

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA
BECERİLER, DEĞERLER VE KAVRAMLAR

Ayşe AŞKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2022

©2022-Ayşe AŞKAN

**T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA
BECERİLER, DEĞERLER VE KAVRAMLAR**

**SKILLS, VALUES AND CONCEPTS IN LIFE SCIENCE
LESSON CURRICULUM**

Ayşe AŞKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Bayram TAY

II. Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Durdane ÖZTÜRK

KIRŞEHİR-2022

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Ayşe AŞKAN tarafından hazırlanan “*Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Beceriler, Değerler ve Kavramlar*” adlı tez çalışması 12/08/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....

Prof. Dr. Bayram TAY

II. Danışman.....

Dr. Öğr. Üyesi Durdane ÖZTÜRK

Üye.....

Doç. Dr. Erhan GÜNEŞ

Üye.....

Dr. Öğr. Üyesi Özlem ELVAN

Üye.....

Dr. Öğr. Üyesi Alper Murat ÖZDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2022

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12/08/2022

Ayşe AŞKAN

ÖZET

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA BECERİLER, DEĞERLER VE KAVRAMLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Ayşe AŞKAN

Danışman: Prof. Dr. Bayram TAY

II. Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Durdane ÖZTÜRK

2022– xii+182

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Bayram TAY

Dr. Öğr. Üyesi Durdane ÖZTÜRK

Doç. Dr. Erhan GÜNEŞ

Dr. Öğr. Üyesi Özlem ELVAN

Dr. Öğr. Üyesi Alper Murat ÖZDEMİR

Bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında öğrencilere kazandırılması gereken beceriler, değerler ve kavramların yer alma durumlarının belirlenmesi ve kavramların, becerilerin ve değerlerin yer alma durumlarının karşılaştırmalı olarak betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında yer alan hedef, davranış ve kazanımlar; beceriler, değerler ve kavramlar bakımından incelenmiş olup becerilerin, değerlerin ve kavramların ne düzeyde yer aldığı ve öğretim programları içerisinde nasıl bir dağılım gösterdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman inceleme yöntemi kullanılmış ve 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları birer doküman olarak kabul edilerek veriler toplanmış, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında yer alan ve kazandırılması hedeflenen beceriler, değerler ve kavramlara ilişkin (1, 2 ve 3. sınıflar) doküman incelemesi sonuçlarına göre 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının tamamında beceriler yer almıştır. 1998, 2005/2009 ve 2018 programları 26'şar beceriyi içermesi bakımından en çok

beceriye sahip programlardır. Bu programları bir eksikle 2015 programı izlemiştir. 1948 programı 23 beceri, 1926, 1936 ve 1995 programları 20'şer beceri içerdiği tespit edilmiştir. 19 beceri ile 1968 programı en az beceri içeren program olmuştur. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında değerlerin yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2018 programının 22 değer ile en çok değere sahip program olduğu görülmüştür. 2015 programı 18 değeri ile en çok değere sahip ikinci program olurken bu programları 16'şar değer ile 2005/2009 ve 1998 programı, 13 değer ile 1995, 11 değer ile 1948, 10 değer ile 1968 ve 8 değer ile 1936 programlarının izlediği belirlenmiştir. 1926 programı ise 5 değer ile en az değer içeren program olmuştur. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamının kavramları içerdiği görülmektedir. 1. sınıf düzeyinde incelendiğinde; 2005/2009 programının 63 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 26 kavram ile 1998 programı, 22 kavram ile 1948 ve 1995 programları, 21 kavram ile 2015 programı, 19 kavram ile 2018, 1926 ve 1968 programları takip etmektedir. 14 kavram ile 1936 programının en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır. 2. sınıf düzeyinde incelendiğinde; 2005/2009 programının 55 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 31 kavram ile 1998 programı, 24 kavram ile 2015 programı, 23 kavram ile 2018 programı, 20 kavram ile 1948 programı, 16 kavram ile 1995 programı, 14 kavram ile 1968 ve 1936 programları takip etmektedir. 11 kavram ile 1926 programının en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır. 3. sınıf düzeyinde incelendiğinde; 2005/2009 programının 79 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu belirlenmiştir. Bu programı 40 kavram içeren 1948 programı takip etmektedir. 37 kavram içeren 2018 programını, 35 kavram ile 2015 programı, 34 kavram ile 1995 programı, 32 kavram ile 1926 programı, 30 kavram ile 1936 programı, 29 kavram ile 1998 programı takip etmektedir. 21 kavram ile 1968 programı en az kavram içeren programlar olduğu anlaşılmaktadır. Beceri, değer ve kavram boyutları birlikte ele alındığında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 2018, 1998, 2015, 1948, 1995, 1926, 1936 programlarının izlediği ve en az yoğunluğun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beceriler, Hayat Bilgisi Dersi, Değerler, Kavramlar, Öğretim Programı

ABSTRACT

SKILLS, VALUES AND CONCEPTS IN LIFE SCIENCE LESSON CURRICULUM

M.Sc. Thesis

Preparer: Ayşe AŞKAN

Advisor: Prof. Dr. Bayram TAY

Advisor II: Dr. Öğr. Üyesi Durdane ÖZTÜRK

2022– xii+182

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Basic Education

Class Education Science

Jury

Prof. Dr. Bayram TAY

Assist. Prof. Dr. Durdane ÖZTÜRK

Assoc. Prof. Dr. Erhan GÜNEŞ

Assist. Prof. Dr. Özlem ELVAN

Assist. Prof. Dr. Alper Murat ÖZDEMİR

This study intends to reveal to what extent the Life Science Lesson Curriculum covers the skills, values and concepts that children should acquire, and also to depict the use of these concepts, skills and values in a comparative manner. In line with this core goal, the objectives, behaviors and achievements in the Life Science Lesson Curriculums have been reviewed with regards to skills, values and concepts. Furthermore, to what level these skills, values and concepts were covered and their distribution in the curriculums have also been studied. This study uses qualitative research methods in parallel to the objectives of the research. Document analysis method from the qualitative methods is used in this research and the data, which was analyzed and interpreted, is collected from the 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 and 2018 Life Science Lesson Curriculums each of which was considered a document. According to the document analysis related to the skills, values and concepts (1, 2 and 3 classes) that the 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 and 2018 Life Science Lesson Curriculums cover, all of the 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 and 2018 Life Science Lesson Curriculums include skills. 1998, 2005/2009 and 2018 curriculums, each covering 26 skills, are the ones that contain the highest number of skills. 2015 curriculum, covering 25 of the skills, follows these curriculums. It is also found that 1948 covers 23 skills and 1926, 1936 and 1995 curriculums cover 20 skills each. The 1968 curriculum, covering only 16 skills, is the one that covers the least skills.

All of the Life Science Lesson Curriculums are found to be covering values. When reviewed in terms of Curriculum dimension, the 2018 curriculum, covering 22 values, is found to be the one that covers the highest number of values. The 2015 curriculum, with 18 values, ranks second after the 2018 curriculum. They are followed by 2005/2009 and 1998, and 1995, 1948, 1968 and 1936 curriculum covering 16, 13, 11, 10 and 8 values, respectively. The 1926 curriculum, covering only 5 values, is the one that covers the least skills. All of the Life Science Lesson Curriculums are found to be covering concepts. When reviewed at 1st class level, the 2005/2009 curriculum, covering 63 concepts, is found to be covering the highest number of concepts, among the others. This curriculum is followed by the 1998 curriculum with 26 concepts, 1948 and 1995 curriculums with 22 concepts, 2015 with 21 concepts, 2018, 1926 and 1968 curriculums with 19 concepts. The 1936 curriculum, covering only 14 concepts, is the one that covers the least concepts. When reviewed at 2nd class level, the 2005/2009 curriculum, covering 55 concepts, is found to be covering the highest number of concepts. This curriculum is followed by the 1998 curriculum with 31 concepts, 2015 curriculum with 24 concepts, 2018 curriculum with 23 concepts, 1948 with 20 concepts, 1995 with 16 concepts, and 1968 and 1936 curriculum with 14 concepts. It is understood that the 1926 curriculum, covering only 11 concepts, is the one that covers the least concepts. When reviewed at 3rd class level, the 2005/2009 curriculum, covering 79 concepts, is found to be covering the highest number of concepts. It is followed by the 1948 curriculum which covers 40 concepts. This curriculum is followed by the 2018 curriculum with 37 concepts, the 2015 curriculum with 35 concepts, the 1995 curriculum with 34, 1926 with 32, 1936 with 30, and 1998 curriculum with 29 concepts. It is understood that the 1968 curriculum, covering only 21 concepts, is the one that covers the least concepts. When skills, values and concepts dimensions were reviewed together, it is found that the 2005-2009 curriculum is the most concentrated curriculum among the other Life Science Lesson Curriculums and it is followed by the 2018, 1998, 2015, 1948, 1995, 1926, and 1936 curriculums while the 1968 curriculum is found to be the least concentrated one.

Key words: Life Science Lesson, Curriculum, Skills, Values, Concepts

ÖN SÖZ

Eğitim sistemimizin temel amaçlarından biri öğrencileri hayata hazırlarken aynı zamanda Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven, daima yüceltmeye çalışan, topluma faydalı, sorumluluğunu bilen iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Büyüklerimiz bir çocuk doğduğu zaman vatana ve millete hayırlı evlat olsun diye hayır duasında bulunmaz mı? Yine bir evladını askere gönderirken anne ve babalarımız vatan sağ olsun demez mi? Biz, toplum olarak aslında doğduğumuz andan itibaren vatanın ve milletin geleceğine armağan ediliyoruz. Çünkü gelecek biziz. Ailemizde başlayan bu süreç, eğitim kurumlarında ders olarak “Hayat Bilgisi dersi” ile devam ettirilir. Hayat bilgisi dersi çocuğun yaşadığı çevreye, içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasını, yaşadığı toplumun değerlerini, kültürünü ve tarihini kazanmasını hedefleyen bir derstir. Bu bakımdan ilköğretimin ilk üç sınıfında okutulan Hayat bilgisi dersinde değerler, beceriler ve kavramların yer alma durumunun betimlenmesi alana katkı sağlayacaktır. Araştırmanın gerçekleşmesinde pek çok kişinin katkıları olmuştur. Lisans eğitimimden bu yana deneyim ve bilgileriyle bütün öğrencilerine ışık olan, her zaman yol gösteren, gerçek bir vatansever olan ve aynı zamanda yüksek lisans sürecimde her türlü desteğini esirgemeyen tez danışmanım, canım öğretmenim Prof. Dr. Bayram TAY hocama sonsuz teşekkür ederim. Bizler de hocamız gibi okumayı, yazmayı, bildiklerimizi öğretmeyi, araştırmayı sevdik; okumaya, yazmaya, bildiklerimizi öğretmeye ve araştırmaya gayretle devam edeceğim. Araştırma sürecimde görüş ve düşünceleriyle beni yönlendiren, her türlü desteğini esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Durdane ÖZTÜRK hocama teşekkür ederim. Araştırmamıza görüş ve önerileriyle katkı sunan değerli hocalarım Doç. Dr. Erhan GÜNEŞ, Dr. Öğr. Üyesi Özlem ELVAN ve Dr. Öğr. Üyesi Alper Murat ÖZDEMİR hocalarıma çok teşekkür ederim. Bugün ayakları yere sağlam basan, güçlü ve Atatürk’ün ışığında genç bir Cumhuriyet çocuğu olmamı sağlayan, bana her zaman cesur olmamı öğreten ve hayatın her kademesinde beni destekleyen annem Münevver AŞKAN ve babam Veli AŞKAN’a, bazen derslerime bile katılan, hayat enerjimi, motivasyon kaynağımı biricik kızım Rüveyda KARACA’ya en içten duygularıyla teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	İ
BİLDİRİM.....	İİ
ÖZET	İİİ
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	Vİİ
İÇİNDEKİLER.....	Vİİİ
TABLolar LİSTESİ	Xİ
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	Xİİ
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	7
1.2.1. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	8
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	9
1.4. TANIMLAR	9
BÖLÜM II.....	11
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	11
2.1. HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	11
2.1.1. 1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	12
2.1.2. 1936 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	15
2.1.3. 1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	16
2.1.4. 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	17
2.1.5. 1995 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	18
2.1.6. 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	19
2.1.7. 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	20
2.1.8. 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	22

2.1.9. 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	22
2.2. BECERİLER.....	24
2.2.1. Becerinin Tanımı ve Sınıflandırılması.....	25
2.2.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler	26
2.2.3. Beceri Öğretimi	33
2.3. DEĞERLER	34
2.3.1. Değerin Tanımı	35
2.3.2. Değerler Eğitimi	36
2.3.3. Değer Eğitimi Yaklaşımları	37
2.3.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler	38
2.4. KAVRAMLAR.....	40
2.4.1. Kavramın Tanımı	40
2.4.2. Kavramın Özellikleri	41
2.4.3. Kavram Öğrenme ve Kavram Öğretimi	41
2.4.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Kavramlar	43
2.5. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	45
BÖLÜM III	55
3. YÖNTEM	55
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	55
3.2. ARAŞTIRMANIN VERİ KAYNAĞI.....	57
3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ	57
Dokümanları Toplama	58
Dokümanları Gözden Geçirme	59
Dokümanları Sorgulama (Anlama) Aşaması.....	59
Veriyi Analiz Etme Aşaması	59
BÖLÜM IV.....	65
4. BULGULAR	65
4.1. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA BECERİLER	65
4.2. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER.....	95
4.3. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI ÜÇÜNCÜ SINIFLARINDA KAVRAMLAR	104

4.4. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI İKİNCİ SINIFLARINDA	
KAVRAMLAR	120
4.5. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI BİRİNCİ SINIFLARINDA	
KAVRAMLAR	134
4.6. HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA BECERİLER,	
DEĞERLER VE KAVRAMLAR.....	155
BÖLÜM V	157
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	157
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	157
5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	157
5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	161
5.1.3. Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma	
.....	166
5.1.4. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	168
5.2. ÖNERİLER	169
KAYNAKÇA.....	171
ÖZGEÇMİŞ	182

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. İlkokul Dersleri ve Sınıf Düzeylerine Göre Ders Saatleri	3
Tablo 2.1. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Okul Heyecanım Yer Alan Kavramlar	43
Tablo 2.2. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Benim Eşsiz Yuvam Yer Alan Kavramlar	44
Tablo 2.3. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Dün, Bugün, Yarın Yer Alan Kavramlar	44
Tablo 4.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Beceriler	65
Tablo 4.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Değerler	96
Tablo 4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Kavramlar	105
Tablo 4.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Kavramlar	121
Tablo 4.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 1. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Kavramlar	134
Tablo 4.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Becerilerin, Değerlerin ve Kavramların Yer Alma Dağılımları ve Yoğunlukları	156

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Organizasyon Yapısı	23
Şekil 3.1. Nitel Araştırma Sürecinin Adımları	56

BÖLÜM I

Bu bölümde araştırmanın konu başlıkları genel olarak ele alınmış, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımları açıklanmıştır.

1.GİRİŞ

İnsan doğduğu günden beri hatta dünyaya ilk gönderilişinden itibaren kendini ve çevresini tanımaya ve anlamlandırmaya başlamıştır. Bazen kendisi keşfetmiş bazen de bu süreç ona öğretilmiştir. İnsana ilk öğretilen şeyler nedir diye bakarsak çevresinde bulunan maddelere; bak bu oyuncak, bak bu bisiklet diyerek çevresindeki kavramlar öğretilmiş ya da kavramları öğrenmiştir. Çağlar öncesinden, şimdije uzanan büyük bir değişimin içinde olan insan, artık 21. yy'da yaşıyor. Günümüzde hızla gelişen bilim ve teknolojiye ayak uydurmak için insanın bilgiye ulaşan, bilgiyi bilen değil aynı zamanda bilgiyi kullanan ve bilgiyi üreten bireyler olmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun yanında küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslar kendi vatandaşını yetiştirme, kendi toplumunu devam ettirme gibi politikalara önem vermeye başlamıştır. Bu uluslar kendi kültürüne uyumlu, ülkesinin vizyonuna ve misyonuna uyumlu “etkin vatandaş” yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak iyi bir birey, iyi bir vatandaş olmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Çağın getirdiği hızlı değişimler eğitimin her alanını etkilemekte ve eğitim politikalarında ve uygulamalarında köklü değişiklikleri zorunlu kılmaktadır. Temel bazı bilgileri bilmenin yetersiz olduğu bu çağda artık bilgiyi eyleme dönüştürmek onu kullanmak gerekmektedir. Bu işi sağlamada geleneksel yaklaşımlar yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden bilgiyi, bireyin kendisinin yapılandığı yapılandırmacı yaklaşım ve öğrenci merkezli yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Bireylerin, bilgiyi yapılandırırken aynı zamanda bu bilgiyi beceri haline dönüştürülmesi beklenmektedir. Çünkü tüm dünyada beceri temelli eğitim yaklaşımları ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) gibi uluslararası kuruluşların 2030 vizyonunda beceri yaklaşımı dikkat çekmektedir (Güneş, 2018: 4). Artık bilginin hazır olarak sunulması değil o bilginin beceri haline gelmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Çağımız teknolojisinde bilgiye ulaşmak artık elzem bir şey değildir önemli olan bilginin beceriye dönüştürülmesidir. Bu sayede bilgi somutlaşır ve hayata aktarılmış olur. Bu becerileri ve

çağın getirdiği yeni becerileri ise gelecek nesillere eğitim yoluyla ve dolayısıyla öğretim programları ile aktarılmaktadır.

Hızlı gelişen teknolojinin ve küreselleşmenin sonucunda pozitif değerlerde azalma ve toplumların değerler bakımından erozyona uğradığı görülmektedir. Aslında değerleri çağlar öncesinden peygamberler ve asra damgasını vurmuş liderler aktarmaya çalışmıştır. Peygamberimiz Hz. Muhammed “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim” demiştir. Bunun yanında asra damgasını vurmuş bir lider olan Atatürk millî mevcudiyetin temellerinden birini, millî şuurda görmüştür ki bireylerin millî ahlaka ve değere sahip olması gerektiğini söylemektedir. Bununla birlikte daha iyi bir dünya kurmak istiyorsak bunun pozitif değerlerle donanımlı bireylerden geçtiği söylenebilir. Çünkü tüm dünyada değerlerini kaybeden yozlaşan bir toplumların olduğunu görmek zor değildir. Değerli bir toplum olabilmemiz için gelecek nesillere bu değerleri aktarmak gerekmektedir. Bu beceri ve değerleri bireylere eğitimle kazandırıldığını düşünürsek bunların iyi yapılandırılmış bir programla mümkün olduğu söylenebilir.

Dewey’e göre eğitim, hayata bir hazırlık değil, hayatın ya da gelişimin kendisi olarak tanımlanmaktadır (Ratner, 2010: 8). Rousseau eğitimi, doğaya uygun insan yetiştirmek olarak tanımlar (Binbaşıoğlu, 1970: 10). Sönmez (2017: 454) ise eğitimi, bireyde istedik davranış değişikliği oluşturma süreci olarak betimlemektedir. Eğitimin söz konusu kazanımları öğrencilere aktarılmasını belli bir plan ve program çerçevesinde yapılması ile mümkün olmaktadır. Bundan dolayı eğitimin bu kazanımları vermesi için ilk adımın program geliştirme süreci olduğu söylenebilir. Öğretim programlarının eğitimin ve öğretimin amaçları doğrultusunda, bireyin ve yaşadığı toplumun ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanması, dünü, bugünü ve geleceği harmanlayıp tasarlanması gerekir. Bir öğretim programı hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme olmak üzere dört unsuru içermektedir (Tazebay, Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000). Öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması gereken hedefler (ya da kazanımlar) belirlendikten sonra bu hedeflere (ya da kazanımlara) ulaşılabilmesi için gerekli olan içerik oluşturulur. Söz konusu içerikte; kavramlar, değerler ve beceriler yer almaktadır. İçeriği oluşturan bu kavramlar, değerler ve beceriler eğitim durumları düzenlenerek kazandırılır ve en nihayetinde değerlendirme süreçleri işe koşulur.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte öğretim programlarının yapılması ve yenilenmesi çalışmalarına başlanmıştır. 1924 yılında yürürlüğe giren öğretim programlarının özellikle yabancı uzmanların görüşleri alınarak değerlendirildiği ve ardından 1926 programlarının

oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Sonraki yıllarda ihtiyaçlar çerçevesinde program geliştirme çalışmalarının sürdürüldüğü ve bu çerçevede programların güncellendiği görülebilir. Söz konusu programlarla bireylere bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıklar kazandırılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda bireylere kazandırılacak istenik davranışların belli bir plan ve program çerçevesinde, bireyin gelişim özelliklerine bağlı olarak verilmesi gerekir. Bireylerin gelişim özellikleri dikkate alındığından öğretim kademelerinde programların farklı ders ve içeriklerden oluştuğu görülmektedir. Farklı ders ve bu derslerin içerikleri için öğretim programları geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. İlkokullarda okutulan dersler ve bu derslerin saatleri aşağıdaki Tablo 1.1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. İlkokul Dersleri ve Sınıf Düzeylerine Göre Ders Saatleri

DERSLER	SINIFLAR			
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Türkçe	10	10	8	8
Matematik	5	5	5	5
Hayat Bilgisi	4	4	3	
Fen Bilimleri			3	3
Sosyal Bilgiler				3
Yabancı Dil		2	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2
Görsel Sanatlar	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1
Beden Eğitimi ve Oyun	5	5	5	2
Trafik Güvenliği				1
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2
Serbest Etkinlikler	4	2	2	

Tablo 1.1’de görüldüğü gibi ilkokullarda okutulan derslerden biri de hayat bilgisidir. Hayat Bilgisi dersi ilk programı 1926 yılında hazırlanıp 1927 ders yılı başında mihver ders olarak programa girmiştir (Baymur, 1937: 49). Bu bağlamda hayat bilgisi dersinin ilk kez 1926 yılındaki programda yer aldığı ve halen aynı isimle okutulmaya devam ettiği görülmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Hayat bilgisi dersinin ilkokulların ilk üç sınıfında okutulan ve öğrencilerin iyi bir birey olarak yetişmelerine katkı sunan bir ders olduğu söylenebilir. Sağlam (2015: 3-4) Hayat bilgisi dersinin, iyi insan, iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerin yaşama yönelik konularını kaynaştırarak bir bütün içerisinde ele alan bir ilkokul dersi olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersinin iyi insan ve iyi bir vatandaş yetiştirilmesinde hem doğa bilimlerinin hem de sosyal bilimlerin ürettiği bilgileri işe koşaacağı anlamına gelmektedir. Her iki bilim alanındaki bilgiler öğrencilere kavramlar yoluyla kazandırılmaktadır.

Genel anlamda kavram, insan zihninde anamlanan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır; bir sözcükle ifade edilir (Ülgen, 2004: 107). Her toplum kendi kültürünü bireylere aktararak geleceğin etkili vatandaşlarını yetiştirme amacıyla olduğu söylenebilir. Kavramlar ile bireylere, hayatlarının ilk yıllarında bu kültürleme sürecini hayat bilgisi dersi ile başlatmış olduğumuz söylenebilir. Bu bağlamda eğitimin asıl amaçlarından olan topluma ait kültürün, kuralların, değerlerin bireylere aktarılması olduğu düşünülürse bu amacın gerçekleşmesindeki temel işlevin kavramlarla başladığı söylenebilir. Hayat bilgisi dersi, içinde bulunduğu topluma uyum sağlayan, bilgili ve yaşam koşullarının gerektirdiği becerilere sahip nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte bu amaçlardan biri de günlük yaşamda bireylerin etkili olabilmeleri için gerekli becerilere sahip olması gerektiği görülmektedir. Gülerüz (2008: 98) bunu şöyle ifade etmektedir: Hayat bilgisi dersinin temel amacı öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olmaktır.

Günümüzde nitelikli bireylere duyulan gereksinimler giderek artmaktadır. 21. yüzyıl toplumunu yaratmak için problem çözme, sorgulama, kavramsallaştırma ve analiz becerilerinin kazandırılmasının son derece yararlı olacağı düşünülmektedir (Demirkaya, 2008: 390). Örgün eğitim ilkokul çağından itibaren öğrencilere yaşamsal ve bilimsel süreç becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğretim programları yenilenmektedir (Akçay ve Kapıcı, 2016: 112). Tüm dünyadaki gelişmelere bakıldığında becerilere ilişkin amaçların ön plana çıktığı görülmektedir. Ülkemiz bu gelişmeleri takip etmekte ve öğretim programlarını yenilenmesi için çalışmalar yapmaktadır. Fakat programların günümüz dünyasına uygun ve yeterli hâle gelip gelmediği araştırmacılar

tarafından incelenmekte ve sürece katkı sunulmaktadır. Bununla birlikte bireylere bilgiyi, beceriyi kazandırdıktan sonra bu bilgiyi ve beceriyi toplumun kültürüne, yaşayışına uygun kullanmak gerektiği söylenebilir. Bu süreçte de değerlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Değerler artık bir amaç olarak programlarda yer almaktan çok bir zorunluluk, bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğreticilerden sadece fikri hür, irfanı hür değil Mustafa Kemal'in de dediği gibi vicdanı da hür nesiller yetiştirmesi bekleniyor. Bireyin vicdanen de hür olması için hem evrensel hem toplumsal değerleri benimsemiş olması gerekir. Bu durum UNESCO tarafından "Eğer herkes için daha iyi bir dünya oluşturma arayışındaysak eğitim, ruhunda pozitif değerleri barındırmalı ve eğitimin amaçları kazanım ifadeleri olarak da onları içermelidir" (UNESCO, 2010:1'den Akt. Meydan, 2020: 93). Bu değerlerin bireylere aktarılmasında öncülüğü Hayat bilgisi dersinin yaptığı söylenebilir. Türk eğitim sisteminde değerler eğitimi ağırlıklı olarak Hayat bilgisi dersi ile verilmektedir (Ercan, 2010: 173).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında değerlerin kazandırılmasının amaçlanması geleceğin vatandaşları olacak öğrencileri erken yaşlardan itibaren toplumsal hayata hazırlaması bakımından önem taşımaktadır (Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018: 30). Hayat bilgisi dersi ile kazandırılması amaçlanan bu değerlerin programlarda nasıl yer aldığı ve aktarılmasında süreç hakkında araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonuçlarından yararlanarak programlar yenilenmekte ve geliştirilmekte olduğu görülmektedir.

Hayat bilgisi dersinin bilgili, becerili ve değerli bireyleri yetiştirebilmesinin doğru bir programlama sürecinden geçmesine bağlı olduğu söylenebilir. Türkiye'de hayat bilgisi dersi yukarıda da belirtildiği üzere ilk kez 1926 programı ile okutulmaya başlanmıştır. 1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile çocuğun, çevresini gözlem ve inceleme yaparak tanımasını, toplumsal çevresini tanıırken buradaki özel ve resmi kurumları bilmesi, kendini tanıması ve sağlığını koruması, toplumla ahlak bakımından uyumlu olması, çevresiyle ilgili temel kavramları bilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca işe ve etkinliğe alışması, bilim için gerekli olan gözlem ve inceleme yöntemleri ile dersi hayatın içinden öğrenmesi amaçlanmıştır (Binbaşıoğlu, 2003: 42). 1926 programının hazırlandığı tarihte, devrimler henüz tamamlanmamış olduğundan, yeni rejim programa yeteri kadar yansıtılamamıştır. 1936 İlkokul Programında eğitim ve öğretimle ilgili bu fikirler taranmış çocuğun okula geldiği ilk günden başlamak üzere bütün okul hayatında göz önünde tutulması gereken ilkeler maddeler hâlinde ve hiçbir yanlış anlama ve yoruma meydan vermeyecek biçimde

tespit edilmiştir. Bu programda ulusal hayatın icap ettirdiği ilkelere özellikle yer verilmiştir (Arslan, 2000). 1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında tüm kademelerde hayat bilgisi dersinin toplu öğretim esasına göre okutulacağı görülmektedir. Bununla birlikte diğer dersler hayat bilgisi etrafında bir bütün oluşturur. Bu derste öğrencilerin yaparak yaşayarak olaylara, eşyalara bir araya gelerek inceleme fırsatı sunulduğu görülmektedir. 1968 tarihli ilköğretim programında hayat bilgisi dersi ilköğretim dersleri arasında gerçek yerini aldı. Amaçları da Millî Eğitimin amaçları doğrultusunda geliştirildi. Böylece Hayat bilgisi dersinin, çocuğun çeşitli yeteneklerini geliştiren bir muhteva dersi olduğu bir kez daha vurgulandı (Binbaşıoğlu, 2003: 46). 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, davranışçı yaklaşımı benimsemiş, içerik üniteler şeklinde sunulmuş, yoğun bir bilgi aktarımının söz konusu olduğu, öğretmen merkezli, geleneksel yöntem ve tekniklerin kullanıldığı, ürüne yönelik değerlendirmenin yapıldığı, çocuğun toplumun bir üyesi olma özelliğinin ön planda olduğu bir öğretim programıdır (Binbaşıoğlu, 2008: 25). 2005 yılı ile öğretim programlarında artık farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Hayat Bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla, öğrenmekten keyif alan, kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık, kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren, gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip, değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek, mutlu bireyler yetiştirmektir (Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2009: 9). Bu amaçlarla programlarda yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. 2015 programında ünite temelli bir yaklaşımın benimsendiği, sarmal programa uygun olarak hazırlanan programda üç yıl boyunca kazanımları her kademedede artırılan aynı adlarla yer alan altı ünite oluşmuştur. Programda beceri ve değer eğitimi önem verildiği bununla birlikte 2009 Hayat Bilgisi Dersi Programında yer alan öğrenme alanı, tema, ara disiplinlerin bu programda yer almadığı görülmektedir (Tay ve Baş, 2015: 363-364; Akyürek Tay ve Baş, 2017: 64-65.)

Şu an yürürlükte olan 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile kendini ve yaşadığı çevreyi tanıyan, aile ve toplumun temel değerlerine sahip olan, millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getiren, kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olan, kişisel bakım becerilerini geliştiren, sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinen, sosyal katılım becerisi kazanan, zamanı ve mekânı algılama becerisi

edinen, kaynakları verimli kullanma becerisi geliştiren, öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanan, temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanan, ülkesini seven, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olan, doğaya ve çevreye karşı duyarlı olan, bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanan bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2018: 8).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında kavramlar, beceriler ve değerler bazı yıllardaki programlarda direkt olarak verilmemekle birlikte programların tamamında kavramlar, beceriler ve değerlerin yer aldığı söylenebilir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında öğrencilere kazandırılması gereken beceriler, değerler ve kavramların yer alma durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceriler, değerler ve kavramların yer alma durumlarının karşılaştırmalı olarak betimlenmesi amaçlanmıştır.

Hayat bilgisi dersi, öğrencilerin yaşadığı çevreye uyumunu sağlayan ve yaşadığı çevreyi anlamlandırmasında mihver ders olarak ilkökul müfredatına girmiştir. Hayat bilgisi çocuğa doğal ve içinde yaşadığı toplumu onun görüş ve kavrayışına uygun tarzda “bütün halinde” öğretmeye çalışır (Baymur, 1937: 2). Bundan dolayı çocuğa bilginin temeli olan kavramları, becerileri ve programın kazandırmayı amaçladığı değerleri birlikte verildiği söylenebilir. Hayat Bilgisi Programlarının kavramları, becerileri ve değerleri içerme durumları tespit edilerek sonraki programlar için öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının; sınıf öğretmenlerinin görüşlerine (Ütkür, 2018), öğretmenlerin görüşlerine göre ortaya çıkan ihtiyaçlara (Erbil ve Doğan, 2019; Ekmen, 2019), vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerine (Narin, 2007), duyuşsal kavramların gelişim, program ve beceri açısından incelenmesine (Narman, 2011), temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşlerine (Öztürk, 2015), değerler boyutuyla öğretmen görüşlerine (Gözel, 2018), değerler ve değerler eğitimine (Yaşaroğlu, 2013; Güven, 2013; Küçük, 2016; Demirel Balık, 2016; Yaşaroğlu, 2018; Esemen ve Sadioğlu, 2018; Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018; Esemen, 2019;), çizgi filmlerdeki değerlere (Bölük, 2018), 6-10 yaş çocuk öykü kitaplarında bulunan değerlere (Kurt, 2019), karakter eğitimine (Temiz, 2019),), Hayat Bilgisi ders kitaplarında değerlere (Erbaş ve Başkurt,

2021), okul öncesinde değerler eğitimine (Özer ve Aktaş, 2019), öz düzenleme becerilerine (Sıcak ve Eker, 2016), sosyal becerilere (Gündoğan, 2017), 21. yüzyıl öğrenme ve yenilikçilik becerilerine (Bektaş, Sellum ve Polat, 2019), kazanımlara ve yaşam becerilerine (Karakuş, 2021), 2009 ve 2015 programlarının karşılaştırılmasına (Tay ve Baş, 2015), hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme öğelerine (Atik ve Aykaç, 2019) konu edildiği görülmektedir. Ülkemizde oluşturulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamını kapsayan bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte tüm programları beceriler, değerler ve kavramlar boyutuyla betimlemeye yönelik bir çalışma olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı çalışma alan yazına katkı sağlayacağı için önemli olduğu düşünülmektedir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları beceriler, değerler ve kavramlar çerçevesinde ele alınarak aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır:

1.2.1. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu çalışmada Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında beceriler, değerler ve kavramlar nasıl yer almaktadır? problemine ve bu problemin kapsamına giren aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- 1) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceriler nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- 2) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerler nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- 3) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 3. sınıflarında kavramlar nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- 4) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 2. sınıflarında kavramlar nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- 5) Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 1. sınıflarında kavramlar nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- 6) Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında becerilerin, değerlerin ve kavramların yer alma dağılımları ve yoğunlukları nasıldır?

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma 1926, 1936, 1948, 1968, 1995, 1998, 2005/2009, 2015, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları ile sınırlandırılmıştır.

Kavramlar sadece 2005/2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında liste olarak verildiğinden, bütün programlarda bu liste ölçüt alınarak kullanılmıştır.

Araştırmada hayat bilgisi dersi hedef, davranış ve kazanım ifadelerinde beceriler, değerler ve kavramlar incelenmiş ve çalışmanın sınırlılığını hayat bilgisi dersi, beceriler, değerler ve kavramlar oluşturmuştur.

1.4. TANIMLAR

Hayat Bilgisi: Hayat bilgisi dersi, iyi insan, iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerinin yaşama yönelik konularını kaynaştırarak bir bütün içerisinde ele alan bir ilköğretim dersi (Sağlam, 2015: 3-4).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları: Öğretim programı hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme olmak üzere dört unsuru içermektedir (Tazebay, Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Cumhuriyetin ilanından sonra oluşturulan 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 yıllarındaki programlardır. Bu çalışmada 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 yıllarındaki programlara genel atıfla “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları” betimlemesi kullanılmıştır

Kavram: Genel anlamda kavram, insan zihninde anlamlanan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır; bir sözcükle ifade edilir (Ülgen, 2004: 107). Bu çalışmada kavramlar, Hayat Bilgisi dersi için 2005/2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki listede yer alan kavramlardır.

Beceri: Elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet, kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet, vücudun, yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu, şeklinde tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>). Bu çalışmada beceriler; 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda liste halinde verilen becerilerden uzman görüşleriyle oluşturulan becerilerdir.

Değer: Genel olarak davranışlara rehberlik eden genel ilkeler ve temel inançlar, belirli eylemlerin iyi veya arzu edilen olarak değerlendirildiği standartlara değerler denir (Halstead ve Taylor, 2000). Bu çalışmadaki değerler; 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "kişisel nitelikler" başlığı altındaki değerler, 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki kök değerler listelenerek uzman görüşleriyle oluşturulan değerlerdir.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde; Hayat bilgisi dersi, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları, beceriler, değerler ve kavramlar ile ilgili alanyazından kavramsal bir çerçeveye oluşturulmuştur.

2.1. HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Hayat Bilgisinin, öğrencilerin yaşadığı çevreye uyumunu sağlamak ve yaşadığı çevreyi anlamlandırmasına yardımcı olmak üzere karşımıza çıkan, ilkokullara mihver ders olarak eğitim öğretim sürecine giren bir ders olduğu söylenebilir. Rousseau (1712-1778 Akt. Güleriyüz, 2008: 6) insanın öğrenmede iki temel kaynağın; doğa ve toplum olduğunu belirtmektedir. Hayat bilgisi dersi de öğrencilerin yaşadığı çevreyi (doğal ve toplumsal çevreyi) öğrenmesini ve böylece topluma uyum sağlamalarına yardımcı olduğu görülmektedir.

Hayat Bilgisi dersi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2010: 2). Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan bu tanımda dersin iki ana bilim alanına vurgu yapıldığı söylenebilir. Bunlardan biri doğal bilimler yani fen bilimleri ikincisi ise toplumsal bilimler bir başka ifade ile sosyal bilimlerdir. Söz konusu bu iki bilim alanından Hayat bilgisi dersine bilgiler alınırken bu bilgilerin kanıtlama temel prensibi dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Yine söz konusu bilgilerin yaşayan ya da güncel bilgiler olmasına dikkat çekilmektedir. Başka bir tanımlamada Hayat Bilgisi, çocuğa içinde bulunduğu doğal ve sosyal çevresini, onun görüş ve anlayışına uygun bir şekilde, bir bütün olarak kavratmaya çalışmaktadır (Baymur, 1937: 2). Alman eğitimci Brückl ise (1932: 55) Hayat Bilgisi dersinin gayesi umumi bir ifade ile eğitim öğretimin gerçek amacına ulaşmak ve onu desteklemekten ibarettir ki ahlaki, zihni, bedeni kuvvetlerin ahenkter bir şekilde verilmesi sayesinde çocuğu gerçek insanlığa yönelmiş bulunuyor.

Sağlam ise (2015: 3-4) Hayat bilgisi dersinin, iyi insan, iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerin yaşama yönelik konularını kaynaştırarak bir bütün içerisinde ele alan bir ilkokul dersi olduğunu belirtmektedir. Nitekim Tay'a (2017: 4) göre her devlet kendi devamını sağlayacak bireyler yetiştirmek istediğinden devletlerin

vatandaşlık eğitim programları söz konusu olduğunu, bu amaca uygun olarak eğitim programlarında farklı dersler yer aldığını ve ülkemizde vatandaşlık eğitim programının ilk halkasını ilkokulun 1, 2 ve 3. sınıflarında yer alan Hayat bilgisi dersinin oluşturduğunu ifade etmektedir.

Hayat bilgisi dersi, çocuğun okula başladığı ilk yıllarda, onun bir bütün hâlinde gelişmesini sağlayan ilk derstir. Bu nedenle, çocuğun algı, dikkat, tasarım, bellek ve akıl yürütme gibi yetileri derste uygulanacak iyi bir öğretimle gelişme olanağı bulur (Binbaşıoğlu, 2003: 36). Ülkemizde 1869 yılında Hayat Bilgisi dersi ile ilgili içerikler ilkokullarda verilmeye başlanmıştır. 1924 yılında daha çok bir proje niteliğinde olan İlköğretim Müfredat Programı'nda hayat bilgisi dersine rastlanılmamakla birlikte önceki programa benzer şekilde bazı derslerle hayat bilgisi içeriğinin kazandırıldığı görülmektedir. 1924 programındaki “Müşahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye”, “Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzıssıhha”, “Tarih” ve “Coğrafya” derslerinin konuları genel hatları ile Hayat Bilgisi dersi içeriğini yansıttığı söylenebilir (Bektaş, 2001 ve Gülcan, 2003'ten akt. Şahin, 2009: 404). 1926 yılında ise söz konusu derslerin Hayat Bilgisi dersi adı altında toplandığı ve bundan sonraki 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993, 1995, 1998, 2005, 2009, 2015, 2017 ve 2018 yıllarındaki programlarda hayat bilgisi dersinin yer aldığı görülmektedir (Tay, 2017: 36). Bu programlardan 1930 ve 1932 programlarının 1926 programının devamı niteliğinde olması, 1962 ve 2017 programlarının taslak programlar olması, 1989 ve 1993 programlarının 1968 programının devamı niteliğinde olması nedenleriyle araştırma kapsamında ele alınmamıştır. 2005 programı, mahkeme kararı ile yürütmesi durdurulup yerine küçük değişikliklerle 2009 programının uygulamaya konulmasından dolayı bu çalışmada 2005/2009 şeklinde yer almıştır. 1926, 1936, 1948, 1968, 1995, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 yıllarındaki programlar ve özellikleri aşağıdaki metinlerde kısaca açıklanmıştır.

2.1.1. 1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır ve hükümet bir ay bile geçmeden 3 Mayıs 1920'de Maârif Vekâleti yani Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatını kurmuştur. 1921'de savaş sırasında Atatürk bir Maârif Kongresi düzenlenmesini istemiştir. 15.07.1921 tarihinde Ankara'da Maârif Kongresi düzenlenmiştir ve Atatürk kongreyi açarken şöyle seslenmiştir; “...İrfanı memleket için tahsis edilebilen şey müstakbel maârifimize mabihilistina olacak bir temel kurmağa kâfi değildir. Ancak vasi ve kâfi

şerait ve vesait malik oluncaya kadar geçecek eyyam-ı cidalde dahi kemal-i dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir milli terbiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilatımızı bugünden müsmir bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeğe hasr-ı mesai eylemeliyiz. (Bugün için memleketin aydınlanması uğruna ayrılacak şey; eğitimimizin geleceğine dayanak olacak bir temel kurmaya yeterli değildir. Ancak elverişli ve yeterli koşullarla araçları elde edinceye kadar geçecek savaş günlerinde de tam bir özenle işlenip çizilmiş bir ulusal eğitim programı yapmaya ve eldeki eğitim ve öğretim kuruluşlarımızı bugünden verimli bir çabayla çalıştıracak esasları hazırlamaya bakmalıyız.) (Kaplukan, 2014: 126). Burada Mustafa Kemal Atatürk'ün savaşın devam ettiği esnada eğitim neferlerini bir araya toplayarak kongre düzenlemesi hem başarıya olan inancını hem de eğitim ve öğretime verdiği önemi göstermiş olduğu söylenebilir. Yeni eğitim sisteminin oluşumunda bir eğitim programından bahsetmiş olduğu ve bu programın titizlikle hazırlanıp millî olmasının altını çizdiği görülebilir.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile Osmanlı İmparatorluğu sona ermiş ve yerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Cumhuriyet ile yönetim, halkın iradesine geçmiş ve egemenlik milletin olmuştur. Yeni Türk devletinin cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmıştır. 3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanmış ve okullarda uygulanan programlar üzerinde kapsamlı değişikliklere gidilmiştir (Gözütok, tarihsiz: 3). Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki bütün eğitim ve öğretim kurumları; mahalle mektepleri, medreseler, idâdiler, sultâniler, yabancı dilde eğitim veren kolej ve azınlık okulları Maârif Vekâleti'ne bağlanmıştır (Ergün, 1997 Akt. Demirtaş, 2008). Böylece eğitim öğretimde birlik sağlanmış olup oluşabilecek ikilik gibi sorunların önüne geçildiği söylenebilir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkemizde eğitim alanında birçok gelişmenin olduğuna tanık olunur. 1923 yılında I. Heyet-i İlmiye Kurulu'nda ilköğretimin altı yıla çıkarılması ve küçük köyler için yatılı bölge okullarının açılması kararları alınmış. Bu kararlardan hemen sonra 1924 yılında toplanan II. Heyet-i İlmiye Kurulu ise ilköğretimi beş yıla indirmesiyle ilköğretim programlarının geliştirilmesi kararları alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu çerçevede 1924 Anayasası'nda ilköğretimin zorunlu ve parasız olması konusu kanunlaştırılmıştır. Bu gelişmeleri 1924 İlköğretim Mektepler Programlarının yapılması izlemiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında dönemin siyasal, ekonomik, hukukî, kültürel değişimleri gerçekleştirildiğinde toplumun %10'u bile okuryazar değildi. Atatürk, bizzat kendisi "Başöğretmen" unvanı ile eline tebeşiri alarak, kara tahta başında halka ders vermiş, kitlelerin eğitim düzeyinin yükselmesi için büyük çaba harcamıştır. Bu hareketiyle, O, öğretmen ve eğitimcilere çok değerli bir manevi destek sağlamıştır (Akyüz, 2012: 327). Atatürk'ün, John Dewey'i Türkiye'ye program çalışmalarına yardımcı olması amacıyla davet etmiş olması Hayat Bilgisi dersinin programının ortaya çıkmasında da önemli bir dönüm noktası olarak görülür (Şimşek, 2010: 51). 1926 İlkokul Programı'nda Dewey'in "Hayat Bilgisi, toplu öğretim ve iş okulu" kavramlarına yer verilmiştir (Cicioğlu, 1985 Akt. Fer, 2005). Dewey'in etkisiyle 1926 İlkokul Öğretim Programı'nda Hayat Bilgisi, toplu öğretim ilkesinden yola çıkarak Tarih, coğrafya, tabiat, eşya ve yurt bilgisi dersleri 1., 2. ve 3. sınıflar için "Hayat Bilgisi" adı altında toplulaştırıldı (Ata, 1998). Alman eğitimci, Brückl toplu öğretim ilkesine şu şekilde destek vermektedir: "Hayat Bilgisinin diğer derslerle temel teşkil etmek gibi bir görevi vardır ki onların canlı bir şekilde sokulmaları icap ettiği takdirde Hayat Bilgisi ile sıkı bir ilişki içinde kalmaları, daha doğrusu buna toplu eğitim dediğimiz şekilde bağlı bulunmaları lazımdır. Hayat Bilgisi bütün dersler için mevzu (konu) verir" (Brückl, 1932: 60). İlkokulun ilk üç yılında okutulacak Hayat bilgisi dersi diğer derslerin içeriği ile birleştirilip hazırlanan, iş eğitimine önem veren bir ders olduğu söylenebilir.

1926 tarihli İlk Mektep Müfredat Programı, Cumhuriyet Türkiye'sinin yeni dönemde eğitimden beklediği vazifelere uygun düşecek şekilde hazırlanmıştır. Bu programın "mukaddeme" bölümünde, yeni müfredatın getirdiği yenilikler ve eski dönemden farkları anlatılmaktadır. İlkokulların amacı çok özlü bir biçimde "genç nesli muhitine faal bir şekilde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmek" olduğu ifade edilmiştir (Tuğluoğlu ve Tunç, 2010: 67). 1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile çocuğun, çevresini gözlem ve inceleme yaparak tanımamasını, toplumsal çevresini tanıırken buradaki özel ve resmi kurumları bilmesi, kendini tanıması ve sağlığını koruması, toplumla ahlak bakımından uyumlu olması, çevresiyle ilgili temel kavramları bilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca işe ve etkinliğe alışması, bilim için gerekli olan gözlem ve inceleme yöntemleri ile dersi hayatın içinden öğrenmesi amaçlanmıştır (Binbaşoğlu, 2003: 42). Hayatın içinden bilgilerin öğretildiği derslerin birleştirildiği Hayat bilgisi dersi aslında çocuğun dünyasına uygun, anlaşılır, yaparak yaşayarak öğrenme ortamı sunan bir ders

olarak öğretim programında yerini alarak aynı zamanda kendisini, yaşadığı toplumu, ülkesini ve dünyayı tanıma ve anlamlandırma da somut bir pencere açtığı söylenebilir.

2.1.2. 1936 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

1926 yılında Maârif Teşkilatı Kanunu ile ilköğretimin köy okullarında da beş yıla çıkarılması ve ilköğretim okullarının şehir ve kasaba gündüzlü, şehir ve kasaba yatılı, köy gündüzlü ve köy yatılı okulları olarak düzenlenmesi kararları alınmıştır. 1928'de Latin alfabesi kabul edilmiştir ve Mustafa Kemal Atatürk kendisi halka, harfleri bizzat tanıtmıştır. 1 Ocak 1929'dan sonra halkın yeni harfleri öğrenmesini sağlamak amacıyla Maârif Vekâletinin denetiminde Millet Mektepleri açılmıştır (Demirel, 2020: 39). Latin alfabesinin kabulü ile okuma yazma seferberliği başlatılmış ve ülkenin okuryazar oranında artış olmaya başlamıştır.

1929'da başlayan dünya ekonomik krizinden dolayı hükümetin uyguladığı politikalara halktan tepki gelmiştir. Bu tepkileri azaltmak için Atatürk'ün teklifiyle 1930'da Serbest Fırka kurulmuştur. Ardından yaşanan sorunlardan Cumhuriyete zarar verdiği düşünülerek parti kapatılmıştır. 1930'da kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Tarih ve kültür alanında da devlete yüklenen toplumu biçimlendirme misyonu çerçevesinde, 1930'da Türk Tarih Kurumu kurulmuştur (Demirel, 2020: 38) 1932'de Atatürk'ün çağdaşlaşma projelerinden biri olan Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Türkiye 1933'te Milletler Cemiyet'ine üye olmuştur. 1923-1930 yılları arasında cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik ve devrimcilik ilkeleri kabul edilmiştir (Ulubey ve Türe, tarihsiz: 74).

Uygulanmakta olan 1926 programı hazırlandığı tarihte, devrimler henüz tamamlanmamış olduğundan, yeni rejim programa yeteri kadar yansıtılamamıştır.

Cumhuriyet rejiminin sürdürülebilmesi için devrimlerin halka tanıtılıp öğretilmesi gerekliydi. 1936 programında gerçekleştirilen devrimlerin ve getirilen yeniliklerin ilkökul öğrencilerine öğretilmesi ile birlikte tüm halka tanıtılması hedeflenmiştir (Ulubey ve Türe, tarihsiz: 83).

1936 İlkokul Programı'nda eğitim ve öğretimle ilgili bu fikirler taranmış çocuğun okula geldiği ilk günden başlamak üzere bütün okul hayatında göz önünde tutulması gereken ilkeler maddeler hâlinde ve hiçbir yanlış anlama ve yoruma meydan vermeyecek biçimde tespit edilmiştir. Bu programda ulusal hayatın icap ettirdiği ilkelere özellikle yer verilmiştir (Arslan, 2000). 1926 programı sonrası geçen on yılda yapılan devrimler ve yenilikler programa yansıtılmış, 1936 programı ile tüm toplumun eğitilmesi amaçlanmıştır.

1936 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının amaçlarına baktıldığında;

1. Tabii, beytî, iktisadî ve içtimaî hayatın; ilk üç sınıf talebesi tarafından kavranması mümkün olan tezahürlerini onlara müşahede ve izah ettirmek;

2. Çocuğun muhit ve yaşama şartlarını, coğrafya bakımından tetkik ettirmek;

3. Önemli tarihî vakalara dikkatlerini çekmek, tarihî oluşu kavratmağa temel hazırlamak;

4. Tabiatın güzelliklerini duyurmak ve sevdirmek,

5. Yurt ve milletseverlik için temel vazifesini görecek olan, yakın yurda ve halka karşı bağlılık duygu ve şuurunu uyandırıp beslemek olmak üzere beş amaç belirlenmiştir (Kültür Bakanlığı, 1936: 134).

1926 programında inkılâplar tamamlanmamış olmasından Cumhuriyet'in getirdiği yenilikleri tam olarak yansıttığı söylenemez. 1936 programında ise bu yeniliklere yer verildiği söylenebilir. Bununla birlikte çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak millî konuların kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

2.1.3. 1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

10 Kasım 1938'de Atatürk vefat etmiştir. 1939-1945 yılları arasında II. Dünya Savaşı olmuş ve o dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ülkeyi savaştan uzak tutmaya çalışmıştır. Savaş yıllarındaki ekonomik ve toplumsal sıkıntılar ise dönemin unutulmayan mirası olmuştur.

1940'lı yıllarda eğitim politikalarına yön veren bazı yasalar çıkarılmıştır. 1940'lı yılların başında "Köy Enstitüleri Kanunu", 1942 yılında "Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu" gibi eğitime yön veren yasalar çıkarılmıştır. 1943 ve 1946'da sırasıyla I. ve II. Milli Eğitim Şurası toplanmıştır. Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarına baktığımızda ilköğretimdeki gelişmelerin dikkat çektiği görülebilir.

1948 müfredatında birinci dönemin ilk üç sınıfında toplu öğretim esasına uyulacağı ve bu dönemdeki bütün derslerin hayat bilgisi etrafında bir bütün oluşturması gereği belirtilmiştir. 1948 müfredatına göre, hayat bilgisi dersi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Onun için bu derste öğrencilerin bizzat eşya ve olaylarla karşı karşıya gelmelerine ve bunları yaş ve seviyelerine uygun bir şekilde incelemelerine yol açılacaktır. Hayat bilgisi dersinin konusu çocukların doğrudan doğruya duyularına seslenen yakın çevreleridir. Birinci ve ikinci sınıflarda daha ziyade çocuğun en yakın çevresi ev, okul, mahalle veya semt, üçüncü sınıfta ise bütün şehir veya köy üzerinde durulur. Her sınıfın organik bir bütün oluşturan hayat bilgisi konusu da bir takım hayat basamaklarına ayrılır. Müfredatta gösterilen her sınıf için maddeler altında gösterilen her hayat konusu, böyle bir hayat konusudur. Hayat Bilgisi dersi, tabiat bilgisi dersi, tarih, yurttaşlık bilgisi ve coğrafya gibi ikinci devre derslerinin birinci devredeki temeli olmakla birlikte mahiyeti bakımından onlardan ayrılır. Bu ders çocuğa içinde bulunduğu tabii ve sosyal gerçeği onun ruhi durumuna uygun olarak bütün halinde kavratmaya çalışır. Bu nedenle hayat bilgisi dersi çocuklara, örneğin bir hayvan veya bitkiyi tasvir, sınıflama, anatomik bakımdan inceleme gibi zooloji ve botanik bilimlerinin gerektirdiği bir yoldan yürüyerek değil, çocuk ve çevresiyle olan ilişkisi bakımından inceletir (Şahin, 2009: 405). 1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında tüm kademelerde hayat bilgisi dersinin toplu öğretim esasına göre okutulacağı görülmektedir. Bununla birlikte diğer dersler Hayat Bilgisi etrafında bir bütün oluşturur. Bu derste öğrencilerin yaparak yaşayarak olaylara, eşyalara bir araya gelerek inceleme fırsatı sunulduğu görülmektedir.

2.1.4. 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

1950 yılında Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Demokrat Partinin iktidar olmasıyla fiilen çok partili hayata geçildiği ifade edilir (Demirel, 2020: 42). 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, 1940'ların başından beri çalışan millî eğitim kadrolarını değiştirerek işe başlamıştır. 1950 yılında Maârif Vekili olan Tevfik İleri ile birlikte Türk Eğitim Sistemi'ne Amerikan kaynaklı eğitim yaklaşımları uygulanmaya başlanmıştır (Sakaoğlu,

2003 Akt. Ulubey ve Koçer, 2005: 142). Ülkemize Amerika Birleşik Devletleri'nden uzmanlar davet edilmiştir. Bu uzmanlardan K. V. Wofford program geliştirme çalışmalarına katkı sağlamıştır.

1950'li yıllara kadar Türkiye'de program geliştirme çalışmaları daha çok dersler ve konular listesi hazırlamakla ele alınmış, 1952 yılında yurdumuza gelerek köy okullarında incelemeler yapan K. V. Wofford'un hazırladığı raporla programlar daha sistematik bir yaklaşımla yapılmaya başlamıştır. 1953 yılında toplanan Millî Eğitim Şurası'nda ilköğretim programları ele alınmış, 1948 ilkokul programının geliştirilmesi zorunluluğu üzerinde durulmuş, böylece program geliştirme çalışmaları Millî Eğitim Bakanlığı'nda ağırlıklı bir şekilde başlamıştır (Demirel, 1992: 28). 1957 yılında VI. Millî Eğitim Şurası, 1962'de VII. Millî Eğitim Şurası toplanmıştır. 1963 yılında ise “İlköğretim ve Eğitim Kanunu” çıkarılmıştır.

1968 yılında uygulamaya konan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 30 yıl uygulamada kalarak uzun yıllar kullanılan bir program olmuştur. 1968 programının bu kadar uzun süre kullanılmasının temelinde altı yıl denenen 1962 program taslağının sonucunda oluşturulması olduğu söylenebilir (Tay ve Baş, 2015). 1968 tarihli ilkokul programında Hayat Bilgisi dersi ilkokul dersleri arasında gerçek yerini aldı. Amaçları da Milli Eğitimin amaçları doğrultusunda geliştirildi. Böylece Hayat Bilgisi dersinin, çocuğun çeşitli yeteneklerini geliştiren bir muhteva dersi olduğu bir kez daha vurgulandı (Binbaşıoğlu, 2003: 46). Hayat Bilgisi dersi öğrencilerin yakın çevresini tanınması, iyi bir yurttaş olup sorumluluklarını bilmesi, yardımlaşma ve dayanışma içinde olması, çevreye uyumda çeşitli yeteneklerinin geliştirilmesi gibi hedefleri içeren ve bu hedefleri de tüm kademelerde uygulayan bir ders olduğu görülür. 1968 programı yalnız “toplu öğretim” sistemini benimsemekle kalmamış aynı zamanda 1926 programında olduğu gibi öğretim yöntemlerinde de ileriye yönelik değişiklikler olmuştur. Daha önceki programlarda yer alan yöntemlerin yanına “küme çalışması”, “seviye grupları”, “proje yöntemi” ve “problem çözme”... gibi yöntemler eklenmiştir (Binbaşıoğlu, 2003: 32).

2.1.5 1995 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

MEB'e (1995) göre Hayat Bilgisi dersi bir gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir. Onun için bu derste öğrencilerin eşya ve olaylarla bizzat karşı karşıya gelmelerine ve bunları yaş ve seviyelerine uygun bir şekilde incelemelerine yol açılacaktır.

Hayat bilgisi dersi, fen bilgisi, sosyal bilgiler gibi ikinci devre derslerinin birinci devredeki temeli olmakla beraber, mahiyeti bakımından, onlardan ayrılır. Bu ders çocuğa içinde bulunduğu tabii ve sosyal gerçeği, onun ruhî durumuna uygun olarak, bütün halinde kavratmaya uğraşır. Bu bakımdan tabii ve sosyal hayatla ilgili varlıkları ve olayları, bunlar arasındaki bağıllığı bozmadan gözden geçirir. Bir hayat safhası içinde, coğrafya, tarih, tabiat ve toplulukla ilgili varlıklar ve olaylar birbirleriyle olan tabii ilişkilerini muhafaza ederek yan yana ve iç içe yer alırlar (MEB, 1995: 265). Programda hayat bilgisi dersinin fen bilgisi ve sosyal bilgiler dersine bir temel olduğunu fakat içerik olarak bu derslerden ayrıldığı belirtilmiştir.

1995 yılında basımı yapılan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı temele alındığı ve bu özelliği ile bir program değişikliğine gidilmediği görülmektedir. Bununla birlikte belirli gün ve haftaların 1968 programında her sınıf düzeyinde belirtilirken 1995 programında bu duruma rastlanılmamıştır. 1995'te bir farklılık olarak Atatürkçülük konularının ünite aralarına serpiştirildiği görülmüştür.

2.1.6. 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

1968 yılı sonrasında artık ülkemiz çok partili hayatın olduğu bir döneme girmiştir. 1960 ile 1970 yılları arasındaki dönemde Cumhuriyet tarihinin ilk askerî darbesi olmuştur (Çaylak, 2020: 73). Bu askerî müdahaleyi 1971, 1973 ve 1980 askeri müdahalesi takip etmiştir. Bu darbelerin kuşkusuz siyasi, ekonomi ve eğitim alanlarını olumsuz etkilediği söylenebilir. 1980'li yıllardan başlayarak gerçekleştirilen değişiklikler, gelişmeler yeni bir program geliştirme dönemini başlatmış ve 1998 Hayat Bilgisi Programı bu dönemin ürünü olmuştur (Mızıkacı ve Alkın Şahin, tarihsiz: 167). 1998 programı uygulamaya konulmadan 1981, 1982, 1988, 1990, 1993, 1996 yıllarında sırasıyla X, XI, XII, XIII, XIV, XV. Millî Eğitim Şuraları toplanmıştır. Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde köyler gruplandırılarak merkezi durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonların; gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okullarının kurulmasına karar verildiği, temel eğitim deyiminin ilköğretim olarak değiştirildiği, ilköğretimin 6-14 yaş gruplarındaki çocukları kapsadığı ve yine eğitimin kız erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet tarafından ücretsiz olması kararları alındığı görülmektedir.

1996 yılında XV. Millî Eğitim Şurası'nda 5-6 yaş okul öncesi eğitiminin bünyesine alınması, ilköğretimin kesintisiz sekiz yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması gibi kararların alındığı görülür.

Hayat Bilgisi dersinde temel amaç, öğrencinin içinde yaşadığı toplumla uyum içinde olmasını sağlayıcı bilgi, tutum ve beceriler geliştirmek olmalıdır. Küme çalışmaları, rol yapma, oyun gibi tekniklere ağırlık verilmelidir. (Kocaoluk ve Kocaoluk, 2000: 207).

Genel hedeflerle birlikte ilk kez sınıflar düzeyinde özel hedeflere ve ünitelere ait hedef ve davranışlara yer verilmiştir. İlk kez belirtke tablosu kullanılmıştır. Belirtke tablosu ve hedeflerin davranışlarla detaylandırılması, programın davranışçı yaklaşıma dayalı hazırlandığını göstermektedir. Genel hedeflerde ulusal değerlere bağlılıkla birlikte ilk kez eleştirel ve yaratıcı düşünme, ülke ve dünya olaylarına duyarlı olma, uzayı tanıma, bilinçli bir tüketici olma, teknolojik yeniliklerden yararlanma ve turizmin önemi yer almaktadır (Atik ve Aykaç, 2019: 712).

1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, davranışçı yaklaşımı benimsemiş, içerik üniteler şeklinde sunulmuş, yoğun bir bilgi aktarımının söz konusu olduğu, öğretmen merkezli, geleneksel yöntem ve tekniklerin kullanıldığı, ürüne yönelik değerlendirmenin yapıldığı, çocuğun toplumun bir üyesi olma özelliğinin ön planda olduğu bir öğretim programıdır (Binbaşoğlu, 2008: 25).

2.1.7. 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Ak Parti birinci iktidar dönemi olan 2002-2007 yılları arasında ekonomik istikrar ve toplumsal refahı sağlamak için daha çok hizmet siyasetine yönelmiştir. Ak Parti ülkenin kronikleşmiş iç çelişkilerini ve sorunlarını Avrupalılaştırarak ve demokratikleşme sürecini bir dış politika hedefi yaparak dönüşüm sürecini yürütmüştür (Miş, 2020: 157, 158).

Eğitim öğretimde önemli değişikliklerden biri olan zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması çalışmaları 2006 yılında XII. Millî Eğitim Şurası ile başlamıştır. Bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda ülkemizin gelişmiş ülkeler seviyesine çıkmak ve hatta onları geçmek için müfredat değişikliğine gitmesi ve çağdaş bir müfredat hazırlaması kaçınılmaz olmuştur. Bunları dikkate alan Millî Eğitim Bakanlığı 2005 yılında ilköğretim müfredatını önemli ölçüde değiştirmiştir (Doğan, 2010: 2023). 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı bir mahkeme süreci yaşamıştır. Bu mahkeme süreci sonrasında 2005 programı yürürlüğü durdurulmuştur. 2005 programının ana çatısına dokunulmadan bazı değişiklikler

yapılmış ve 2009 yılı İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı olarak yayınlanmıştır. MEB'e (2009: 7) göre Milli Eğitim Bakanlığı'nın program geliştirme çalışmalarında katılımcılık ilkesine dayalı dinamik bir yaklaşımı esas aldığı, bu olgu, hızlı sosyal değişme süreçlerini yaşayan toplumların kendi eğitim sistemlerini küresel rekabete karşı sürekli canlı tutma hedefi açısından bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle 2005 Hayat Bilgisi Dersi programı yeniden gözden geçirilerek Talim ve Terbiye Kurulu'nun 14/05/2009 tarih ve 70 sayılı kararı ile İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1-3) Öğretim Programı kabul edilmiştir. Bu çalışmada 2009 programı esas alınmış fakat söz konusu programdan bahsedilirken 2005/2009 şeklinde isimlendirilmiştir.

2004 yılında ilk defa farklı bir yaklaşım olarak yapılandırmacı eğitim anlayışı temel alınarak ilköğretim programları oluşturulmuş ve bu durum hayat bilgisi programı için de geçerli olmuştur. 2004 yılında hazırlanan ve bir yıl pilot illerde denenilen hayat bilgisi programı 2005 yılında uygulamaya sunulmuştur (Tay ve Baş, 2015: 345). 2005 programı ile birlikte yapılandırmacı felsefeden etkilenerek programlar hazırlanmaya başlanmıştır (Atik ve Aykaç, 2019: 712). Bireye gerçek yaşamdan bilgiler sunan hayat bilgisi dersinde de yapılandırmacı eğitim anlayışı temel alınmıştır. Nitekim uygulanan illerde olumlu sonuçlandığı görülmüştür.

Bu program ile eğitim öğretim hayatına kazanım ifadesi girdiği görülür. Kazanımlar, çocukların doğrudan gözlenebilir davranışlarının yanı sıra, bilgi, beceri, tutum ve değerleri de içeren ifadelerdir (MEB, 2009: 12). Bununla birlikte "Okul Heyecanım", "Benim Eşsiz Yuvam", "Dün, Bugün, Yarın" olmak üzere üç tema oluşturulmuştur. 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında hayat bilgisi dersine ayrılan zamanın büyük bir bölümünde öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinlikler aracılığıyla, öğrenmekten keyif alan, kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık, kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren, gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanımına sahip, değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek, mutlu bireyler yetiştirmektir (MEB, 2009: 9). Programın toplu öğretim yaklaşımı benimsenerek çocuğun sürece dâhil olduğu, tematik, spiral ve katılımcılık ilkesine dayalı durağan olmayan bir yaklaşım olduğu görülmektedir (MEB, 2009: 5,7,40,73). Öğrencilerin hayat bilgisi dersinde sürece katılıp aktif rol aldığı, öğreticilerin ise bilgiyi sunmaktan öte bilgiye ulaşma yolunda rehber oldukları görülmektedir. Bununla birlikte hayat bilgisi

dersinin çocuğun yaşadığı çevre ile uyumlu, kendini, yaşadığı toplumsal çevreyi, ülkesini geliştiren, değişen dünyaya ayak uyduran dinamik bireylerin yetişmesine öncülük ettiği söylenebilir.

2.1.8. 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

2012 yılında ilkokul ve ortaokul ayrılmıştır. Zorunlu eğitim kademeli olarak 4+4+4 şeklinde 12 yıla çıkarılmıştır. Mecburi eğitim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsamıştır.

Hayat bilgisi dersi öğretim programı, temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, öz güveni yüksek, çevresi ve kendisiyle barışık, millî ve manevi değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır (MEB, 2015: 1).

2015 programında ünite temelli bir yaklaşımın benimsendiği, sarmal programa uygun olarak hazırlanan programda üç yıl boyunca kazanımları her kademedede artırılan aynı adlarla yer alan altı ünite oluşmuştur. Programda beceri ve değer eğitimine önem verildiği bununla birlikte 2009 Hayat Bilgisi Dersi Programında yer alan öğrenme alanı, tema, ara disiplinlerin bu programda yer almadığı görülmektedir (Tay ve Baş, 2015: 363-364; Akyürek Tay ve Baş, 2017: 64-65).

Ölçme değerlendirme de öğrenciler süreç içindeki etkinlikleri, dersteki performansı gözlemlenerek değerlendirilir (MEB, 2017: 3). Öğrencilerin kontrol edilemeyen değişkenler nedeniyle kendi performansını ayrılan süre içinde gösterememe gibi baskıların önüne geçilip sürece yayılan ürün, proje, performans değerlendirilmesine gidildiği söylenebilir.

2.1.9. 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

2012 yılında ilkokul ve ortaokul ayrılmış, zorunlu eğitim kademeli olarak 12 yıla çıkarılıp 4+4+4 şeklinde okutulmasına karar verilmiştir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programı, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmıştır. Programın asıl amacı; temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018: 8).

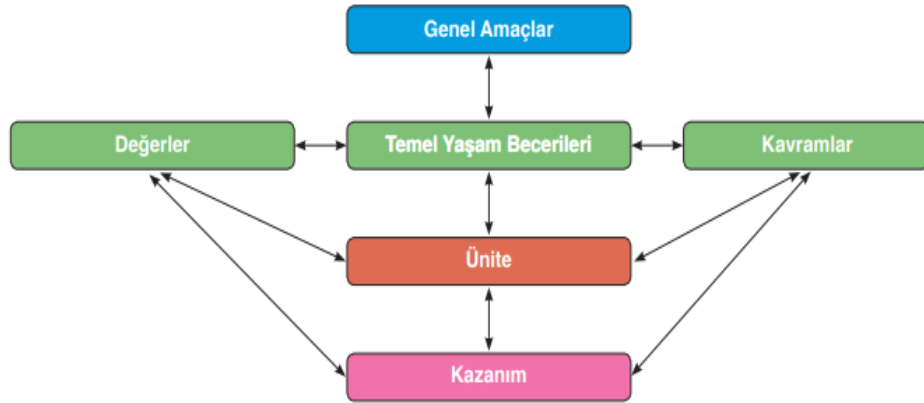
2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı; Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen sekiz anahtar yetkinliğe göre programlanmıştır. Bunlar;

- 1) *Anadilde iletişim*
- 2) *Yabancı dillerde iletişim*
- 3) *Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler*
- 4) *Dijital yetkinlik*
- 5) *Öğrenmeyi öğrenme*
- 6) *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*
- 7) *İnisiyatif alma ve girişimcilik*
- 8) *Kültürel farkındalık ve ifade*

2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “kök değerler” belirlenmiştir. Bunlar şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik (MEB, 2018). 2018 programı ünite temellidir. Sarmal programa uygun olarak hazırlanmıştır. Üç yıl boyunca kazanımları her kademedeki artırılan ve aynı adlarla yer alan altı ünite oluşturulmuştur. Programda beceri eğitimine önem verilmiştir.

Bir öğretim programı hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme olmak üzere dört unsuru içermektedir (Tazebay, Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000). Öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması gereken hedef, davranış ve kazanımlar içerikte sunulur. Kazandırılması gereken bilgiler kavramlar yoluyla aktarılır. İçeriği oluşturan diğer unsurlar ise beceriler ve değerlerdir.

2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın içeriği, genel amaçlar, temel yaşam becerileri, değerler, kavramlar ve kazanımlar ile ünite ve kazanım bağlamında yapılandırılmıştır

Şekil 2.1. Hayat bilgisi dersi öğretim programı'nın organizasyon yapısı (MEB, 2018: 10)

Yürürlükte olan 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile kendini ve yaşadığı çevreyi tanıyan, aile ve toplumun temel değerlerine sahip olan, millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getiren, kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olan, kişisel bakım becerilerini geliştiren, sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinen, sosyal katılım becerisi kazanan, zamanı ve mekânı algılama becerisi edinen, kaynakları verimli kullanma becerisi geliştiren, öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanan, temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanan, ülkesini seven, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olan, doğaya ve çevreye karşı duyarlı olan, bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanan bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2018: 8). Bu amaçlara bireylerin ulaşip ulaşamadığını değerlendirmek için ölçme değerlendirme çalışmaları da sürece dâhil edilmiştir.

2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda her bir bireyin kendine has özellikte olduğu ve standart bir ölçme değerlendirme yapılmasının bireyin doğasına ters olduğu söylenmiştir. Ölçme değerlendirme çalışmaları sonuçları tek başına değil izlenen süreçle birlikte ele alınıp çok odaklı ölçme değerlendirme yapılması esastır (MEB, 2018: 6)

Cumhuriyet'ten günümüze tüm Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında kavramlar, beceriler, bazılarında direkt olarak verilmemekle birlikte değerler yer almaktadır. Hayat Bilgisi dersinin çocukları yaşama hazırlama özelliği göz önüne alındığında dersin içeriğinin kavram, beceri ve değerlerle donanımlı olması beklenebilir. Bu bağlamda programlar, içinde yer alan beceriler, önemi her dönem artarak devam eden değerler ve kavramlar çerçevesinde ele alınması planlanmıştır.

2.2. BECERİLER

Wehman'a göre anlayış olmaksızın, deneyim kördür; deneyim olmaksızın, bilgi ve anlayış boştur ve beceri olmaksızın hepsi dilsizdir (Karabağ ve İnal, 2009: 267). Günümüzde nitelikli bireylere duyulan gereksinimler giderek artmaktadır. 21.yüzyıl toplumunu yaratmak için problem çözme, sorgulama, kavramsallaştırma ve analiz becerilerinin kazandırılmasının son derece yararlı olacağı düşünülmektedir (Demirkaya, 2008: 390). Gelişmiş dünyadaki öğretim programlarında becerilerin, ilişkin kazanımlarda ön plana çıkmasına karşın ülkemizde bu tür bir gelişmenin yeterli olmadığı görülmektedir (Mutluer, 2013: 357). Öğrencilerin sahip oldukları bilgi setinden çok bilgiyi kullanabilme becerisini ölçen Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sınavlarında

Türkiye'nin diğer ülkelerin oldukça gerisinde kaldığı dikkat çekmektedir (Dinççağ, 2011: 3). Çünkü çocukların konuşmayı bilmesi ama dinlemeyi bilmemesi, trafik kurallarını ezbere sayması ama uygulayamaması, kaynakların ne olduğunu bilmesi ama bilinçli kullanmaması, yakın çevresini tanınması ama korumaması gibi bilginin yanında becerilerin kazandırılmamasından kaynaklanmaktadır (Karabağ ve İnal, 2009: 271).

Son yıllarda Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, OECD, UNESCO gibi uluslararası kuruluşların 2030 vizyonunda beceri yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Öğrencileri geleceğe hazırlamak için öğretilen bilgi, beceri, değer ve tutumlar üzerinde durulmaktadır. Gelecekte “bilgi toplumundan beceri toplumuna” geçileceği vurgulanmaktadır (Güneş, 2018: 4). Bu bakımdan okullarda çok bilgi aktarmaktan ziyade kaliteli öğrenme zamanları oluşturularak öğrencilerin yeni ortaya çıkacak mesleklere hazırlanmaları ve bu becerileri kazanmalarının önemli olduğu belirtilmektedir (Cansoy, 2018: 3115).

Örgün eğitim ilköğretim çağından itibaren öğrencilere yaşam ve bilimsel süreç becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğretim programları yenilenmektedir (Akçay ve Kapıcı, 2016: 112). Nitekim erken çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmı yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirmektedir (Karabağ ve İnal, 2009: 267). İşte bu yüzden çocukların eğitim öğretim hayatı boyunca bilişsel, duyuşsal, devinişsel özelliklerine uygun becerileri kazanmaları beklendiği söylenebilir.

2.2.1. Becerinin Tanımı ve Sınıflandırılması

Beceri kavramı Türk Dil Kurumu tarafından;

1. Elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet,
2. Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet,
3. Vücudun, yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu, şeklinde tanımlanmıştır (<https://sozluk.gov.tr/>). Beceri çocuklara öğretim sürecinde verilen bilgilerin yaşamlarında etkin kullanabilmeleridir. Bu yüzden öğretim programlarında çocuklara kazandırılacak beceriler de belirlenir. Eğitim öğretim sürecinde çocukların karşılaştığı temel derslerden biri olan Hayat Bilgisi dersi bu becerilerin kazandırılmasında büyük bir role sahiptir.

Beceriler içlerinde yer alan öğelerin ağırlığına göre düşünme becerileri, sosyal/duyuşsal beceriler, psiko-motor beceriler olarak sınıflandırılabilir (Karabağ ve İnal, 2009: 271).

Hayat Bilgisi dersinin temel amacı öğrencilerin günlük yaşıamda ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri yaşıam becerilerini kazanmalarına yardımcı olmaktır (Güleryüz, 2008: 98). Hayat Bilgisi, adı gibi yaşıamla ilgili konuların sistemli bir biçimde ele alındığı bir ders olmasının yanı sıra yaşıamla ilgili becerilerin kazanılması açısından da önemli fırsatlar sunan bir içeriğe sahiptir (Baysal, 2015: 226). Becerilerin kazandırılmasında erken yaşıların önemi her zaman vurgulanmaktadır. Öğrencilerin eğitimlerinin ilk yıllarında karşılaştığı Hayat Bilgisi dersi ve bu derste öğretilen becerilerin önemli olduğu söylenbilir.

2.2.2. Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programında Yer Alan Beceriler

Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programında bireylerin araştıran, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilen, değişim ve sürekliliği algılayan, dengeli beslenen, doğayı koruyan, girişimci, gözlem yapabilen, iletişim becerisine sahip, iş birliği içinde çalışabilen, karar verebilen, kariyer bilincine sahip, kaynakların kullanımını bilen, kendini koruyan, kendini tanıyan, kişisel bakım becerisine sahip, kurallara uyan, mekânı algılayan, millî ve kültürel değerlerini tanıyan, kendini yönetebilen, sağlığını koruyan, sorun zezebilen, sosyal, zamanını yöneten bireyler olması beklenir (MEB 2018: 8).

2.2.2.1. Araştırma Becerisi

Bu beceride amaç öğrencilerin yaşıamları boyunca karşılaşacakları farklı sorunların üzümünde bilimsel araştırma basamaklarını doğru ve etkili bir şekilde kullanabilmeleridir (Durmaz, 2020: 278).

Öğrenciler Hayat Bilgisi dersinde soru sorma, gözlem yapma, tahmin etme, veri toplama, verileri kaydetme, verileri düzenleme, verileri açıklama, araştırma sonuçlarını sunma gibi aşıamalardan kendi düzeylerine uygun olanlara geçecektir (MEB, 2009: 17, 18). Soru soran, gözlem yapan, veri toplayıp bunları düzenleyebilen, duyduklarını ya da öğrendiklerini sorgulayan bireyler araştırma becerisini kazandığı söylenbilir.

2.2.2.2. Bilgi ve Teknolojileri Kullanma Becerisi:

Bir değişim aracı olarak teknoloji getirdiği yeniliklerle tüm paradigmanın değişmesine sebep olmaktadır. İnternet buna örnektir. İnternet, insanların iletişim kurma, iş

yapma ve öğrenme biçimlerinde geniş çapta paradigma değişimi meydana getirmektedir (Gibbons ve ark., 2000; Hodgins, 2000; Urdan ve Weggen, 2000).

Öğrencilere Hayat Bilgisi dersinde kazandırılacak beceriler yönergeyi kullanarak bilgisayar işletme, farklı kaynaklardan toplanmış bilgiyi kaydetme, biçimlendirme, tekrar kullanma, biçimlendirdiği bilgiyi sunma, metin, grafik, renk, ses efektleri kullanarak çoklu ortamda rapor hazırlama, telefonu ve televizyonu kullanarak bilgiye ulaşma, günlük hayatta ulaşabildiği teknolojik ürünleri amacına uygun olarak kullanma, bilgiyi bulma, bilgiyi kullanılabilir biçimde planlama, kütüphaneden ve yazılı kaynaklardan yararlanma, toplumdaki bilgi kaynaklarını kullanma, toplumdaki bireylerle görüşmeler yapma, yerel gazeteleri kullanma, bilgiye ulaşabilmek için gerekli her türlü kaynağı, araç ve gereci kullanma şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2009: 18). Kaynaklardan topladığı veriyi ya da bilgiyi biçimlendiren bu bilgiyi kullanan, telefon, radyo gibi kitle iletişim araçlarından bilgiye ulaşabilen, günlük hayattaki teknolojik ürünleri amacına uygun kullanabilen, kütüphanelerden yararlanan bireylerin bilgi ve teknolojileri kullanma becerisine sahip olduğu söylenebilir.

2.2.2.3. Değişim ve Sürekliliği Algılama

Mehmet Akif Ersoy şöyle demiş: “Geçmişten adam hisse kaparmış.../ Ne masal şey!/Beş bin senelik kıssa yarım hisse mi verdi?/ "Tarih"i "tekerrür" diye tarif ediyorlar;/ Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?” (Safahat, 1978: 404). Aslında değişim ve sürekliliği algılamanın geçmiş, bugün ve yarın bağlamında baktığımızda geçmişte ki olaylardan ders alıp bugünün kıymetini bilip geleceğe güvenle bakmak olduğu söylenebilir.

Aslında evrende her şey sürekli bir değişim içindedir, zaman değişir, mekânlar değişir, tüm canlılar değişir, doğa değişir, her gün baktığımız gökyüzü bile değişir. Fakat değişmeyen ve süreklilik gösteren olayların olduğunu da bilmek gerekir. Bunların farkında olmaları bireylerin değişim ve sürekliliği algılama becerisi ile ilgili olduğu söylenebilir. Sosyal bilgilerin tarihle ilgili ünitelerini öğrenmek için temel gereksinimlerden biri, değişimin zamanın sonucu ve onun geçişinin bir kanıtı olduğunu anlamaktır (Maxim, 1997).

2.2.2.4. Dengeli Beslenme:

Çocuklara dengeli beslenme alışkanlıklarının kazandırılmasıyla çocuğun hastalıklardan korunması, hastalandığında çabuk iyileşmesi ve sağlam kemik ve damar yapısına sahip olması sağlanabilir (Gürdoğan Bayır, 2017: 302). Beslenme temel

ihtiyaçlarımızdandır. Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur sözünden yola çıkarsak dengeli ve düzenli beslenmenin sadece sağlığımız için değil zihinsel beceriler içinde önemli olduğu söylenebilir.

2.2.2.5. Doğayı Koruma:

Karnın yardım kazmayan belinen, / yüzün yırttım tırnağın elinen, / yine beni karşıladı gülünen, / benim sadık yarım kara topraktır, sözleriyle Aşık Veysel doğaya ne kadar acımasız olsak da bize her zaman vermeye devam ettiğini ifade etmektedir. Son dönem küresel ısınma konulu araştırma sonuçları, ülkeleri alarma geçirmiştir. Doğayı korumak ona iyi davranmak için önlemler almak zorunlu oldu. Çocuklara doğayı kendinden ayrı bir parça olarak değil onunla bir bütün olduğumuzu, doğayı korumak kendini, bugününü, geleceğini korumak demek olduğu bilinci verilmesiyle doğayı koruma becerisi kazandırılabilir.

2.2.2.6. Girişimcilik:

Girişimcilik eğitimini, sosyal ilişkilerde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışların uygun bir şekilde ve zamanda ortaya konulması ve insanların ilgi göstereceği bir ürünü ya da hizmeti daha iyi üretebilmek veya pazarlayabilmek için yeni bir faaliyette bulunmak adına gerekli beceri ve davranışların kazandırılması olarak ifade etmek mümkündür (Tarhan ve Kılıç, 2017: 1976).

2.2.2.7. Gözlem:

Türkçe sözlüğümüzde gözlem bir olayın, bir gerçeğin ya da bir nesnenin niteliklerini öğrenmek, bilmek ereğiyle, onun özenli, planlı ve dikkatli bir biçimde ele alınıp, gözetlenip incelenmesi işi, olarak tanımlanmaktadır (TDK). Gözlem becerisi geliştirme sırasında çocuklar, duyuşsal kayıta kaydedilecek ve oradan harekete geçecek uyarıcıları depolamak için tüm duyularını kullanmayı öğrenirler (Aydoğdu, 2014: 91). İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren çevrelerini gözlemleyerek anlamaya, algılamaya çalışırlar. İlk yıllarda kazanılan çoğu davranışın rol model olarak kazanıldığını düşünürsek gözlem becerisinin ilk yıllardan itibaren kullanılmaya başlandığı söylenebilir. Çocuklar için günümüzde gözlem yapmanın anlamı, keşfetme için tüm duyularını harekete geçirmeleridir (Blackwell ve Hofman 1991: 4-6).

2.2.2.8. İletişim:

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı öğrencilerin kendilerini yazılı ve sözlü olarak etkili bir biçimde ifade edebilme yeteneğini geliştirmeyi amaçlamalıdır (Deveci, 2008: 196). Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılacak iletişim becerileri dinleme

duygularını ve düşüncelerini yazılı, sözlü veya beden diliyle ifade etme, geri bildirim alma-verme, iletişim araçlarını kullanma, davranışsal incelikler sergileme, tartışma, bağlantı kurma, açık fikirli olma, ikna etme, ortak bir amaç çevresinde toplanma şeklinde belirlenmiştir (MEB, 2018: 18).

2.2.2.9. İş Birliği:

Bireylerin belli bir işin sorumlulukları paylaşarak birlikte yapması işbirliği becerilerini gerektirmektedir. Toplumların daha hızlı gelişmesi için bireylerin işbirliği becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir (Gürdoğan Bayır, 2017: 305).

2.2.2.10. Karar Verme:

Albert Einstein karar verme becerisi hakkında şöyle demiştir: “En başta gözetilecek şey bağımsız olarak düşünme, karar verme yeteneğini geliştirmektir. Kendi başına düşünmeye alışmışsa genç mutlaka kendi yolunda ilerler.” Karar verme becerisi gelişmiş bireyler bağımsız ve demokratik karar alma sürecine daha fazla dâhil olmak ister ve kararlarının sorumluluklarını yüklenir (Torun, 2020: 330). Çünkü verilen her kararın olumlu ya da olumsuz sonuçları olacağından çocuklara öğretilecek bu beceri sayesinde karar verme süreci etkili ve doğru sonuçlanacağı söylenebilir.

2.2.2.11. Kariyer Bilinci Geliştirme:

Kariyer bilinci geliştirme eğitimi ile gelecekte meslek seçimi yapabilmek için öğrencilerin kişisel ilgilerin, alışkanlıklarını, güçlü ve zayıf yönlerini tanıyabilmeleri ve meslekler hakkında bilgiye sahip olmaları amaçlanmaktadır (Karabağ ve İnal, 2009: 76). Şöyle bakıldığı zaman çocuklara büyükler ismini sorduktan sonra muhtemel ikinci sorunun büyüyünce ne olacaksınız olduğunu görebiliriz. Bireylerin kendi ilgi ve yeteneklerine göre bir meslek seçmeleri ilerde iş hayatında mutlu olmanın belki de ilk adımıdır. Bu yüzden kariyer bilinci geliştirme becerisinin önemli olduğu söylenebilir. Mortimer ve ark. (2002), öğrencilerin kariyer gelişimlerini sağlayabilmeleri için okulların daha sistematik bir çaba yürütmesi ve yönlendirme politikalarıyla tercihlerinin belirlenmesi sağlanması gerektiğini ifade etmektedirler. Maddy-Bernstein ve Dare (1997), kariyer eğitimi ve öğrencilerde kariyer bilinci geliştirme uygulamalarının ortaokul düzeyinde, disiplinler arası bir anlayışla ve tüm öğretim programlarına entegre edilerek verilmesinin daha etkili olacağını ifade etmektedir.

2.2.2.12. Kaynakların Kullanımı:

Kaynakların etkili kullanma becerisi ile öğrencilerin, istek ve ihtiyaçlarının farkında olma, bilinçli tüketici olarak haklarını kullanma, çevresine duyarlı ve kültürel değerlere

sahip çıkma, planlı ve programlı olma, yeni yaratıcı projeler tasarlama becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir (Karabağ ve İnal, 2009: 354). Son yıllarda tüm dünya sürdürülebilir enerji kaynakları kullanımı çabasına girmiştir. Neden? Artık kaynakların azaldığı ya da yok olma ihtimalinin ortaya çıktığı bu evren de bizlere kaynakların bilinçli kullanımında büyük sorumluluk düşmektedir. Bu bilinci bireylere aşıladığımızda daha temiz ve yaşanılabilir bir dünya bizi bekleyecektir. Bununla birlikte geçmişten günümüze kalan, atalarımızın bize miras bıraktığı kültürel, tarihi yapıları değerleri koruyup gelecek nesillere aktarmakta büyük önem arz etmektedir.

2.2.2.13. Kendini Koruma:

Bireylerin olası tehlikelere karşı kendilerini korumasını bilmeleri yaşamlarının daha nitelikli olmasını sağlayacaktır. Bu beceri acil durumlarda ne yapılması gerektiğinden, doğal afetlere; sağlıktan kendisini tehdit edebilecek kötü alışkanlıklara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Gürdoğan Bayır, 2017: 307).

2.2.2.14. Kendini Tanıma:

Kişi, hayatındaki en önemli kişinin kendisi, en önemli tanıklığın da kendi tanıklığı olduğunu fark edemezse hiçbir zaman hayatla ilişkisini doğru kuramaz. Kendini gerçekleştiremez (Cüceloğlu, 2021: 52). Çocuklara kendini tanıma becerisini kazandırmak onlara içinde bir dünya barındığını keşfetmesini sağlayacak ve toplumda kendinden emin bireyler olarak var olmalarını sağlayabilir. Hannover Research'ın (2012) araştırmasına göre, bireylerin kendini tanıması, kendini geliştirmesi, üretken ve girişimci olması önemli görülmektedir.

2.2.2.15. Kişisel Bakım:

Sağlıklı olmak, insan mutluluğunun öncelik taşıyan bir ögesidir. Sağlıklı bir yaşam için alınması gereken önlemlerin pek çoğu günlük hayatımızda uygulamamız gereken küçük ve kolay çabalardan oluşur (Sarıkaya ve Altunışık, 2011: 390). Temel beceriler olarak ele alınan yemek yeme, tuvalet alışkanlığı, giyinme gibi becerilerinin yanında ileri düzeydeki tırnak kesme, banyo yamak gibi beceriler kişisel bakım altında ele alınabilir (Gürdoğan Bayır, 2017: 308). Bu becerileri ilk olarak aileden alan çocuklara okula geldiklerinde bu beceriler ya kazandırılır ya da aileden kazanılmış becerileri geliştirir. Bu becerilerin öğretileceği hayat bilgisi dersi içerik olarak uygulamalar fırsatları da sunduğu söylenebilir.

2.2.2.16. Kurallara Uyma:

Bireyler, sosyal varlıklar olmaları nedeniyle diğer bireylerle birlikte yaşamakta ve çeşitli ilişkiler kurmaktadır. Toplum içerisindeki bireylerin birbirleriyle ilişkilerinin belirli bir düzen içinde yürütülmesi gerekmektedir (Demirkasımoğlu, 2015: 139). Toplumsal yaşamın düzenli işlemesi için kurallar önemli bir etkidir. Erken yaşlarda bu becerinin kazandırılması birey ve toplum için önemli olduğu söylenebilir.

2.2.2.17. Mekânı Algılama:

Mekânsal düşünme oldukça karmaşık, disiplinler arası bir kavramdır ve mekân üzerindeki konum, duruş, uzaklık, yön, ilişki, hareket ve değişime yönelik görselleştirme ve yorumlama becerisidir (Akbaş ve Cevher, 2020: 135). Mekânsal biliş, aynı zamanda mekânsal veya çevresel bilginin nasıl kodlandığını; insan, hayvan ve makinelerde mekânla ilgili çeşitli nedenselleştirme süreçlerinin yapılandırılmasını da incelemektedir (Montello, 2001).

2.2.2.18. Millî ve Kültürel Değerleri Tanıma:

Günümüzde bireylerin ulusal değerlere sahip evrensel değerlerle donanmış olmaları beklenmektedir (Gündoğan Bayır, 2017: 309). Bununla birlikte Milli Eğitim Temel Kanunu'nun amaçlarında Türk Milletinin bütün fertlerinin; ...Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, yurttaşlar yetiştirmek amacı vardır.

2.2.2.19. Öz Yönetim:

Bireyin kendini tanıyarak kendinin farkında olarak kendini yönetebilme becerisidir. Öz yönetim becerisi ile çocukların kendilerini doğru bir şekilde kontrol etmesi ve yönlendirmesini sağlamak amaçlanmaktadır (Karabağ ve İnal, 2009: 398).

2.2.2.20. Sağlığını Koruma:

Uyku, aşı olma, dengeli ve düzenli beslenme, kişisel bakım, spor, temizlik, ilk yardım, acil durumlarda başvurulacak kişileri/yerleri bilme, temel ihtiyaçları tanıma (beslenme, uyku, barınma) becerilerinin kazandırılması amaçlanmıştır (MEB, 2009: 22).

2.2.2.21. Sosyal Katılım:

Sosyal beceriler çocukların buldukları sosyal ortam içerisinde kabul görmelerini ve sosyal ilişkilerinin olumlu yönde ilerlemesini sağlayan, duygu, düşünce, tutum ve davranışlardır (Samancı ve Uçan, 2017: 283). Çocuklar bu beceriyi öğrendiklerinde daha sağlıklı ilişkiler kurabilecek ve sosyal katılımları güçlü olacaktır.

2.2.2.22. Zaman Yönetimi:

Zaman yönetimi, bireylerin amaçlarına ulaşması için zamanını etkin kullanma becerisidir (Gündoğan Bayır, 2017: 312). Bireyin planlı olmasının, zamanını etkili kullanmasının bireyleri başarıya götürüp yaşamlarını kolaylaştırdığı söylenebilir. Atalarımızın “bugünün işini yarına bırakma” sözü ile de zamanın yönetimine vurgu yapıldığı söylenebilir.

2.2.2.23. Yaratıcı Düşünme:

Düşünme kavramı, tarihte ilk filozoflardan beri ele alınmış, incelenmiş ve tartışılmış bir konudur. Düşünme olayını her insan her anında gerçekleştirmektedir. Fakat düşünme olayını önemli kılan anlamlı düşünebilmektir (Uğraş, 2011: 2).

Yaratıcı düşünmede özgün, yeni fikirler oluşturma vardır. Birey sıra dışı bağlantılar kurar, sezgilere, duygulara, tutkulara açıktır. Risk alır, cesaretlidir ve gelişigüzel durumlara meydan okuyabilir (Güleryüz, 2008: 80). Craft (2003) yaratıcılığı; hayat boyu devam eden bir yetenek olarak açıklamış ve kendini ifade etme, zekâ ve hayal gücünü kullanma kapasitesi olarak tanımlamıştır. Son zamanlarda gelişmiş ülkeler başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde de yaratıcılık, yaratıcı düşünme konusu ve eğitimi üzerine çalışmalar yoğunlaşmış ve yaratıcılığı ve yaratıcı düşünmeyi eğitimin temel amacı olarak görülmeye başlanmıştır (Rawat ve ark., 2012; Shaheen, 2010).

2.2.2.24. Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma:

Güzel Türkçemizi anlaşılabilir bir biçimde konuşup yazma, doğru anlayıp anlayamadığını kontrol etme, okunaklı bir şekilde yazma, etkili bir şekilde dinleme becerisi gösterme, Türkçe’yi duruma uygun kullanma becerilerini kazanmış bir bireyin, Türkçe’yi doğru, etkili ve güzel kullandığını gösterir (Güleryüz, 2008: 82).

2.2.2.25. Güvenlik ve Korunmayı Sağlama:

Güvenlik ve korunmayı sağlama becerisi belki de günümüz toplumunda çocuklarımıza kazandırılması gereken en önemli beceriler arasında görülebilir. Doğal afetlerden nasıl korunacağını, acil durumlarda neler yapması gerektiğini, sağlığı için dikkat etmesi gerekenleri, trafikte uyulması gereken kuralları ve dikkat edilmesi gereken hususları aynı zamanda hayır diyebilmeyi, kendini savunmayı, kendi güvenliğini sağlama becerisi ile hayat bilgisi dersinde öğrenmiş olur.

2.2.2.26. Eleştirel Düşünme:

Günlük hayatımızın hemen her anında doğru kararlar verebilmek, mevcut ve muhtemel seçenekleri değerlendirme ve eylemlerimizin sonuçlarını kestirebilme becerisine sahip olmayı gerekli kılmaktadır (Gürel, 2020, ss.299). Eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerin, düşüncelerini hayata geçirmeden önce “neden”, “niçin” sorularını sorarak eylemleri için bir mantık aradıkları söylenebilir.

2.2.3. Beceri Öğretimi

Erken çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmı yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirmektedir. Bu yüzden çocukların okula başlamalarından itibaren kendi yaş ve gelişim düzeylerine uygun becerileri okulda edinmeleri beklenmektedir (Karabağ ve İnal, 2009: 269). Çocukluk çağının ilk dönemlerinin beceri öğretimi açısından kritik bir dönem olduğu söylenebilir. Okul çağının ilk dönemlerinde çocuk ne kadar iyi bir beceri öğretimi ile karşılaşursa yetişkinlikte karakter yapısına, ahlakına, tavır ve davranışlarına bu becerilerin olumlu değerler katacağı söylenebilir.

Güneş'e (2012: 5) göre beceri öğretiminde üç temel aşama söz konusudur. Bu aşamalar şöyle belirlenmiştir:

a. Beceriye Hazırlık: Bu aşamada öğrencilere beceriyle ilgili bilgiler ve becerinin amacı açıklanır. Bunların öğrencinin bir işi yapması-uygulaması için gerekli bilgiler olduğu vurgulanır.

b. Bilgi ve Teknikleri Uygulama: Bu aşamada beceriyle ilgili bilgiler ve teknikler örneklerle gösterilir. Öğrencinin bu teknikleri uygulayacağı etkinlikler verilir. Teknikleri uygulama süreci izlenir ve öğrenciye rehberlik edilir.

c. Beceriye Uygulamaya Aktarma: Öğrenci beceriyi henüz öğrenmiştir. Bu aşamada becerinin farklı durumlara uygulanması üzerinde durulur.

Bu bağlamda beceri öğretiminde kazandırılması amaçlanan becerinin, gerçek yaşama aktarılmasında öğrenciler motive edilir, yüreklendirilir. Farklı etkinliklerle bu becerilerin geliştirilmesi sağlanır. Herhangi bir sorunla karşılaştığında bu sorunlara çözüm bulunması gerektiği hakkında yol gösterilir.

2.3. DEĞERLER

Edward Young “Bir insanın en büyük sermayesi, büyük bir servet değil mükemmel bir karakterdir (Başcı Namlı, 2020: 17). Atatürk ise “Terbiyedir ki; bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir sosyal toplum halinde yaşatır veya bir milleti esaret ve sefaletle terk eder.” demektedirler. Bu ifadeler karakterin, terbiyeli olmanın kısaca değerlerin önemine vurgu yapmaktadır.

Değerler, günümüzde bir öğretim sürecinde bir amaç olmaktan çok yozlaşan toplumlara bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum UNESCO tarafından “Eğer herkes için daha iyi bir dünya oluşturma arayışındaysak eğitim, ruhunda pozitif değerleri barındırmalı ve eğitimin amaçları kazanım ifadeleri olarak da onları içermelidir” (UNESCO 2010:1 den Akt. Meydan, 2020: 93). Bizdeki ifadesi ise bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemi her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder (MEB, 2018: 4). Bu türden bir karakter ve değer eğitiminin hedeflediği insanda beklenen özelliklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir; insanın diğer tüm varlıkla ilişkisinin kalitesinin belirleyip temelini oluşturan sevgi, saygı ve güveni yaşamının anlamı haline getirmiş erdemli bir karakter. Dolayısıyla adaleti, iyilikseverliği, anlayışlılığı diğergamlığı, arzu, ihtiyaç ve seçimlerini bu ilkeler ışığında muhakeme eden, nihayetinde de tüm varlıkla ilişkilerini, nezaket, zarafet, estetik ve anlayış ile yapılandıran erdemli bir karakter (Ergen, 2020: 43-44).

"Güzel ahlâk" adı altında toplanan bu güzel vasıfları "örnek insan" olarak en mükemmel şekilde yaşayan insan, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s): “İnsanların en hayırlısı ahlakı en güzel olandır.” Diyerek bu değerlere vurgu yapmıştır. Şüphesiz tüm dünyaya savaşta bile değerlerimizle örnek olmuş bir milletiz. Bir toplumun varlığını iyi yönde sürdürmesinin sadece becerilere sahip bireylerden değil hem becerilerle hem de değerlerle donanmış bireylerden geçtiği söylenebilir. Öğreticilerden sadece fikri hür, irfanı hür değil Mustafa Kemal’in de dediği gibi vicdanı da hür nesiller yetiştirmesi beklenir. Aziz Sancar bu konuda şöyle demiştir: “Hiç çalmadım, günah olduğu için değil, karakersizlik olduğu için. Muhtaçlara yardım ettim, sevap olduğu için değil, insan olduğum için. Hiç rüşvet almadım, haram olduğu için değil, etik olmadığı için. Yani “insan olmak” için, önce vicdanımız olmalı.” Bu da değerlerle donanmış ve bunu hayatında

davranış haline getirmiş bireylerle mümkündür. Bununla birlikte Türk Milli Eğitim Temel Kanunu'nun genel amaçlarında Türk Milletinin tüm fertlerinin ...milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren...ifadeleri dikkat çekmektedir. Bu yüzden öğretim programlarında her geçen yıl değerlerin ve değerler eğitiminin öneminin arttığı söylenebilir.

2.3.1. Değerin Tanımı

TDK'da değer sözcüğünün birkaç tanımını yapmıştır: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” ,”Üstün nitelik, meziyet, kıymet”, “Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse”, “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” gibi (sozluk.gov.tr). Değerler, toplumun ulaşmak istediği hedefler, arzu ettiği güzel tutum ve davranışlardır (Ulusoy ve Arslan, 2019: 5). Halstead ve Taylor'a (2000) göre değerler, genel olarak davranışlara rehberlik eden genel ilkeler ve temel inançlar, belirli eylemlerin iyi veya arzu edilen olarak değerlendirildiği standartlardır. Trommsdorff ve Chen (2012) ise değeri, ruh hali, değişken, aşkın, takdire şayan, kalıcı amaç ve insan yaşamına yön veren ilkeler olarak tanımlamaktadır.

Ahlaki karakter, zamanın ahlak kanunlarına uyan ve ruhta sağlam olarak yerleşen prensipler vasıtasıyla bütün irade hareketlerinin sarıh(sıfat) olarak belli olması neticesinde ruhun istikrar bulmuş halidir (Kerschensteiner, 1977: 12). Doğan Cüceloğlu, kitabında mutluluğun neyle ilgisi var? sorusunu sormuş ve yedi tane cevap vermiştir. Bu cevaplardan yedincisi dikkat çekicidir. “Bilin bakalım ne? Bu bir soru. Değerlerinle vicdanın rahat mı? Aşkınlık düzeyinde yani inanç ve değerlerinle ahenk içinde yaşayan biri misin? (Cüceloğlu, 2021: 127). Anlıyoruz ki mutluluk için tüm hedeflere ulaşmış olsan da değerlerin olmadığı sürece vicdanın rahat olmayacağı, ruhun istikrar bulamayacağı söylenebilir.

Kinnier ve arkadaşları (2000) değerlerin başında gerçeği arama güdüsünün geldiğini ifade etmektedirler. Bireyin adaleti araması, kendini koruması ve kendine saygı göstermesi, bencil olmaması, kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilmesi, vicdanlı bir şekilde hareket etmesi, diğer insanlara saygılı ve hoşgörülü yaklaşması, canlıları koruması ve etrafındakilere zarar vermemesi gibi eylemlerin de evrensel olarak kabul edilmiş değerler arasında olduğunu belirtmektedirler. Cinsiyet, uyuşturucu, alkol, esneklik eğitimi gibi belirli sosyal sorunları farklı ahlaki, karakter, vatandaşlık eğitimi biçimleri

altında çözmek için tasarlanan hizmet ederek öğrenme ve öğrenmeye odaklanan programlarla değerler son zamanlarda dünya çapında yeni bir çekim odağı ve enerji kaynağı haline gelmiştir (Lovat ve Clement, 2008).

2.3.2. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülür. Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi ancak toplumdaki değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür (Ulusoy ve Arslan, 2019: 7). Toplumda benimsenmiş değerlerin yeni nesillere aktarımında şüphesiz eğitim öğretim sürecinin büyük önemi vardır. Ulusların kendi değerlerini nesillere öğretim programları ile aktardığı söylenebilir. Karakter eğitimi örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin tamamı olarak tanımlanabilir (Meydan, 2014: 103). John Dewey ise, *Moral Principles in Education* isimli eserinde şöyle diyor: “Biliriz ki her okul faaliyetinin gayesi, karakter tekâmül (gelişim) ettirilmesidir (Kerschensteiner, 1977: 50). Robb'a (1998) göre değerler eğitimi herhangi bir organizasyon içinde yer alan herhangi bir hareket şeklinde tanımlanmaktadır

Değerler eğitimi gençlerin akademik ilgilerini ve başarılarını güçlendirmeyi içerir ve okul içinde etik ve olumlu sosyal eğilimleri teşvik etmeye yönelik yapıları ve pedagojik becerileri içerir (Berkowitz, 2011). Türk eğitim sisteminde değerler eğitimi ağırlıklı olarak hayat bilgisi dersi ile verilmektedir (Ercan, 2010: 173). Hayat Bilgisi dersi programında değerlerin kazandırılmasının amaçlanması geleceğin vatandaşları olacak öğrencileri erken yaşlardan itibaren toplumsal hayata hazırlaması bakımından önem taşımaktadır (Karasu Avcı, Ketenoğlu Kayabaşı, 2018: 30).

Elbette değerlerin sadece belli derslerle sınırlanılması ya da belli derslerin konusuymuş gibi algılanması konunun mahiyetini ve anlamını bilmemek olur. Değer eğitimi hem ailelerin hem de okulun en öncelikli öğretim alanlarını teşkil eder (Elkatmış, 2009: 359). Değer eğitiminin amacı özellikle çocukların doğuştan var olan yeteneklerini ve en iyi yönlerini ortaya çıkarmak; kişiliğinin gelişmesini sağlamak; toplumu kötü ahlaktan korumak, ayrıca nesli iyi ahlakla donatıp bunların devamını sağlamaktır (Koçoğlu ve Erdoğan, 2016: 543). Lickona (1992), değerler eğitiminin tarihsel olarak aile, din ve okul olmak üzere üç kurum arasında paylaşıldığını ve bu üç kurumun değer aktarımı yoluyla gelecek nesilleri şekillendirmek için birlikte çalıştığını belirtmektedir. Değer eğitimi

okuldaki yaşam kalitesini arttırır ve öğrenciler okulda kendilerini daha mutlu ve güvende hissederler.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018: 4). Bu değerlerin aktarılmasında araştırmacılar birçok değer eğitimi yaklaşımını öne sürmüşlerdir.

Tüketimin, rekabetin hızla arttığı dünyamızda değerlerimiz hâlâ var mı diye soracak olsak evet değerlerimiz hâlâ var diye cevaplayabiliriz. Fakat değerleri yaşıyor muyuz, görüp, duyuyor muyuz? Burası meçhul. Yaşanmayan bir değer nasıl aktarılacağı ise meçhul bir durum. Değerlerin aktarılacağı okullar değerlerin barındığı bir iklime sahip olması değer eğitimi için önemli bir husus olduğunu söyleyebiliriz. Çocukların bizleri, öğreticileri rol model olarak çevresine bakarak bazen de gizil yolla öğrendiğini unutmamak gerekmektedir. Mesela yardımseverliğin hâkim olduğu bir okulda çocuklarda bu iklimden etkilenecek bu değeri yaşamlarına aktaracaktır. Bu yüzden önce büyüklerin, okul yöneticilerin, öğretmenlerin, diğer çalışanlarında yardımseverlik değerini benimsemiş olması gerekir.

2.3.3. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değerlerin öğretilmesinde birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Değerler “değerleri doğrudan öğretmek, telkin etmek”, “değer açıklamak”, “ahlaki muhakeme”, “değer analizi” yaklaşımı kullanılmaktadır (Ustaoglu, 2011: 24-26). Bunlara ek olarak Demirel ve Yıldırım (2020: 153-164), gözlem yoluyla öğrenme, aksiyon/eylem öğrenme, etkili karakter eğitimi, alan temelli ahlak eğitimi, değer bilinçlendirme, değer içselleştirme yaklaşımlarından da söz etmiştir.

2.3.3.1. Telkin Etme Yaklaşımı: Telkin etme yaklaşımının amacı arzu edilen belli değerleri özümsetmek ya da aşılmasıdır. Değerler eğitimi sürecinde telkin etme yaklaşımını benimseyen öğretmen, dersin amacına ve çevreye bağlı olarak sosyal, kişisel, ahlaki, politik veya bilimsel değerleri öğrencilerine aktarmaya çalışır.

2.3.3.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı: Ahlaki düşünce ve eylemin doğasına, suçluluk ve suç davranışının nedenlerine, insan olarak doğayı ve kendini ahlaki unsurlar olarak anlamaya odaklıdır (Yıldırım, Demirel, 2020: 138, 142). Bu yaklaşımda öğrenci,

hayatın gelecekte ona sunmasının olası olduğu durumları dolaylı olarak tecrübe eder. Öğrenci gelecekteki davranışının toplumun genelinin tercih edeceği standartları karşılayıp karşılamadığını anlar (Brimi, 2008).

2.3.3.3. Değer Açıklama/ Değer Belirginleştirme: Bu açıklama yaklaşımına Raths, Harmin ve Simon'un çalışmaları oldukça katkı sağlamıştır. Bu model değer verme, bireysel seçimleri içermeye, değer biçme ve değerler grubuna göre davranma süreçleriyle ilgilidir (Öztürk, 2009: 488). Bu yaklaşımda öğrencilere kendi değerlerinin farkına varması için yardımda bulunmaktadır. Bu yaklaşımın altında yatan varsayım, bireylerin kendi değerlerini açık bir şekilde anlayamayacaklarıdır (Welton & Mallan, 1999).

2.3.3.4. Değer Analizi: Değer analizi öğrencilere diğer insanların değerlerini inceleme kadar sahip oldukları kendi değerlerini benimsemelerine yardımcı olmanın bir yoludur. Değer analizi, bir konu hakkında farklı bakış açılarını analiz etmede mantıksal düşünme becerilerin gerektirir (Öztürk, 2009: 488). Ryan (1991) bu yaklaşımda öğrencilerin örnek olaylardan hareketle ahlakî düşünme becerisini kazandıklarını ifade eder. Ona göre öğrenciler aynı zamanda bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı öğrenirler.

2.3.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerler sadece 2005/2009, 2015 ve 20185 programlarında belirtilmiştir.

2005/2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programında değerler "Kişisel Nitelikler" başlığı altında verilmiştir. Bu değerler şunlardır:

1. Öz saygı
2. Öz güven
3. Toplumsallık
4. Sabır
5. Hoşgörü
6. Sevgi
7. Saygı
8. Barış

9. Yardımseverlik
10. Doğruluk
11. Dürüstlük
12. Adalet
13. Yeniliğe açıklık
14. Vatanseverlik
15. Kültürel değerleri koruma ve geliştirme (MEB, 2009: 15)

2015 Hayat bilgisi Öğretim Programında yer alan değerler liste halinde verilmiştir.

Bu değerler şunlardır:

1. Adalet
2. Bilimsellik
3. Çalışkanlık
4. Dayanışma
5. Doğa Sevgisi
6. Doğruluk
7. Dürüstlük
8. Estetik
9. Güven
10. Hoşgörü
11. Merhamet
12. Misafirperverlik
13. Öz Güven
14. Paylaşma
15. Sabır
16. Saygı
17. Sevgi

18. Sorumluluk
19. Vatanseverlik
20. Yardımlaşma (MEB, 2009).

2018 Hayat bilgisi Öğretim Programında değerler “değerlerimiz” başlığı altında verilmiş ve kök değerler olarak ifade edilmiştir. Programda yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik (MEB, 2018: 4).

2.4. KAVRAMLAR

İnsanoğluna ilk öğretilen yapılardır “kavramlar”. İnsanlar varoluşlarından bu yana kavramlarını biriktirmiş ve kendi milletlerinin ve dünyanın hafızasını oluşturmuştur. Nitekim Cemil Meriç bu konuda şöyle der: “Kamus (sözlük), bir milletin hafızası, yani kendisidir (Meriç, 2006: 88). Bu denli önemli görülen bu yapıların çocuğa aktarılması, öğretilmesi kendisinin, toplumun, ülkesinin geçmişi, bugünü ve yarını için önemli olduğu söylenebilir.

Hayat bilgisi dersinde öğrencilere temel hayat becerileri kazandırmak temel amaçlardan biridir. Dolayısıyla öğrencileri hayata kolay entegre edecek olan bu derste öğrencilerin kullanacakları birtakım kavramları öğrenmeleri de gereklidir. Bu sayede kendini kolay ifade edebilen ve analitik düşünebilen bireylerin yetişmesi sağlanmış olacaktır (Şimşek, 2010: 57). Bu nedenle öğrencilerde öğrenme sürecini etkileyen ve bu süreci anlamlı kılacak bu yapıları bilmek gerekir.

2.4.1. Kavramın Tanımı

Kavram, dünyadaki nesnelere, biçimlerin, olgu ve hareketlerin dilde anlam buluşudur (Aksan 1998, Akt. Girmen, 2017: 258). Merrill (1983), kavramı ortak özellikleri bulunan, aynı adla anılan ya da tanımlanan olaylar ve nesnelere grubu olduğunu ifade etmiştir. Kavram, temel özellikleri benzer olan nesnelere, olayları, ve süreçleri gruplamak için kullanılan bir terimdir (Cannon, 2002). Vygotsky ise (1998) kavramların birbirine bağlı bir şekilde bulunduğunu ifade etmiş. Bu durumun öğrenmeyi kolaylaştırdığını, kalıcı öğrenme sağladığını ve sonraki öğrenmeler için hazır bulunuşluğu geliştirdiğini ifade etmiştir. Kavramları evrende yer alan bütün varlıkları zihnimize tanımlama süreci olarak görebiliriz. Zihnimize tanımlayıp ifade ettiğimizde, kavramsal sürecin başlamış olduğunu

söylenbilir. Kavramlar zihinsel dünyamızı bir arada tutan yapıştırıcıdır (Murphy, 2004: 1). Genel anlamda kavram, insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır; bir sözcükle ifade edilir (Ülgen, 2004: 107). Kavramlar ile çevremizi, dünyamızı anlamlandırırız.

2.4.2. Kavramın özellikleri

Ülgen'e (2004: 108-112) göre kavramların özellikleri:

- Kavramların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir.
- Kavramın orijinali vardır.
- Kavramların bazı özellikleri, bazen birden fazla kavramın üyesi olabilirler.
- Kavramlar objelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar.
- Kavramlar çok boyutludur.
- Kavramlar kendi içlerinde özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilirler.

Martorella (1986) kavramları somutluk düzeyine göre; (somut, soyut) öğrenildikleri duruma göre; (formal, informal), ayırt edici niteliklerine göre; (tek boyutlu, çok boyutlu, ilişkisel), öğrenilme şekillerine göre; (eylemsel simgesel, sembolik) şeklinde sınıflandırmıştır. Kavramların nitelikleri, öğrenme sürecine büyük anlamda etki etmektedir.

2.4.3. Kavram Öğrenme ve Kavram Öğretimi

Genel anlamda kavram öğrenme, çevresel koşulların değişmesiyle bireyin davranışlarında meydana gelen değişme olarak tanımlanırken; kavram ise, uyarınları belli kategorilere ayırarak zihinde bilgi oluşturma süreci olarak tanımlanabilir (Dündar, 2008: 306). Nesnelere, olayları ya da insanları bir sınıfa koyabilme ve bu sınıfa bir bütün olarak tepkide bulunabilme durumu kavram öğrenme olarak betimlenmektedir. Ancak öğrenci düzenli ve anlaşılabilir bir çevrede öğrendiği kavramları, kendi çevresine aktarır (Özyürek, 1983: 350). Kavram temelli öğretimde öğrenciler, eleştirel düşünme ve akıl yürütmeyi teşvik edecek şekilde bilgi ve deneyimlerini birleştirerek kavramsal olarak öğrenirler ve böylelikle öğrenci öğrenirken hatırlama düzeyinden daha üst düzeylere çıkar. Bu

sorgulama düzeyi, öğrencilerin olgulardan kurama olan yolculuğunu somutlaştırır (Giddens, 2016; Rubicon, 2017).

Kavram öğrenme genel olarak iki aşamada gerçekleşir. İlk aşama kavram oluşturma, ikinci aşama ise kavram kazanmadır (Ülgen, 2004: 119). Kavram oluşturma genelleme yapmaya dayalıdır. Birey uyarıların benzer ve farklı yanlarını algılayarak, benzerliklerinden genelleme yapar. Bu süreçte birey, objelerle ilgili oluşturduğu şemaya dayalı olarak hatırlama ve objeler arasında ilişki kurma işlemi yapar (Tokcan, 2015: 17). Kavram oluşturmada genelleme yapılırken ayırt edicilik ya da benzerlik gibi durumlara da bakılarak kavram oluşturur. Birey benzer olanları bir araya getirirken benzerlik taşımayanları ayırt eder. Kavram oluşturma hayat boyu devam etse de en yoğun döneminin çocukluk yıllarında olduğu görülür. Kavram öğrenmenin diğer bir aşaması da kavram kazanmadır.

Kavram kazanma, oluşturulan kavramı uygun kural ve ölçütlerle sınıflara ayırma işlemine işaret eder. Birey algıladığı özelliklerin ve onlar arasındaki ilişkilerin doğasına uygun mantıksal kurallar ve ölçütler seçer ve onları uygulayarak kavramın ayrıştırmasını yapar (Ülgen, 2004: 121). Kavram kazanmada mantıksal kurallar ve işlemler ön plana çıkar.

Kavram öğretimi planlama sürecinde;

- Kavrama ilişkin amaç belirleme,
- Kavramsal şemayı tanımlayıp açıklama,
- Kavrama örnek olabilecek veya olamayacak durumları sunma,
- Düşünceyi analiz etme, öğrenilenleri bütünleştirmede öğrencilere yardım etmelidir (Beydoğan, 1998: 120-121).

Kavram öğretimini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Kavramların yapısı, öğrencilerin gelişim özellikleri, öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik özellikleri, okul ortamının özellikleri ve imkânları, öğretmen özellikleri vb. bunlar arasındadır (Tokcan, 2015: 20).

Sınıf ortamında verilecek bazı kavramlar ise tartışılmalı konu özelliği taşıyor olabilir. Öğrenciler tartışılmalı konu özelliği taşıyan bu kavramların bazılarının sınıfta yer almasını isterken bazılarının yer almasını istememektedir. Nitekim Öztürk (2021: 15) öğrencilerin sınıf ortamında yer verilmesini istedikleri konunun “insan hakları” olduğunu yer verilmemesini istedikleri konunun ise “terör” konusu olduğunu belirtmektedir.

2.4.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Kavramlar

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına bakıldığı zaman kavramlar listesinin sadece 2005/2009 programında verildiği görülmektedir. Bu kavram listesi 1., 2. ve 3. Sınıf düzeylerinde verildiği görülmektedir. Bunun yanında kavramlar, oluşturulan temalara göre sınıflandırılmıştır.

2005/2009 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “Okul Heyecanım” temasında geçen kavramlar Tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2.1. Hayat Bilgisi Dersi Programı’nda Okul Heyecanım Yer Alan Kavramlar

OKUL HEYECANIM			
1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF	
<ul style="list-style-type: none">• Fiziksel özellik• Plan• Arkadaş• Oyun• Ders araç ve gereci• Kişisel bakım• Okul• Sınıf• Kural• Seçme/seçilme• Oy• Oy pusulası• Türk Bayrağı• İstiklal Marşı• Gençliğe Hitabe• Öğretmen• Benzer• Farklı• Beslenme• Temizlik• Görgü kuralları• Eğlenme• Özel gün	<ul style="list-style-type: none">• Kutlama• Eşya• Millî bayram• Aşı• Kulüp• Grup çalışması• Görev• İş birliği• Sorun• Çözüm• Meslek• Acil durum• İletişim aracı• Doğal afet• Trafik• Ses• Görme/görülme• Yaya• Kaynak• Bilinçli tüketim• Duyu organı• Çevre• Sorumluluk	<ul style="list-style-type: none">• Ders programı• Yardım• Şekil• Saygı• Duygu• Ulaşım araçları• Vücut• Sağlık• İletişim• Nezaket• Görsel materyal• Bilinçli tüketici• Dinî bayram• Paylaşım• Kaynak kitap• Proje• Cesaret	<ul style="list-style-type: none">• Sevgi• Barış• Doğruluk• İhtiyaç• İstek• Görüş• Yanlı davranış• Kroki• Tarih• İyimserlik• Tutumluluk• Kaza• Toplumsal paylaşım• Hak• Öğrenme tekniği• Yönerge• Bilgi teknolojisi• İşaret• Levha• Duyarlılık• Dürüstlük• Yeterlilik

2005/2009 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “Benim Eşsiz Yuvam” temasında geçen kavramlar Tablo 2. 2’de verilmiştir.

Tablo 2.2. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Benim Eşsiz Yuvam Yer Alan Kavramlar

BENİM EŞSİZ YUVAM		
1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF
<ul style="list-style-type: none">• Canlı• Yuva• Adres• Donma• Erime• Buharlaştırma• Kaynama• Aile• Birey• Yardımlaşma• Dayanışma• Akrama• Hata• Para• Bütçe• Alet• Makine	<ul style="list-style-type: none">• Eşsizlik• Güneş• Doğu• Batı• Yer• Organ• Sağlıklı yaşam• Büyüme• Gelişme• Spor• İş• Ortam• Güven• Öneri• Reddetme• Hak• Hürriyet• Liderlik• Tasarruf• Güvenlik• Amaç• Gezi• Tatil• Vatan• Ülke	<ul style="list-style-type: none">• Barınma• Bitki• Hayvan• Sanat• Yön• Kuzey• Güney• Beden imgesi• Hizmet• Sözsüz iletişim• Ön yargı• Adalet• Madde• Reklâm• İmkân• Mizah• Grup• Toplum• Deprem• Yangın• Harita• Küre• Gezegen

2005/2009 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “Dün, Bugün, Yarın” temasında geçen kavramlar Tablo 2.3’te verilmiştir.

Tablo 2.3. Hayat Bilgisi Dersi Programı'nda Dün, Bugün, Yarın Yer Alan Kavramlar

DÜN, BUGÜN, YARIN		
1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF
<ul style="list-style-type: none">• Geçmiş• Şimdi• Gelecek• Oyuncak• Öz geçmiş• Anı• Kılık-kıyafet• Değişiklik• Mevsim• Takvim• Hava durumu• Yeryüzü• Gökyüzü• Renk• Dünya• Gün	<ul style="list-style-type: none">• Değişim• Karşılaştırma• Aile büyüğü• Hayat• Katı-sıvı-gaz• Neden-sonuç• Hava• Su• Toprak• Gök cismi• Bina• Doğal çevre• Yapay çevre	<ul style="list-style-type: none">• Cumhuriyet• Teknolojik ürün• Bilgisayar• İletişim teknolojisi• Yerleşim birimi• Müze• Kültürel değer• Karşılıklı bağımlılık• Karşılıklı etkileşim• Cansız varlık• Zaman• Doğa• Su döngüsü• Grafik• Meteoroloji• Tahmin• Ay• Süreklilik

2.5. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları ile ilgili alan yazındaki çalışmalar betimlenmiştir.

Narin (2007), “İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Vatandaşlık Bilgi, Beceri Ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı araştırma ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden yararlanılmış ve karma araştırma deseni kullanılmıştır. Öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi ve becerilerini kazandırma bakımından büyük ölçüde yeterli bulmakta, vatandaşlıkla ilgili kimi değerleri kazandırma bakımından ise, yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmanın nitel bulgularına dayalı sonuçlara göre ise; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin, bilgi ve beceri kazandırma yönünden programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, üçte bir oranında değer kazandırma bakımından programın yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmişlerdir.

Narman (2011), “İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Duyuşsal Kavramların Gelişim, Program Ve Beceri Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmada öğretmen algılarına göre ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerde, ilköğretim programının öngördüğü duyuşsal kavramların gelişimi, program ve beceri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Öğretmenler, duyuşsal kavramlara Hayat Bilgisi Dersi programında yer verilmesi düzeyini genel olarak çok yeterli bulmamaktadır. Hayat Bilgisi programında yer alan duyuşsal kavramlara yer verilmesi düzeyini kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre, yaşı büyük ve kıdemi daha fazla olan öğretmenler daha genç ve kıdemi daha düşük olan öğretmenlere göre, özel okullarda görev yapan öğretmenlerin devlet okullarında görev yapan öğretmenlere göre, Öğretmen Okulu veya Eğitim Enstitüsü mezunu öğretmenlerin diğer mezuniyet grubundaki öğretmenlere göre ve Sultanbeyli İlçesi dışındaki ilçelerde görev yapan öğretmenler daha yeterli bulmaktadır.

Yaşaroğlu (2013), “Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmasında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar, değerler eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada doküman

incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda 33 kazanımı bulunan "Okul Heyecanım" temasında 15 kazanımın; 37 kazanımı olan "Benim Eşsiz Yuvam" temasında 9 ve "Dün, Bugün, Yarın" temasında ise 24 kazanımdan 7 kazanımın değerler ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bütün kazanımlarda en fazla "sorumluluk" değerine en az ise "barış", "şiddetsiz hayat" ve "ahlak" değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. 10 değer ifadesine ise kazanımlarda hiç yer verilmemiştir.

Güven (2013), "İlköğretim Ders Programlarının Öğrenciye Kazandırılması Hedeflenen Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmada ilköğretim dersi öğretim programlarını öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından değerlendirilebilmek amacıyla öncelikle değer, değer eğitimi ile ilgili literatür ve yapılan araştırmalar incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması hedeflenen bazı değerlere yer verildiği, ancak programlarda bu konuda bir standardın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tay ve Baş (2015), "2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması" başlıklı çalışmada 2009 ve 2015 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. 2009 ve 2015 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kitapları veri kaynağını oluşturmuştur. 2009 ve 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının birer vizyonunun var olduğu, 2015 programının ünite temelli yaklaşıma, 2009 programının ise çocuğu merkeze alan, toplu öğretim anlayışıyla, tematik, spiral ve katılımcılık ilkesine dayalı dinamik bir yaklaşıma sahip olduğu görülmüştür. 2009 yılında 3 olan ünite sayısının 2015'te 6'ya yükseldiği, 2009 yılı programında her ünite için kavramların belirlendiği fakat 2015 yılında ise toplam 4 kazanımda kavramlardan bahsedildiği, her iki programda değerlere, belirli gün ve haftalara, öğrenme öğretme süreçlerine ilişkin açıklamalara, değerlendirmeye yer verildiği tespit edilmiştir.

Öztürk (2015), "Öğrencilerin Hayat Bilgisi dersi öğretim programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri" başlıklı çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında hedeflenen temel becerilerin öğrenciler tarafından kazanılma durumunu, devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuş karma araştırma modelinde gerçekleştirilmiştir. Betimsel analiz sonucu elde edilen bulgulara göre katılımcıların, öğrencilerin iletişim ve temalarla

ilgili temel kavramları anlama becerilerini “iyi”, diğer becerileri ise “orta” seviyede kazandıklarını düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki temel becerilerin kazanılmasına ilişkin görüşleri katılımcıların cinsiyetlerine, öğrenim durumuna, mesleki kıdemlerine ve girdikleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Küçük (2016), “Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki özgüven, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerini kazanma düzeyleri” başlıklı araştırmasında birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi dersi öğretim programındaki özgüven, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerini kazanma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin bir arada olduğu karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; müstakil sınıflı okullarda görev yapan birinci sınıf öğretmenlerinin görüşlerinde öğretmenlerin görev yaptıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. Müstakil sınıflı okullarda ikinci sınıfları okutan öğretmenlerin mezun oldukları okul değişkenine göre öğrencilerin özgüven ve yeniliğe açıklık değerlerine ilişkin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri Eğitim Enstitüsü/ Öğretmen Okulu mezunu olan öğretmenler lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Birleştirilmiş ve müstakil sınıflardaki öğrencilerin; özgüven, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerleri ile ilgili kazanımları gerçekleştirme düzeylerine ilişkin yapılan karşılaştırmada ise birinci sınıflarda yeniliğe açıklık, ikinci sınıflarda ise her üç değere ilişkin kazanımları gerçekleştirme düzeyleri arasında müstakil sınıf lehine anlamlı farklılık çıkmıştır.

Sıcak ve Eker’in (2016), “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öz Düzenleme Becerileri Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmalarında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının öz düzenleme becerileri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma doküman incelemesine dayalı olarak yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kazanımların kaynakları yönetme stratejileri, zaman ve çalışma ortamının düzenlenmesi stratejileri, yardım arama stratejilerinde yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Üst biliş stratejilerini kazandırmaya yönelik kazanımların sayısının az olduğu bulunmuştur.

Demirel Balık (2016), “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Değerler Bağlamında Hayat Bilgisi Ders Kitapları İle Yüz Temel Eser Listesindeki Ulusal Masalların Karşılaştırılması” başlıklı araştırmasında MEB’in düzenlediği Yüz Temel Eser

listesindeki yerel masalların, Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlerin aktarılmasında ne gibi katkısının olabileceğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın birinci bölümünde içerik analizi yöntemi kullanılarak Hayat Bilgisi ders kitapları incelenmiş, ikinci bölüm ise betimsel bir çalışma olduğundan, nitel araştırma tekniklerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak incelenen ders kitaplarının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan bütün değerleri kapsadığı ancak bu değerlerin dışında kalan birçok değeri barındırmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle ders kitapları Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan değerleri aktarmada yeterli olmakla beraber bunların dışında kalan değerleri aktarmakta yetersiz kalmaktadır.

Gündoğan (2017), “2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Sosyal Beceriler Bağlamında İncelenmesi” başlıklı araştırmasında İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sosyal becerilerin yerinin; öğretim programlarının amaçları, vizyonu, kazanımlar ile öğretim programını oluşturan unsurlardan beceri ve değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, programda yer alan 14 amaçtan 7’sinin (%50); 22 beceriden 12’sinin (%54) ve 20 değerden 14’ünün (%70) doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal beceriler ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Yaşaroğlu (2018), “Öğretim Programlarında Değerler: Hayat Bilgisi Dersi Örneği” başlıklı araştırmasında 1926’dan günümüze kadar Hayat Bilgisi derslerine ait programlarda değerlerin / değer ifadelerinin ne ölçüde yer aldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda tüm programların belli ölçülerde değerler / değer ifadelerine yer verdiği, son üç program olan 2018, 2017 ve 2015 programlarında açıktan değer vurgularının yapıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gözel (2018), “Hayat Bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında yenilenen ilkökuller Hayat Bilgisi dersi (1., 2. ve 3. sınıflar) öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi uygulamalarını sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmesini amaçlamıştır. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre modellenen bu çalışmanın verileri doküman incelemesi ve yarı yapılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Programlarında yer alan ve kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin (1., 2. ve 3.sınıflar) doküman incelemesi

sonuçlarına göre programların ve ders kitaplarının birebir örtüşmediği; programlarda yer alan kazanımlar, ünite isimleri ve ders süreleri açısından 1. sınıf ders programı dışında kayda değer anlamda büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018), “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Amaçlarındaki Değerlerin İçerik Analizi (1936-2018)” başlıklı araştırmasında 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının amaçlarında değerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015 ve 2018 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında genel olarak temel bazı değerlere (sevgi, saygı, duyarlılık, sorumluluk, doğruluk/dürüstlük) yer verildiği tespit edilmiştir. 2005 ve 2009 İlköğretim Programlarında Hayat Bilgisi dersinin amaçları bulunmadığı için değerler tespit edilememiştir. 2015 ve 2018 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında önceki programların aksine milli, manevi ve insani değerler, ailevi değerler ve toplumsal değerler gibi daha genel ifadelerle değerlere yer verildiği görülmüştür.

Ütkür (2018), “2009 ve 2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleriyle Karşılaştırılması” başlıklı araştırmada 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı arasındaki farklılıkların ve yeni programa ilişkin öğretmen görüşlerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada, doküman incelemesi ve açık uçlu anket kullanılarak veriler toplanmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda, 2015 programında temalar yerine ünitelerin bulunduğu, kazanım ve becerilerin azaltıldığı ve değerlerin arttırıldığı ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenlerinin bu konudaki düşünceleri incelendiğinde, kazanımların azaltılmasını olumlu ve olumsuz bulanların olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin programla ilgili olumlu bulunduğu noktalarda, tekrar eden konuların kaldırılması, kazanımların birbiriyle ilişkili ve öğrenci düzeyine uygun hale getirilmesi ile etkinliklerin sade olması bulunmaktadır. Öğretmenlerin olumsuz bulunduğu konular, beceri ve değerlerin kazanımlarla eşleştirilmemesi, etkinliklerin birbirini tekrar etmesi ve yeterli olmamasıdır.

Bölük (2018), “Çizgi Filmlerde Yer Alan Değerlerin İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi” başlıklı araştırmada ilkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerlerin çizgi filmlerde var olma düzeyini belirlemek, bu değerlerin çizgi filmlerde ne ölçüde işlendiğini ve çizgi filmlerin değer eğitiminde kullanılabilirliğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Türk

yapımı iki çizgi filmde yer alan değerler ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin (kişisel nitelik) ortak özelliğini belirlemeye yönelik tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın sonucunda çizgi filmlerde öz saygı, öz güven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık kişisel niteliklerine ait senaryo cümleleri ve örnek davranışlara çok sık rastlanmıştır. Ancak vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme kişisel niteliklerine ait çok az örnek tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde evrensel değerlerin yanında millî ve ahlaki değerlere ait örnekler de tespit edilmiştir.

Esemen ve Sadioğlu (2018), “2018 Tarihinde Yenilenen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Ulusal Değerler” başlıklı araştırması yeni uygulanacak programda ulusal değerlerin nasıl yer aldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Analitik araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı içerisinde ulusal değerlere nasıl ve ne düzeyde yer verildiğini derinlemesine bir çözümlene yaparak belirlemek için doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda 1. sınıf kazanımların %15'inin, 2. sınıf kazanımlarının %14'ünün, 3. sınıf kazanımlarının ise %17'sinin ulusal değerlerle ilgili olduğu ve bu kazanımların 1. ve 3. sınıfta iki, 2. sınıfta ise sadece bir ünite de toplandığı görülmüştür.

Erbil ve Doğan (2019), “İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İçin Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Ortaya Çıkan İhtiyaçlar” başlıklı araştırmada öğretmen görüşlerine göre ilkokul Hayat Bilgisi dersi öğretim programına yönelik ihtiyaçları belirlemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına uygun olarak yürütülen çalışmada örnekleme tekniği olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kapsamında öğretmen görüşlerine göre ortaya çıkan ihtiyaçlar; dört tema olarak belirlenmiştir. Temalar; “yaşam becerileri”, “etkili vatandaşlık”, “farklılıklar” ve “değerler”dir.

Temiz (2019), “İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi 2018 Yılı Öğretim Programı Kazanımlarının Karakter Eğitimi Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmada ilkokul 3. Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının karakter eğitimi açısından incelenmesini amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile betimsel ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın veri analizi sonucunda ilkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının hepsinin en az bir karaktere seslendiği; bu karakterlerin

aile birliği, alışkanlık, dayanışma, demokrasi, duyarlılık, ekonomiklik, güven, işbirliği, kibarlık, nezaket, saygı, sorumluluk, vatanserverlik/iyi vatandaşlık, yardımlaşma, zarafet olduğu ortaya koyulmuştur. Bunun yanı sıra veri analizi bu karakterlerin içeriklerini 3. sınıf hayat bilgisi dersi kapsamında işaret etmiş ve ortaya çıkarmıştır.

Aktay ve etin (2019) “2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programları” başlıklı araştırmada 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi ğretim programlarını programın yapısı ve ögeleri açısından incelemesini amaçlamıştır. Çalışma nitel araştırma türünde olup veriler doküman analizi tekniği ile elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre her üç program amaçlara, becerilere, değerlere ve lme ve değerlendirme anlayışına sahiptir. Ayrıca her üç programda 6 ünite yer almaktadır. 2017 ve 2018 programlarında yer alan üniteler aynı olup 2015 programı ile farklılık göstermektedir. 2015 programı sonrası programda ders koduna da yer verilmiştir. Ancak programın amaçlarında ve yer verilen değerlerde sadeleştirmeye gidildiği, becerilerin ise genel olarak aynı kaldığı ortaya çıkmıştır.

Kurt (2019), “6-10 yaş ocuk öykü kitaplarının MEB 2018 Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programında bulunan değerler yönünden incelenmesi” başlıklı araştırmasında 2018 Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programında yer alan kök değerlerin 6-10 yaş ocuk hikye kitaplarında bulunma düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman (veri) inceleme modeli kullanılmıştır. Araştırma sonunda rastlanma sıklığına göre değerler şu şekilde sıralanmaktadır; "yardımseverlik"(49 kitap), "sevgi"(37 kitap), "dostluk"(24 kitap), "sorumluluk"(20 kitap), "dürüstlük" (19 kitap), "saygı" (19 kitap), "zdenetim" (12 kitap), "sabır" (7 kitap), "adalet" (3 kitap), "vatanserverlik" (2 kitap) . Listedeki 104 kitap Türk ve yabancı yazarlı kitaplar olarak iki alt grupta incelediğinde, 66 kitabın yabancı, 38 kitabın ise Türk yazarlar tarafından yazıldığı görülmüştür. Değer barındırma oranları bu iki alt grup içinde belirgin bir farklılık göstermemiştir. Yabancı yazarlı kitaplarda bu oran 52/66 iken (%.79), Türk yazarlı kitaplarda 29/38 (%76)'dir.

Özer ve Aktaş (2019), “Değerler Eğitimi Devamlılığı: Okul ncesi Eğitim Programından Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programına” başlıklı araştırmasında 2013 Okul ncesi Eğitim Programı ile 2018 Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programını (1., 2. ve 3. sınıf) ele aldığı değerler bakımından karşılaştırmak ve birbirini tamamlama durumunu belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırma sonucunda her iki programın ele aldığı değerler bakımından

sorumluluk, özdenetim gibi bazı değerler ile birbirini tamamladığı, sevgi, saygı gibi bazı değerlerin birbirini tamamlamadığı belirlenmiştir. Ayrıca her iki öğretim programının adalet, dostluk gibi bazı değerlere kazanımlarında hiç yer vermediği görülmüştür.

Atik ve Aykaç (2019), “Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi (1926-2018)” başlıklı araştırmasında 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının, eğitim programlarının öğelerini oluşturan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme öğeleri esas alınarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri, doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiş ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. 1926, 1936, 1948 ve 1968 programlarında dönemin ihtiyaç ve beklentilerine göre genel hedeflerin belirlendiği görülmektedir. 1926, 1936, 1948 ve 1968 programlarında içerik yoğunken, 1998 ve sonraki programlarda içeriğin yoğunluğunun kısmen azaltıldığı görülmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde, 2005 öncesindeki programlarda öğretmen merkezli bir süreç egemenken, 2005 ve sonrasındaki programlarda, yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle öğrenci merkezli bir süreç gözlenmektedir. Ölçme-değerlendirme boyutunun 1998 programına kadar ihmal edildiği, 1998 ve sonraki programlarda ise daha fazla önem verildiği söylenebilir.

Bektaş, Sellum ve Polat (2019), “2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın 21. Yüzyıl Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmasında 2018 HBDÖP 21. yüzyıl öğrenme ve yenilikçilik becerileri (iletişim, işbirliği, eleştirel düşünme ve yaratıcılık) açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmış, veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 2018 HBDÖP'de iletişim ve işbirliği becerilerine ilişkin ifadelerin yeterince; eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin ifadelerin ise sınırlı olarak yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Ekmen (2019), “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırmanın kullanıldığı bu araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında temel yaşam becerilerinin kazandırılması, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, aile ve toplumun temel değerlerini kazandırma, kendini tanıma ve kişisel bakım, temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazandırma gibi konularında Hayat Bilgisi dersinin ilkökul için gerekli olduğu görülmüştür⁵². Kazanım sayılarının yeterli olduğu

görölmüş fakat kazanımları günlük hayat ile ilişkilendirilmesinde problem yaşandığı ifade edilmiştir.

Esemen (2019), “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Kök Değerler ile İlişkinin Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında hayat bilgisi dersi Öğretim Programı (1., 2. ve 3. sınıf) kazanımlarının öğretim programı içeriğinde belirtilen “kök değerler” (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada doküman inceleme yöntemi analitik araştırma deseni kullanılmıştır. Yapılan bu araştırmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarıyla en fazla ilişkili olan değerlerin “Sorumluluk ve Vatanseverlik” olduğu, en az ilişkili değerlerin ise “Adalet, dostluk ve dürüstlük” olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı üniteleri içerisinde kök değerlerin dengeli bir şekilde dağılmadığı sonucun ulaşılmıştır.

Erbaş ve Başkurt (2021), “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Değerlerin Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına Yansıma Durumu” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında belirtilen değerlerin Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alma durumlarının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında 574 değer ifadesinin, 2. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında 583 değer ifadesinin, 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabında (evrensel iletişim yay.) 1072 değer ifadesinin, 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabında (MEB yay.) 933 değer ifadesinin yer aldığı belirlenmiştir. 1. sınıf hayat bilgisi ders kitabında en çok sorumluluk, öz denetim, toplumsallık değerleri, 2. sınıf hayat bilgisi ders kitabında en çok sorumluluk, öz denetim, yardımseverlik değerleri, 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında en çok sorumluluk, öz denetim, tasarruf değerlerine rastlanılmıştır.

Karakuş (2021), “İlkokul Hayat Bilgisi Programı (2018) Kazanımlarının Yaşam Becerileri Yönünden İncelenmesi” başlıklı araştırmada 2018 yılında güncellenen ilkokul Hayat Bilgisi programı kazanımlarının yaşam becerileri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda 2018 Hayat Bilgisi Programında en fazla motivasyonel becerilere beceri alanına yönelik kazanıma, en az “problem çözme ve karar verme beceri alanıyla ilgili kazanıma yer verildiği tespit edilmiştir. Yaşam beceri alanlarının, ünitelere göre dengeli bir dağılım göstermediği görölmüştür. Sonuç olarak

yaşam becerilerine dair kazanımların daha fazla sayıda yer alması, ünitelere ve sınıf seviyelerine eşit ve dengeli dağılması önerilmiştir.

Alan yazın incelendiğinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının; sınıf öğretmenlerinin görüşlerine (Ütkür, 2018), öğretmenlerin görüşlerine göre ortaya çıkan ihtiyaçlara (Erbil ve Doğan, 2019; Ekmen, 2019), vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerine (Narin, 2007), duyuşsal kavramların gelişim, program ve beceri açısından incelenmesine (Narman, 2011), temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşlerine (Öztürk, 2015), değerler boyutuyla öğretmen görüşlerine (Gözel, 2018), değerler ve değerler eğitime (Yaşaroğlu, 2013; Güven, 2013; Küçük, 2016; Demirel Balık, 2016; Yaşaroğlu, 2018; Esemem ve Sadioğlu, 2018; Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı, 2018; Esemem, 2019;), çizgi filmlerdeki değerlere (Bölük, 2018), 6-10 yaş çocuk öykü kitaplarında bulunan değerlere (Kurt, 2019), karakter eğitime (Temiz, 2019),), Hayat Bilgisi ders kitaplarında değerlere (Erbaş ve Başkurt, 2021), okul öncesinde değerler eğitime (Özer ve Aktaş, 2019), öz düzenleme becerilerine (Sıcak ve Eker, 2016), sosyal becerilere (Gündoğan, 2017), 21. yüzyıl öğrenme ve yenilikçilik becerilerine (Bektaş, Sellum ve Polat, 2019), kazanımlara ve yaşam becerilerine (Karakuş, 2021), 2009 ve 2015 programlarının karşılaştırılmasına (Tay ve Baş, 2015), hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme öğelerine (Atik ve Aykaç, 2019) konu edildiği görülmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

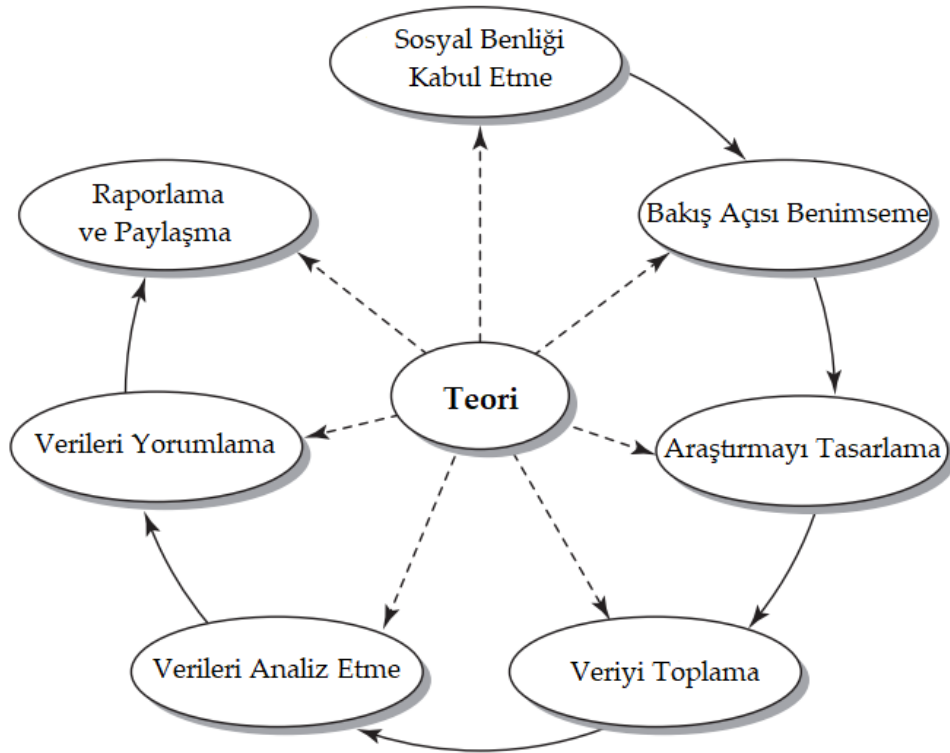
Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynağı, araştırma süreci ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmanın amacı doğrultusunda bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Hızla gelişen bilişim teknolojileri sayesinde yapılan araştırmaların sayılarında artışlar gözlenmektedir. Önceleri sadece nicel veri toplama teknikleri ve analizleri ile sayısal ve genellenebilir ifadelerin kullanıldığı araştırmalar yapılırken; 21. yüzyılın başlarından itibaren olayları, olguları, durumları yorumlayıcı ve anlamlandırmaya dönük yeni bir araştırma yöntemi de kullanılmaya başlanmıştır (Kıral, 2020: 172). Bu araştırma yöntemi ise nitel araştırmalardır. Yıldırım ve Şimşek (2021: 37), nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamıştır.

Nitel araştırmalar, ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği çalışmalardır (Fraenkel ve Wallen 2006 Akt. Büyüköztürk vd. 2018: 252). Nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalarda ele alınan konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası vardır. Bu yönüyle araştırmacı bir kâşif gibi hareket ederek ilave sorularla gerçekliğin izini sürer ve muhatabının öznel bakış açısına önem verir (Karataş, 2015: 63). Bu çalışmada Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde oluşturulan 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları birer materyal olarak düşünülerek söz konusu programlar hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası güdülmüştür. Araştırmanın başında belirlenen (beceriler, değerler ve kavramlar) alt problemler, araştırma sürecinde önce kavramlar boyutu üç alt probleme dönüştürülmüş, sonra beceriler, değerler ve kavramlar bir bütün olarak başka bir alt problemi oluşturacak şekilde yeni bir alt problem belirlenmiş ve çalışmada toplam altı alt probleme cevap aranmıştır. Böylelikle nitel araştırmanın özelliğine uygun olarak derin bir kavrayış çerçevesinde hareket edilerek ilave sorularla gerçekliğin izi sürülmüştür.

Neuman'a (2014: 21) göre sistematik ve tutarlı bir sürecin takip edilmesi açısından nitel araştırmanın şu aşamalar gözetilerek planlanması gerekmektedir:

Şekil 3.1. Nitel araştırma sürecinin adımları (Neuman, 2014: 21)

Bu araştırma, Cumhuriyet Döneminde oluşturulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının ana çatısını oluşturan beceri, değer ve kavramların tarihsel süreçte nasıl yer aldığını belirlemek amacıyla yönelik olarak oluşturulan anlayış ve problem ile başlatılmıştır. Probleme bakış açısı, tarihsel süreçteki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu betimleme ve böylece karşılaştırmalar yaparak gelecekte oluşturulacak Hayat Bilgisi programlarına öneriler geliştirmektir. Bu amaç ve bakış açısıyla Cumhuriyet Döneminde oluşturulan 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına ulaşılmış, literatürdeki Hayat Bilgisi programları ile ilgili araştırmalar incelenmiş, beceri, değer ve kavram ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve araştırmanın yöntemi kurgulanmıştır. Araştırmada doküman inceleme yöntemi benimsenmiş ve 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına birer doküman olarak kabul edilerek veriler toplanmış, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın son adımını raporlaştırma ve ardından paylaşma oluşturmuştur. Raporlaştırmada, çalışmanın yüksek lisans tezi olması

bakımından tez yazım kılavuzu dikkate alınmıştır. Paylaşma adımını tezin YÖK Tez merkezinde yayınlanması ve çalışmadan çıkarılacak bir makale ile yapılması planlanmıştır.

Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür. Başka bir deyişle nitel araştırma, teori oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım, 1999: 10). Hayat Bilgisi Programlarında kavramların, becerilerin ve değerlerin durumunu ve programlar arası farklılık ve benzerlik ilişkisine bakılacağından dolayı çalışma nitel özellik göstermektedir.

Patton'a (2018: 14) göre nitel yöntemler derin ve ayrıntılı konularda çalışmaya imkân verir. Analizler için önceden belirlenmiş kategorilerin bir sınırlandırması olmaksızın gerçekleştirilen bir alan çalışması nitel araştırmanın derinliğini, açıklığını ve detaycılığını desteklemektedir

3.2. ARAŞTIRMANIN VERİ KAYNAĞI

Araştırmanın veri kaynağını 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları oluşturmuştur.

3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ

Cumhuriyet döneminde oluşturulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceriler, değerler ve kavramların nasıl yer aldığını ve beceriler, değerler ve kavramların yer alma durumunun benzerlik ve farklılarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada doküman analizi ile araştırma süreci yürütülmüştür.

Dokümanlar nitel olarak yürütülen araştırmalarda başvurulan önemli veri kaynaklarıdır. “Doküman” kelimesi incelendiğinde Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (2020) “belge”; Oxford Sözlüğü'nde (2020) ise bir şey hakkında bilgi veren veya bir şeyin kanıtı veya kanıtı olarak kullanılabilen resmi bir kâğıt, kitap veya elektronik dosya olarak tanımlanmaktadır (Kıral, 2020: 173). Bu bağlamda Cumhuriyet Döneminde oluşturulan 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları birer belge olma niteliği ile içerikleriyle bilgi veren, hayat bilgisi dersinin nasıl yürütüldüğünü açıklayan kanıtlar ve resmi evraklardır.

Wach ve Ward'a (2013) göre doküman analizi, belgelerin, yazılı içeriklerinin titizlikle ve sistematik olarak analiz edilmesinde kullanılan nitel bir yöntemdir. Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir hedefe yönelik kaynaklara ulaşma, kaynakları okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller kitap dergi, gazete, arşiv, mektup, günlük ve resmi yayın olabilir (Cansız Aktaş, 2014: 363). Bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları belge olma özelliği ile araştırmanın dokümanlarını oluşturmaktadır. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabilmesi araştırma problemi ile yakından ilgilidir. Örneğin eğitim ile ilgili bir çalışmada şu tür dokümanlar kullanılabilir: eğitim alanında ders kitapları, program (müfredat) yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmalar, öğrenci kayıtları, toplantı tutanakları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite plânları, vb. (Bogdan ve Bikken, 1992; Goetz ve LeCompte, 1984 Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021: 190).

O'leary'e (2004 Akt. Özkan 2019: 5) göre doküman inceleme sürecini; dokümanları toplama, gözden geçirme, sorgulama ve veri analizi olmak üzere dört adımda yapılmasını önermektedir. Bu araştırma da söz konusu adımlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Dokümanları Toplama

Araştırmanın ilk adımı toplama aşamasıdır. Cardno, Anderson ve McDonald'a (2017 Akt. Özkan, 2020: 29) göre doküman inceleme yöntemi sürecinin planlanmasının ardından atılacak ilk adım doküman külliyatı oluşturmaktır. Doküman külliyatı oluşturma araştırmacının, uygun ve bilgilendirici olarak kabul ederek analiz etmeye değer bulduğu bir dizi dokümanı toplamasıyla başlar.

Araştırmanın amacı belirlenmiş ve bu amaç çerçevesinde doküman tespiti yapılmıştır. Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir hedefe yönelik kaynaklara ulaşma, kaynakları okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Belge olma özelliği ile dokümanlar 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarıdır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından 1926, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2005/2009 programları basılı kitap olduğundan MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın

arşivinden alınmış ve taranarak dijital ortama taşınmıştır. 2015 programı MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı web sitesinden daha önce edinilmiş olan sürümü kullanılırken 2018 programı ise MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı web sitesinde mevcut olduğundan doğrudan siteden alınarak çalışma için dokümanların toplanması adımı gerçekleştirilmiştir.

Dokümanları Gözden Geçirme

Doküman orijinalliğinin kontrol edilmesi hem araştırmanın güvenilirliği hem de araştırmacının etik davrandığını kanıtlar (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 195, 196). Bu aşamada dokümanlara ulaşılmış ve dokümanların orijinalliği ele alınmıştır. Dokümanın geçerliği ve güvenilirliği gözden geçirilmiştir. 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının orjinallerine ulaşıldığından ve MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı arşivinden elde edildiğinden ayrıca orjinallik tespitine gerek duyulmamıştır.

Dokümanları Sorgulama (Anlama) Aşaması

Özkan (2020: 28) dokümanları sorgulama aşamasını, dokümanın yazarı, hedef kitlesi, amacı, üslubu hakkında arka plân bilgilerini anlaşılması, içeriği keşfetme, maksatlı bulgular ve maksatsız bulgular aramak olduğunu söylemektedir. Dokümanları oluşturan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki içerik, amaçlar, kazanımlar tek tek okunmuş, sorgulanmıştır.

Veriyi Analiz Etme Aşaması

Son aşamayı da verilerin düzenlenmesi ve analizi oluşturmaktadır. Verilerin analizi için MAXQDA 12 programı kullanılmıştır. Doküman inceleme sürecinde verileri analiz etmek için betimsel analiz ve frekans analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmada, araştırma problemlerine yönelik olarak gerçekleştirilen veri analiz aşamasındaki eylemler şöyledir:

1) “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceriler nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” problem cümlesinin verilerinin analizinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları tek tek, her bir satırı tekrar tekrar okunarak betimsel analize tabi tutulmuştur.

Betimsel analiz, tümdengelimci analiz türüne girer. Bu analiz türü daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık bir biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır (Yıldırım ve şimşek, 2021: 243). Bu araştırmada ‘‘Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programlarında beceriler nasıl yer almaktadır ve benzerlik ve farklıları nelerdir?’’ alt problemine yönelik olarak öncelikle 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programı’nda yer alan beceriler listelenmiştir. Bu liste alan uzmanlarının onayına sunulmuştur. Kırşehir Ahi Evran (3), Nevşehir Hacı Bektaş Veli (1), Gazi (1)  niversiteleri’nde görev yapan 5 akademisyenin ‘‘uygun (2)’’, ‘‘düzeltilip kullanılabilir (2)’’, ‘‘uygun değil (0)’’ şeklindeki görüş ve değerlendirmeleri kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve free-marginal kappa değeri 0,86 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer 0.70 üzerinde olduğundan değerlendirmeciler arası yeterli uyum olduğunu göstermektedir. Uzman görüşleri çerçevesinde ‘‘sorun çözme becerisi’’, ‘‘araştırma becerisi’’ içinde değerlendirilerek aşağıdaki beceriler listesi oluşturulmuştur. Alt problemin betimsel analizinde aşağıda yer liste kullanılmıştır.

BECERİLER	
Araştırma	Kaynakların Kullanımı
Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanma	Kendini Koruma
Değişim ve Sürekliliği Algılama	Kendini Tanıma
Dengeli Beslenme	Kişisel Bakım
Doğayı Koruma	Kurallara Uyma
Eleştirel Düşünme	Mekânı Algılama
Girişimcilik	Milli ve Kültürel Değerleri Tanıma
Gözlem	�z Yönetim
Güvenlik ve Korunmayı Sağlama	Sağlığını Koruma
İletişim	Sosyal Katılım
İş Birliği	Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma
Karar Verme	Yaratıcı Düşünme
Kariyer Bilinci Geliştirme	Zaman Yönetimi

2) Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programlarında değerler nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir? problem cümlesinin verilerinin analizinde Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programları tek tek, her bir satırı tekrar tekrar okunarak betimsel analize tabi tutulmuştur.

Bu araştırmada Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programlarında değerler nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir? alt problemine yönelik olarak öncelikle 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programı’nda yer alan ‘‘kişisel nitelikler’’ başlığı altındaki değerler, 2015 Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programı’nda yer

alan değerler ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki kök değerler listelenmiştir. Bu listeler birleştirilmiş ve alan uzmanlarının onayına sunulmuştur. Kırşehir Ahi Evran (3), Nevşehir Hacı Bektaş Veli (1), Gazi (1) Üniversiteleri'nde görev yapan 5 akademisyenin ‘‘uygun (2)’’, ‘‘düzeltip kullanılabilir (2)’’, ‘‘uygun değil (0)’’ şeklindeki görüş ve değerlendirmeleri kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve free-marginal kappa değeri 0,83 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer 0.70 üzerinde olduğundan değerlendirmeciler arası yeterli uyum olduğunu göstermektedir. Değer listesinde yer alan 2015 programındaki tüm değerler kabul görmüş, 2005/2009 programındaki ‘‘öz saygı’’ ile 2018 programındaki ‘‘öz denetim’’ değerleri ‘‘özgüven’’ değeri içinde kabul edilmesine karar verilmiş ve 2005/2009 programındaki toplumsallık bir değer olarak kabul görmemiştir. Uzman görüşlerinin alınmasıyla düzenlenen değerler listenin son şekli şöyledir:

DEĞERLER	
Adalet	Merhamet
Barış	Misafirperverlik
Bilimsellik	Özgüven
Çalışkanlık	Paylaşma
Dayanışma	Sabır
Doğa Sevgisi	Saygı
Doğruluk	Sevgi
Dürüstlük	Sorumluluk
Dostluk	Vatanseverlik
Estetik	Yardımlaşma
Güven	Yeniliğe Açıklık
Hoşgörü	

3) Araştırmanın 3, 4 ve 5. alt problemi olan ‘‘Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 1, 2 ve 3. sınıflarında kavramlar nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?’’ sorusuna yönelik verilerin analizinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları tek tek, her bir satırı tekrar tekrar okunarak betimsel analize tabi tutulmuştur.

Araştırmada 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında 1, 2 ve 3. Sınıfları için listelenen kavramlar kullanılmıştır. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları incelendiğinde kavramların sadece 2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında listelendiği tespit edilmiş ve uzman görüşü alınarak aşağıdaki listenin kullanılmasına karar verilmiştir. Liste şöyledir:

KAVRAMLAR			
Acil durum	Duyu organı	İyimserlik	Renk
Adalet	Dünya	Karşılaştırma	Sağlık
Adres	Dürüstlük	Karşılıklı bağımlılık	Sağlıklı yaşam
Aile	Eğlenme	Karşılıklı etkileşim	Sanat
Aile büyüğü	Erime	Katı-sıvı-gaz	Saygı
Akraba	Eşsizlik	Kaynak	Seçme/seçilme
Alet	Eşya	Kaynak kitap	Ses
Amaç	Farklı	Kaynama	Sevgi
Anı	Fiziksel özellik	Kaza	Sınıf
Arkadaş	Geçmiş	Kılık-kıyafet	Sorumluluk
Aşı	Gelecek	Kişisel bakım	Sorun
Ay	Gelişme	Kroki	Sözsüz iletişim
Barınma	Genliğe Hitabe	Kulüp	Spor
Barış	Gezegen	Kural	Su
Batı	Gezi	Kutlama	Su döngüsü
Beden imgesi	Gök cismi	Kuzey	Süreklilik
Benzer	Gökyüzü	Kültürel değer	Şekil
Beslenme	Görev	Küre	Şimdi
Bilgi teknolojisi	Görgü kuralları	Levha	Tahmin
Bilgisayar	Görme/görülme	Liderlik	Takvim
Bilinçli tüketici	Görsel materyal	Madde	Tarih
Bilinçli tüketim	Görüş	Makine	Tasarruf
Bina	Grafik	Meslek	Tatil
Birey	Grup	Meteoroloji	Teknolojik ürün
Bitki	Grup çalışması	Mevsim	Temizlik
Buharlaşma	Gün	Millî bayram	Toplum
Bütçe	Güneş	Mizah	Toplumsal paylaşım
Büyüme	Güney	Müze	Toprak
Canlı	Güven	Neden-sonuç	Trafik
Cansız varlık	Güvenlik	Nezaket	Tutumluluk
Cesaret	Hak*	Okul	Türk Bayrağı
Cumhuriyet	Harita	Organ	Ulaşım araçları
Çevre	Hata	Ortam	Ülke
Çözüm	Hava	Oy	Vatan
Dayanışma	Hava durumu	Oy pusulası	Vücut
Değişiklik	Hayat	Oyun	Yangın
Değişim	Hayvan	Oyuncak	Yanlı davranış
Deprem	Hizmet	Öğrenme tekniği	Yapay çevre
Ders araç ve gereci	Hürriyet	Öğretmen	Yardım
Ders Programı	İhtiyaç	Ön yargı	Yardımlaşma
Dini bayram	İletişim	Öneri	Yaya
Doğa	İletişim aracı	Öz geçmiş	Yer

Listenin devamı diğer sayfada

KAVRAMLAR			
Doğal afet	İletişim teknolojisi	Özel gün	Yerleşim birimi
Doğal çevre	İmkân	Para	Yeryüzü
Doğruluk	İstek	Paylaşım	Yeterlilik
Doğu	İstiklal Marşı	Plan	Yön
Donma	İş	Proje	Yönerge
Duyarlılık	İş birliği	Reddetme	Yuva
Duygu	İşaret	Reklâm	Zaman
	1. sınıf		
	2. sınıf		
	3. sınıf		

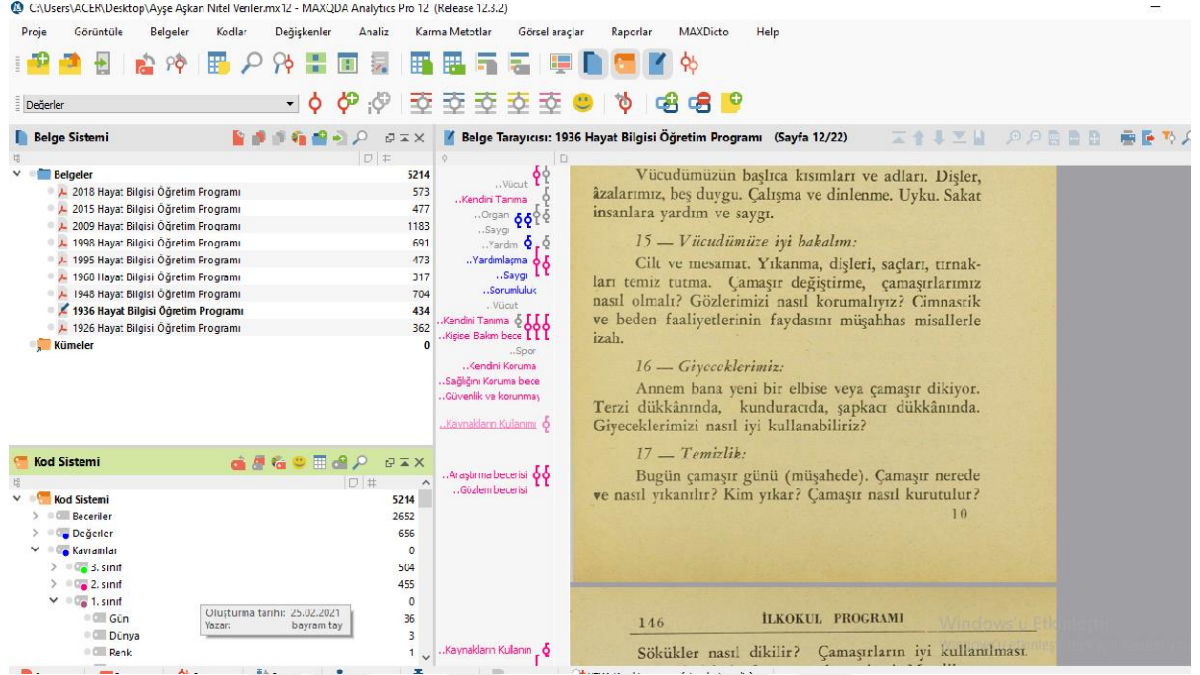
*Hak kavramı hem ikinci sınıf hem de üçüncü sınıfta yer alan bir kavramdır.

6) Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında becerilerin, değerlerin ve kavramların yer alma dağılımları ve yoğunluklarının nasıldır?

Araştırmanın bu alt problemi, araştırmanın ilk beş alt problemine cevap bulduktan sonra oluşturulmuştur. Doküman incelemesi çerçevesinde betimsel analizi ile cevapları bulunan ilk beş alt problemde elde edilen sonuçlar, çalışmada becerilerin, değerlerin ve kavramların yıllar boyutu ile yer alma dağılımlarının ve yoğunluklarının açığa çıkarılmasının gelecek çalışmalar ve yapılacak olan Hayat Bilgisi programları için bir bakış açısı sunacağı izlenimi uyandırmıştır. Bu bağlamda çalışmanın son alt probleminin analizinde frekans analizi tercih edilmiştir. Bilgin (2014: 18) içerik analizinde tarihsel olarak ilk kullanılan tekniklerden birinin, mesaj öğelerinin hangi sıklıkta görüldüğünü saymak olduğunu belirtmektedir. Bu tür bir analizde, sayılabilecek nitelikte birimler alınabileceğini ve analiz göstergelerinin frekans türünde ifade edilebileceğini, en basit şekliyle birim ve öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığının ortaya konulabileceğini ifade etmekte ve bunun belirli bir öğenin yoğunluğunu ve önemini anlamayı sağlayacağını açıklamaktadır. Bu çalışmada beceriler, değerler ve kavramların genel olarak bir programda bulunma sıklığı ele alınarak tüm programlar içindeki yoğunluğu gözler önüne serilmek istenmiştir.

Araştırmanın alt problemlerine yönelik olarak kategoriler programın kod sisteminde başlıklar halinde yazılmıştır. Merriam'a (2013: 144) göre belgenin doğasını, özgünlüğünü ve yapaylığını değerlendirdikten sonra araştırmacı kodlama ve kataloglama konusunda kendine bir sistematik oluşturmalıdır. Saldana'ya (2022: 10) göre kodlama araştırmacının benzer şekilde kodlanmış verileri organize ederek bazı ortak özelliklerinden dolayı belirli kategoriler altında gruplandırmasını sağlar. Bu bağlamda yukarıda belirlenen kategoriler

MAXQDA 12 programı yardımı ile yapılmıştır ve bu kodlamalara örnek aşağıda verilmiştir:

Tema ve kodların oluşturulmasında araştırmacı ile birlikte başka bir araştırmacı da kod ve tema oluşturmuştur. Her iki araştırmacının oluşturduğu analiz birimlerine ait kategoriler kendi kategorileriyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek kodlar ve temaların güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplanmış ve uyum katsayısı 0.96 olarak hesaplanmıştır. Bu uyum katsayısı oluşturulan tema ve kodların yüksek güvenilirlikte kullanılabilceğini göstermektedir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen veriler tablolar ve metinlere dönüştürülerek her bir alt probleme yönelik bulgulara ve bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Beceriler

Araştırmanın birinci alt problemi “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceriler nasıl yer almaktadır ve benzerlik ve farklıları nelerdir?” şeklinde kurgulanmış ve her bir program ayrı ayrı doküman incelemesine tabi tutularak tüm programların bulguları bir arada Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Beceriler

Beceriler	Öğretim Programının Yılları									Toplam (yer aldığı program)	
	2018	2015	2005 2009	1998	1995	1968	1948	1936	1926		
Öz yönetim	28	21	106	38	19	14	22	10	10	268	9
Araştırma becerisi	19	9	88	3	8	9	46	48	23	253	9
Güvenlik ve korunmayı sağlama	42	39	36	37	22	14	25	16	13	244	9
Gözlem becerisi	7	9	21	24	19	13	55	48	21	217	9
Mekânı algılama	15	17	10	17	16	14	32	34	23	178	9
Kendini koruma	28	12	2	30	19	10	23	14	13	151	9
Kaynakların kullanımı	24	11	36	17	7	3	18	9	7	132	9
Sağlığını koruma becerisi	14	14	12	26	16	9	20	7	10	128	9
Sosyal katılım	9	9	8	23	20	13	19	18	8	127	9
Millî ve kültürel değerleri tanıma	9	15	5	23	33	12	10	6	5	118	9
Değişim ve sürekliliği algılama	4	5	35	9	10	10	24	5	7	109	9
Kurallara uyma	14	16	9	14	12	10	12	7	8	102	9
İşbirliği becerisi	6	2	14	8	16	8	18	10	12	94	9
İletişim becerisi	14	6	20	15	9	7	8	3	3	85	9
Kariyerbilinci geliştirme	4	2	12	11	6	3	16	9	6	69	9

Tablo'nun devamı diğer sayfada

Tablo 4.1'in devamı

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	6	2	8	3	6	1	5	3	1	35	9
Doğayı koruma becerisi	5	12	1	5	2	1	2	5	5	38	9
Eleştirel düşünme	2	3	33	4	4	—	3	—	—	49	6
Kendini tanıma	4	3	14	10	—	—	4	4	5	44	7
Kişisel bakım becerisi	8	3	3	12	—	—	3	3	8	40	7
Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma	8	4	16	2	—	—	6	—	—	36	5
Zaman yönetimi	3	3	10	6	4	2	4	1	2	35	9
Yaratıcı düşünme	2	—	21	1	—	—	1	—	—	25	4
Karar verme	4	2	12	5	—	—	—	—	—	23	4
Girişimcilik	1	1	11	5	—	—	—	—	—	18	4
Dengeli beslenme becerisi	4	6	1	4	1	1	—	—	—	17	6
Toplam (programda geçtiği yer)	284	226	544	352	249	154	376	260	190	2.635	
Toplam (programda geçen becerisi sayısı)	26	25	26	26	20	19	23	20	20		

Tablo 4.1'e göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında becerilerin yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 1998, 2005/2009 ve 2018 programlarının 26 beceriyi içermesi bakımından en çok beceriye sahip programlar olduğu tespit edilmiştir. Bu programları 25 beceri içeren 2015 programını, 23 beceri içeren 1948 programı, 20'şer beceri ile 1926, 1936 ve 1995 programlarının izlediği ve 19 beceri ile 1968 programının en az beceri içeren program olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.1'e göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında yer alan beceriler şunlardır:

Öz yönetim,

Güvenlik ve korunmayı sağlama,

Araştırma becerisi,

Gözlem becerisi,

Mekânı algılama,

Kendini koruma,

Kaynakların kullanımı,

Sağlığını koruma becerisi,
Sosyal katılım,
Millî ve kültürel değerleri tanıma,
Değişim ve sürekliliği algılama,
Kurallara uyma,
İşbirliği becerisi,
İletişim becerisi,
Kariyer bilinci geliştirme,
Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma,
Doğayı koruma becerisi,
Zaman yönetimi.

Kendini tanıma ve kişisel bakım becerisi 7 programda, eleştirel düşünme ve dengeli beslenme becerisi 6 programda, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi 5 programda, yaratıcı düşünme, karar verme ve girişimcilik 4 programda yer aldığı görülmektedir. Becerilerin programlarda nasıl yer aldığına yönelik olarak her bir programdan örnekler aşağıda verilmiş:

Öz yönetim becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 6. hedefinde yer alan “Yardım ve sıhhat teşkilatı. Hilaliahmer, hastaneler, Himaye-i etfal. Böyle teşkiların yardımları. Böyle teşkilatın devamı için halkın vazifesi” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Evde oyun ünitesi 13.hedefinde yer alan “Oyunlarımız, evde oyuncaklarımızla nasıl oynarız?” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Kış ve hastalıklar ünitesi d. hedefinde yer alan “Evdeye hastaya bakım. Bu işte bize düşen ödev” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okul hayatımız ünitesi 7. hedefinde yer alan “Evde oyun ve dinlenme” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Tatil programımız ünitesi 1. hedefinde yer alan “Bildiklerimizi unutmamak ve yeni şeyler öğrenmek için neler yapmalıyız” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Bilinçli tüketicilik ve verimlilik ünitesi 4.hedefinde yer alan “Alışverişten sonra fiş, fatura gibi belgeleri alma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.2. hedefinde yer alan “Kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimin yüzlerine ve bedenlerine nasıl yansıdığını far eder.” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.10. hedefinde yer alan “Sınıfta ve okulda arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uyar. Oyun oynarken arkadaşlarına karşı uygun dil kullanma, onlara zarar vermeme, oyunu kazanma veya kaybetmenin doğal bir durum olması gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.1.6.4. hedefinde yer alan “Doğayı ve çevresini temiz tutma konusunda duyarlı olur. Doğayı ve çevreyi temiz tutmak için gerekenlerin yapılması ve bu konuda çevredekilerin nezaket kuralları çerçevesinde uyarılması üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Araştırma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Kış ünitesi, 26. Hedefte yer alan “Bahara doğru: havanın ve günlerin tarassuduna devam ve tahavvüllerin hususi bir deftere kaydı. Basit bir güneş saati yapılması. Bununla gündüzün uzamasını tarassut ve kayıt...” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Okul bahçesinde ziraat tecribeleri ve hava rasatları ünitesinde yer alan “Okul bahçesinde küçük ziraat tecrübeleri ve mahsuller üzerinde müşahedeler. Hava rasatları (bütün yıl sürecektir)” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Okulumuzun bulunduğu mahalle veya semt ünitesinde yer alan “Mahallede bulunan belli başlı tarihi anıtlar. (Gezinti.) Bunların ne kadar zaman evvel, kimler tarafından yapıldığı veya yaptırıldığı” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesinde yer alan “Okulumuzun tarihçesi ve yetiştirdiği büyükler” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Bizim bayramımız 23 Nisan ünitesinde yer alan “Bayram izlenimlerimiz: bayram yerinde görülenler, tören yerinde büyüklerimiz ve arkadaşlarımız neler anlattılar?” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Hareket ve kuvvet ünitesinde yer alan 4.hedefte “Çevremizdeki maddelerden enerji olarak nasıl yararlanıldığını söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşiz yuvam temasında yer alan A.1.11 nolu “Okulda ve sınıfta demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları gözlemler” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesinde yer alan 3.6.1 nolu “Doğadan yararlanarak yönlerini bulur. (Güneş, karınca yuvaları ve yosunları gözleme gibi doğal yön bulma yöntemleri üzerine durulacaktır)” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesinde yer alan HB.2.5.3. nolu “Atatürk’ün çocukluğunu araştırır” kazanım ifadesinde.

Güvenlik ve korunmayı sağlama becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 16. hedefinde yer alan “Evimize giderken geçtiğimiz yollar. Yollarda tehlikler ve bunlardan sakınmak” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Ders yılı bitti ünitesi 31. hedefinde yer alan “... Deniz, dağ, yayla gezintileri ve eğlenceleri bu esnada zuhuru muhtemel tehliklere karşı korunma çareleri. Sınıf sergisi” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Sağlıklı büyümek için kazalardan korunmalıyız ünitesi 3. hedefinde yer alan “Kazalar karşısında alınacak ilk tedbirler” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizde kış ünitesi 5. hedefinde yer alan “Yangın ve yangından korunma” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Taşıtlar ve trafik ünitesi 3. hedefinde yer alan “Trafik kuralları” davranış ifadesinde.

1998 Programı

İletişim ünitesi 8. hedefinde yer alan “Acil telefon bilgisi” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.30. hedefinde yer alan “Evde güvenliği sağlamak için gerekli kurallara uyar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 1.4.1. hedefinde yer alan “Güvenlik kurallarına uyar. Camdan ve balkondan aşağıya sarkmama, merdivenden dikkatli inip çıkma, asansörü doğru kullanma, ıslak zeminde dikkatli yürüme, elektrik prizleri, kablolar ve ateşle oynamama, suyu açık bırakmama, temizlik malzemelerini tanıma, dikkatli kullanma ve gaz kaçağı gibi durumlarda ne yapılacağını bilme gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.1.3.2. hedefinde yer alan “Sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark eder. Kişisel temizliğini yapma, mevsime uygun giyinme, meyve ve sebzeleri tüketmeden önce yıkama, spor yapma, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları, akılcı ilaç kullanımı, diş hekimine ve doktora gitmenin gerekliliği üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Gözlem becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 33. hedefinde yer alan “Gece semanın tetkiki: Dübbükber buruç, Kutup yıldızı, diğer yıldızlar, ayın hareketi ve safhaları” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Gökyüzü konusunda yer alan “Açık havada gece gökyüzünün gözden geçirilmesi. Bulunulan yerlerde halkça tanınan yıldızlar. Ayın safhaları” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Ders yılı bitti konusu a hedefinde yer alan “Okulda üçüncü ders yılını bitiriyoruz. Ders yılına genel bir bakış: üç yıllık okul hayatımız. (Geçen yıllarla ilgili fotoğrafların, defterlerin, resimlerin... gözden geçirilmesi” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Yeryüzü ve gökyüzünde gördüklerimiz ünitesi a hedefinde yer alan “Çevremizde neler görüyoruz? Yükselteler, düzlükler, akar ve durgun sular, ormanlar. (Tepe, dağ, ova... kavramları)” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Yeryüzünde ve gökyüzünde gördüklerimiz ünitesi gündüz gökyüzü konusu 1. hedefinde yer alan “Gündüz gökyüzünün gözlenmesi” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Çevremizdeki maddelerden yararlanma bilgisi hedefinde yer alan “Çevresinde gördüğü değişik cisimlerin, hangi maddelerden yapıldığını söyleme/yazma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.18. nolu hedefte yer alan “Ailesindeki yardımlaşmayı gözlemleyerek aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesinde 2.5.2. nolu hedefinde yer alan “Yakın çevresinde yapılan üretim faaliyetlerini gözlemler. Sanayi, tarım ve hayvancılık gibi iş kollarından hareketle konu açıklanacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.1.6.6. nolu hedefinde yer alan “Güneş, Ay, Dünya ve yıldızları gözlemler. Güneş, Ay, Dünya ve yıldızların şekli ve büyüklüğü gibi konular üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Mekân algılama becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

İlkbahar ünitesi 34. hedefinde yer alan “Sınıf sergisi vesilesi ile dersane planının tersimi, mektebin ve civardaki sokakların planlarının tersimi mikyas fikrinin verilmesi” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Okul yolu ünitesi 6. hedefinde yer alan “Caddelerde sokakların gözden geçirilmesi. Müşahede vazifesi. Evimizden okula giden cadde ve sokaklar ve bunların cihazları Okul civarına ait kabataslak plânın genişletilmesi, plân üzerinde muhtelif sokaklarla yapı ve binaların bulunması...” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Dere, ırmak veya göl kenarında ünitesi a. hedefinde yer alan “Dere, ırmak veya göl kenarına bir gezinti” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi 1. hedefinde yer alan “Dersanemiz; yeri, biçimi, krokisi” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi 4. hedefinde yer alan “Kasabamızın ve şehrimizin genel görünüşü” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Yaşadığım yer ünitesi 4. hedefinde yer alan “Evimizin sokak içerisindeki yerini gösteren krokiyi çizme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.9. hedefinde yer alan “Sınıfının yerinin ve sırasını bulmak için konumla ilgili temel kavramları kullanır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 2.2.1. hedefinde yer alan “Yaşadığı evin adresini bilir. Köy, kasaba, şehir, mahalle, sokak, numara gibi adres bilgilerini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmesi ve tanımadığı kişilerle paylaşmaması üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.3.2.3. hedefinde yer alan “Evinin bulunduğu yerin krokisini çizer. Evinin yakın çevresinde bulunan belirgin mekânlardan hareket edilir” kazanım ifadesinde.

Kendini koruma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Kış ünitesi 19. hedefinde yer alan “İnsanın suhnet derecesi: bu derece ile sıhhat arasında minasebet. Vücudun suhnet derecesinin tıbbi termometre ile bilfiil ölçülmesi. Hummalı hastalıklar: kızamık, kızıl, çiçek, tifo, tifüs, bunlardan sakınmak” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Evimiz ünitesi 20. hedefinde yer alan “...yangından koruma” davranış ifadesinde.

1948 Programı

19 Mayıs Bayramı ünitesi d. hedefinde yer alan “Temiz hava ve sprorun iyilikleri” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okulumuzun yolunda ünitesi c. hedefinde yer alan “Taşıtların tehlikelerinden korunma” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Sağlığını koruyalım ünitesi 7. hedefinde yer alan “Zamanında aşı olma” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sağlıklı büyüme ünitesi 9. hedefinde yer alan “Çeşitli besinlerin büyümeye olan etkilerini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.2.20. hedefinde yer alan “Vücudunun bölümlerini tanıyarak kendisinin ve arkadaşlarının vücudunun değerli olduğunu kabul eder” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 1.6.8. hedefinde yer alan “Doğa olayları karşısında önlem alır. Doğa olaylarından yağmur, kar, dolu, sis ve rüzgâr ele alınacak ayrıca bu tip doğa olayları karşısında yapılması gerekenler üzerinde durulacaktır. Ayrıca güneşe doğrudan bakılmaması, yaz aylarında güneş altında uzun süre kalınmaması vurgulanacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Güvenli hayat ünitesi HB.1.4.4. hedefinde yer alan “Çevresindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarını uygular. İnsanlarla iletişimde kişisel haklarını ihlal eden herhangi bir davet veya teklifle karşılaştığında etkili reddetme davranışı gösterme üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Kaynakların kullanımı becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 14. hedefinde yer alan “Sene ve kısımları: dört mevsim. Ay, hafta, takvim, takvimden günleri bulmak. Saat, saatin kaç olduğunu anlamak. Zamanın kıymeti, her işi vaktinde yapmak” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Giyeceklerimiz ünitesi 16. hedefinde yer alan “Annem bana yeni elbise veya çamaşır diyor. Terzi dükkânında, kunduracıda, şapkacı dükkânında. Giyeceklerimizi nasıl iyi kullanabiliriz?” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Okula gelmeden önce ve okuldan çıktıktan sonra ünitesi a. hedefinde yer alan “Okula vaktinde yetişmemiz için sabahleyin kaçta kalkmalıyız ve nasıl hazırlanmalıyız?” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okul hayatımız ünitesi c. hedefinde yer alan “Dersane eşyalarını tanıma ve koruma” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Yeni ders yılımız ünitesi d. hedefinde yer alan “Gerekli ders araçlarımız ve bublaların temiz ve düzenli kullanılması. Tutumlu olma” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Bilinçli tüketicilik ve verimlilik ünitesi 8. hedefinde yer alan “Zamanda verimli olmanın önemini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.25. hedefinde yer alan “Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan çeşitli etkinliklerde bulunur” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ailem ve evim teması 2.2.3. hedefinde yer alan “Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır. Giysilerini, çalışma masasını ve oyuncaklarını temiz ve düzenli tutma gibi konular ele alınacaktır. Ayrıca kişisel olarak kullandığı odasının da temiz tutulması gerektiği üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat teması HB.2.1.11. hedefinde yer alan “Okulda parasını ihtiyaçları doğrultusunda bilinçli bir şekilde harcar. İstek ve ihtiyaç kavramlarından hareketle paranın tutumlu kullanımı üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Sağlığını koruma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Kış ünitesi 25. hedefinde yer alan “İçilecek su. İçilecek suyumuzu nerden alırız? Kaynak, pınar, dere, kuyu, göl, çeşme vs. Temizlik. Su ile bulaşan hastalıklar” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Okul dönüş ünitesi 29. hedefinde yer alan “Yeni arkadaşımız, yeni dershanemiz, yeni dershanemizin eskisi ile mukayesesi. Çantamız ve içindekiler. Temizlik ve tertip. Okul nizamı. Yeni iş kollarının seçilmesi” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi b. hedefinde yer alan “Sağlıklı büyümek için hastalıklardan korunmalıyız” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi 3. hedefinde yer alan “Sağlıklı büyümek ve yaşamak için iyi beslenme” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Ders yılı sonu ünitesi 8. hedefinde yer alan “Kış hastalıkları. Evde, okulda ve çevrede görülen hastalıklar ve korunma yolları” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sağlıklı büyüyelim ünitesi 8. hedefinde yer alan “Açık havada oyunun sağlığımız için önemini kavrayabilme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.8. hedefinde yer alan “Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, dengeli beslenme arasındaki ilişkiyi açıklar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 1.3.3. hedefinde yer alan “Sağlığı için yararlı yiyecek ve içecekleri seçer. Sağlıklı bir hayat için tüketmemiz gereken temel besinler vurgulanarak kaynağı belli olmayan gıdalar ile açıkta ve/veya sokakta satılan gıdalar, gazlı içecekler vb. tüketiminin sağlığa olumsuz etkileri üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.1.3.1. hedefinde yer alan “Kişisel bakımını düzenli olarak yapar. El, yüz yıkama ve dişleri usulüne uygun olarak fırçalama, banyo yapma, saç tarama, tuvalet eğitimi ile günlük kıyafetlerini giyme ve özenli kullanma üzerinde durulur. Ayrıca kişisel bakımda sürekliliğin sağlanması vurgulanır. Kişisel bakımını yaparken kaynakların verimli kullanılması gerektiğine değinilir” kazanım ifadesinde.

Sosyal Katılım becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Cumhuriyet Bayramı ünitesi 27. hedefinde yer alan “Bayrak, donanma şenlik. Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle çocuklarla birlikte dersanenin süslenmesi, çiçekler, dallar ve renkli kâğıtlardan tezyinat” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Çarşıda sonbahar ünitesi 5. hedefinde yer alan “Okulun yakınındaki çarşığı veya pazar yerini ziyaret...” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Bahçelerde sonbahar ünitesi 6. hedefinde yer alan “Okul yakınındaki bir bahçeye, bostana veya parka gezinti” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi a. hedefinde yer alan “Bayram hazırlıkları. Evde. Okulda. Sınıfta. Çevrede” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Bizim bayramımız 23 Nisan ünitesi 1. hedefinde yer alan “Bayram hazırlıkları. Evde. Okulda. Sınıfta. Çevrede” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ünitesi 2. hedefinde yer alan “Bayram hazırlıklarına katılabilmek” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.2.7. hedefinde yer alan “Kulüp veya grup çalışmaları ile ilgili olarak geliştirilen bir proje üzerinde arkadaşlarıyla iş birliği yaparak çalışır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 3.1.3. hedefinde yer alan “Okuldaki sosyal yardımlaşma ve dayanışmayla ilgili çalışmalara katılır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.3.1.6. hedefinde yer alan “Okulunun bireysel ve toplumsal katkılarının fark eder. Öğrenim gördüğü okulun; eğitsel, sosyal ve kültürel etkinliklerle öğrencilere ve topluma yaptığı katkıları takip etmesi sağlanır” kazanım ifadesinde.

Ülkemizde hayat ünitesi HB.3.5.7. hedefinde yer alan “Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların sorunlarına yönelik sosyal sorumluluk projelerine katılır. Ülkelerinden zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklanır” kazanım ifadesinde.

Milli ve kültürel değerleri tanıma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Cumhuriyet bayramı ünitesi 13. hedefinde yer alan “Sınıfın bayram hazırlığı. Cumhuriyet. Türk Milleti. Türk memleketi” davranış ifadesinde.

1936 Programı

23 Nisan Bayramı ünitesi 26. hedefinde yer alan “Okulumuzun ve sokakların süslenmesi. Çocuk bayramı. Bayram duyuşları” davranış ifadesinde.

1948 Programı

19 Mayıs ünitesi 24. hedefinde yer alan “19 Mayıs şenlikleri hazırlıkları” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çiftçinin hayatı ünitesi 1. hedefinde yer alan “Örf ve adetleri” davranış ifadesinde.

İlçemizde yaşayış ünitesi 4. hedefinde yer alan “İlçemizde folklor” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi f. hedefinde yer alan “Bayrağa, İstiklal Marşına ve cumhurbaşkanına saygı” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 2. hedefinde yer alan “Niçin bayram yapıyoruz?” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.16. hedefinde yer alan “Türk Bayrağını ve İstiklal Marşını tanı ve bunlara saygı gösterir” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 3.5.7. hedefinde yer alan “Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı ve bu bayramların anlamı üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.1.5.7. hedefinde yer alan “Dinî gün ve bayram kutlamalarına istekle katılır. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramında evde ve çevresinde yapılan hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar ve çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durulur. Ayrıca diğer dinî günlere de değinilir” kazanım ifadesinde.

Değişim ve sürekliliği algılama becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 6. hedefinde yer alan “Sonbahar: kuşların uçup gitmesi, havanın değişmesi. Sonbaharın yaz ile mukayesesi” davranış ifadesinde.

1936 Programı

İlkbahar geldi ünitesinde yer alan “İlkbahar başlangıcı. İlkbaharın getirdikleri, havalar, tabiatın uyanması. Evde ilkbahar temizliği” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Deniz kenarında ünitesinde yer alan “Ayrı ayrı mevsimlerde günün başka zamanlarında ve muhtelif havalarda denizin görünüşü. Ufuk.” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çiftçinin hayatı ünitesinde yer alan “Değişen çiftçi ailesi (Yenilikler; eğitim, modern tarım araçları)” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Çevremizde bahar ünitesi b ve c hedefinde yer alan “Hava, bitki ve hayvanlardaki değişiklikler” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Toplum hayatımız ünitesi gelenek ve görenekler bilgisi hedefinde yer alan “Gelenek ve göreneklerimizin zamanla değiştiğini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.1 nolu “Geçmiş, şimdi, gelecek zaman dilimlerini ayırt eder ve uygun yerlerde kullanır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 3.2.5 nolu “Aile büyüklerinin çocukluk dönemlerinin özellikleri ile kendi çocukluk döneminin özelliklerini karşılaştırır. (Aile büyüklerinin doğdukları ve büyüdüğü yerler, yapmaktan hoşlandıkları işler, oynadıkları oyunlar ve dönemin teknolojik imkânları gibi konular ele alınacaktır)” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.1.6.2. nolu “Yakın çevresinde bulunan bitkileri gözlemler. (Yakın çevresinde bulunan bahçe bitkileri, yabani bitkiler ve ağaçlar, bitkilerin zaman içinde nasıl değiştiğini -bitkilerin büyümesi, yapraklarını dökmesi ve açması ile çiçek açması vb.- gözlemler. Gözlemlerinden yararlanılarak bu hususlar üzerinde durulur) kazanım ifadesinde.

Kurallara Uyma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 16. hedefinde yer alan “Evimize giderken geçtiğimiz yollar. Yollarda nasıl yürümeliyiz? Yollarda tehlikeler ve bunlardan sakınmak” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Sokakta ünitesi 9. hedefinde yer alan “Yaya kaldırımı ve taşıt yolu. Kazalar. Çocuklar sokakta nasıl yürümeli ve nelere dikkat etmelidir?” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Sağlıklı büyümek için kazalardan korunmalıyız ünitesi 2. hedefinde yer alan “Kazalardan korunmak için nelere dikkat etmeliyiz?” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizde sonbahar ünitesi 3. hedefinde yer alan “Oyun arkadaşlığı. Oyun düzenine uyma” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Kazalardan korunma ve ilk yardım ünitesi b.hedefinde yer alan “Trafik kurallarına uyma” davranış ifadesinde.

1998 Programı

İletişim ünitesi 7. hedefinde yer alan “Radyo dinlerken televizyon izlerken uyulması gereken kuralları açıklama” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.21. hedefinde yer alan “Beslenme saatinde temizlik ve görgü kurallarına uyar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 1.1.6. hedefinde yer alan “Sınıf içi kural/kuralları belirleme sürecine katılır ve kurallara uyar. Sınıf eşyalarını özenli kullanma, sınıfını temiz tutma, söz alarak konuşma, arkadaşlarına ve arkadaşlarının eşyalarına zarar vermeme gibi kurallara değinilecektir” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Güvenli hayat ünitesi HB.1.4.4. hedefinde yer alan “Çevresindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarını uygular. İnsanlarla iletişimde kişisel haklarını ihlal eden herhangi bir davet veya teklifle karşılaştığında etkili reddetme davranışı gösterme üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

İşbirliği becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 27.hedefinde yer alan “Bayrak, donanma, şenlik. Cumhuriyet bayramı münasebetiyle çocuklarla birlikte dersanenin süslenmesi, çiçekler, dallar ve renkli kâğıtlardan tezyinat” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Cumhuriyet bayramı ünitesi 4.hedefinde yer alan “Gezinti: Şehirde kurtuluş savaşı ile ilgili bina ve abideler. Kasaba veya şehrimizde *bayram hazırlıkları*. Kasaba veya şehrimizde kurtuluş savaşı ile ilgili bina ve abideler...” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Bahar gezintisi ünitesi 25.hedefinde yer alan “Gezinti hazırlığı: yiyeceklerin *beraber hazırlanması*. *Birlikte* uçurtma yapılması” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çiftçinin hayatı ünitesi 1.hedefinde yer alan “Ailede *iş bölümü*” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Kadının Türk toplumundaki yeri ve aile hayatı ünitesi d.hedefinde yer alan “Aile bireyleri arasındaki dayanışmanın önemi” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Toplum hayatımız ünitesi toplumsal dayanışmanın önemini kavrayabilme hedefinde yer alan “Ailede, okulda, oyunda *iş bölümüne örnekler verme*” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.15.hedefinde yer alan “Kulüp ve diğer grup çalışmalarında bir görevin tanımlanması için *işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır*” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.9.hedefinde yer alan “Sınıfta ve okulda grupta yapılan etkinliklere katılır ve grupta çalışma kurallarına uyar” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.1.2.2.hedefinde yer alan “Aile hayatının önemini kavrar. Aileyi bir arada tutan değerlerle (sevgi, saygı, bağlılık, şefkat, vefa vb.) aile içi *iş birliği* ve dayanışmanın aile düzenine katkıları üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

İletişim becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 5.hedefinde yer alan “Posta ve telgraf: postaların nasıl gittiği. Bulunulan mahallinin civarla münasebeti. Başlıca yollar ve nakil vasıtaları” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Komşu kasabalar konusu 29.hedefinde yer alan “Bu kasabalar, kasabamızın ne tarafa düşerler. Buralara hangi yollardan, ne gibi vasıtalarla ve ne kadar zamanda gidilir? Bu kasabalarla olan münasebetlerimiz...” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Dersanemiz konusu 1.hedefinde yer alan “İlk gün öbür sınıfların yeni gelenleri selamlaması, tanışma, dersanemiz, yerlerimiz, sınıfın tertibatı...” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Köyü tanıyalım ünitesi köyde beraber yaşama konusu c.hedefinde yer alan “Köyler arasındaki ilişkiler” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi çevremizdeki sağlık kurumları ve bunlardan yararlanma konusu b hedefinde “Sağlığımız için çalışanlar ve ilişkilerimiz” davranış ifadesinde.

1998 Programı

İletişim araçlarının kullanımını kavrayabilme hedefinde yer alan “Mektup zarfında isim ve adresin yazılacağı yerleri gösterme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.13 nolu hedefinde yer alan “Ailesi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken sözel olmayan iletişim öğelerinin de kullanıldığı fark eder” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 2.4.3. nolu hedefinde yer alan “Tanıdığı veya tanımadığı kişilerle iletişim kurarken nelere dikkat etmesi gerektiğini bilir. Gerçek yaşam ve sanal ortamdaki iletişimden hareketle konu açıklanacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.3.1.4. nolu hedefinde yer alan “Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar. Arkadaşlık bağlarının oluşturulması, korunması, güçlendirilmesi ve dostluğa dönüştürülmesine aracı olacak tutum ve değerlerin (saygı, dayanışma, birbirinin sorunlarına karşı duyarlılık, karşılıklı zarafet, güven ve kibarlık vb.) üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Kariyer bilinci geliştirme becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 19. hedefinde yer alan “Babalarımızın ve annelerimizin işleri. Sanatlar ve meslekler” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Posta ünitesi 22. hedefinde yer alan “Mektup yazmak için nelere ihtiyaç vardır? Bir mektubun seyahati, postanede, postacı, posta kutusu” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Şehir ve kasabamızın yönetim örgütleri ünitesi b. hedefinde yer alan “Hükümet konağında çalışan memurların işleri” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi ç. hedefinde yer alan “Okulda çalışanlar ve görevleri” davranış ifadesinde.

1995 Programı

İlçemizin kuruluşu ve turistik yerleri ünitesi 2. hedefinde yer alan “İlçemizin yetiştirdiği büyükler ve hizmetleri” davranış ifadesinde.

1998 Programı

İletişim ünitesi 5. hedefinde yer alan “Kitle iletişim krumlarında çalışan görevlileri söyleme. Muhabirlerin görevlerini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.12. hedefinde yer alan “Yakın çevresindeki iş ve meslekleriyle ilgili gözlemler yaparak bu kişilerin hayatımızı kolaylaştırmak için neler yaptıklarını açıklar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 2.3.6. hedefinde yer alan “Sağlıkla ilgili hizmet veren kurumları ve meslekleri tanır. Hastane, toplum sağlığı merkezi, eczane gibi kurumlar; doktorluk, hemşirelik, eczacılık ve diş hekimliği gibi meslekler üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Ben ve okulum ünitesi 1.1.5. hedefinde yer alan “Okul çalışanlarını tanır. Öğretmenler, okul müdür yardımcıları, okul müdürü ve diğer hizmetlerde çalışan kişileri tanıtmaya üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.2.3.5. hedefinde yer alan “Sağlıkla ilgili hizmet veren kurumları ve meslekleri tanır. Hastane, aile sağlığı merkezi/sağlık ocağı, eczane gibi kurumlar ile doktorluk, hemşirelik, eczacılık ve diş hekimliği gibi meslekler üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi, 5. hedefte yer alan “Posta ve telgraf: postaların nasıl gittiği. Bulunulan mahallin civarla münasebeti. Başlıca yollar ve nakil vasıtaları. (Postaneyi ziyaret.)” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Evde kış eğlenceler konusunda yer alan “Sıcak odamızda, ocak, mangal veya sobamız. Annemiz kış geceleri ne yapar? Çocuklar neler yaparlar. Ninemizin ve dedemizin anlattıkları (masallar, bilmeceler). Mısır buğdayı pişirmek. Ziyaretler, gramofon, radyo” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Posta konusunda yer alan “Babam birisine mektup yazacak: Kime, niçin mektup yazılır? Mektup yazmak için nelere ihtiyaç vardır? (Kalem, mürekkep, kağıt, zarf, kurutma kağıdı) davranış ifadesinde.

1968 Programı

Haberleşme ünitesinde yer alan “Nasıl haberleşiyoruz?” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Nasıl haberleşiyoruz? ünitesinin radyo ve televizyonla haberleşme konusunun a. hedefinde yer alan “Radyomuzdan nasıl yararlanılır?” davranış ifadesinde.

1998 Programı

İletişim hizmetlerini tanıyabilme hedefinde yer alan “İletişimde telefonun işlevlerini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam temasında yer alan B.1.2 nolu “Evinin adresini ve telefon numarasını söyler” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesinde yer alan 1.2.4 nolu “Evdeki kitle iletişim araçlarından yararlanırken sağlığını korumaya ve zamanını verimli kullanmaya istekli olur” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesinde yer alan HB.2.2.8. nolu “Gün içerisinde planladığı işleri uygular. (Oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, dinlenme, uyuma, beslenme, ailesi ve arkadaşlarıyla birlikte nitelikli zaman geçirme ile *kitle iletişim araçlarını kullanma* gibi işlere ayrılan süre üzerinde durulur) kazanım ifadesinde.

Doğayı koruma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

İlkbahar ünitesi 39. hedefinde yer alan “Ormanların faydası. Ağaçların himaye. Mevsiminde mektep bahçesine veyahut mahfuz ve gidilmesi kolay bir mahalle ağaç dikmek ve dikilen ağaçlara ihtimam etmek” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Çayır veya tarlada konusu 23. hedefinde yer alan “Gezinti kasaba civarındaki çayır veya tarlaya). Çayır veya tarlada bulunan nebatatlar. Muhtelif çayır çiçekleri: papatya, gelincik... *Çiçekleri korumak*. Çayırlarda yaşayan küçük ve büyük hayvanlar...”davranış ifadesinde.

1948 Programı

İlkbahar geldi konusu d. hedefinde yer alan “Hayvan ve bitkileri koruma. Parkta çocukların oyun yerleri ve severek oynadıkları oyunlar”davranış ifadesinde.

1968 Programı

İlçemizi tanıyalım ünitesinde yer alan ilçemizi geliştirme ve güzelleştirme konusu 1. hedefinde yer alan “Ormanları koruma ve ağaç dikme” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi c. hedefinde yer alan “Çevremizin temizliği” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Çevremizdeki canlılar ünitesi 10. hedefinde yer alan “Çevresindeki *hayvanları koruma*” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.23. nolu hedefinde yer alan “Yaşadığı çevreyi temiz tutmasının kendisinin ve başkalarının sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 2.6.2. nolu hedefinde yer alan “Bitki yetiştirme ve ağaç dikmenin doğaya olan katkılarını kavrar. Uyarı: İmkânlar dâhilinde öğrencilerin uygulamalı olarak bitki yetiştirme ve ağaç dikmeleri sağlanmalıdır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.3.6.5. nolu hedefinde yer alan “Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır. Daha iyi yaşanılabilir bir çevre için su, hava ve toprak gibi doğal kaynakların temiz tutulması, uygun kullanılması ve ağaç dikilmesinin önemi

üzerinde durulur. Ayrıca konuyla ilgilenen sivil toplum kuruluşları temel düzeyde tanıtılır” kazanım ifadesinde.

Eleştirel düşünme becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Gökyüzü ünitesi 27. hedefinde yer alan “Geceleyin gökyüzünün müşahedesini. *Niçin* hava açık olduğu halde ayı göremiyoruz?” davranış ifadesinde.

23 Nisan Bayramı ünitesi 25. hedefinde yer alan “Bu bayram bizim bayramımızdır. *Niçin* bayram yapıyoruz?” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Okulumuzda bir günümüz ünitesi 4. hedefinde yer alan “Günümüzü değerlendirme. Bugün yaptıklarımız, kazandığımız bilgi ve davranışlar, yarın yapacaklarımız” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 1. hedefinde yer alan “Kurtuluş Savaşının *niçin* yapıldığını söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.26. hedefinde yer alan “Çocuklara yönelik reklamların işlevlerini; reklamlar, ihtiyaçlar ve imkânlar arasındaki ilişkiyi sorgular” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 2.3.4.hedefinde yer alan “Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, uyku ve beslenme arasındaki ilişkiyi fark eder” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Güvenli hayat ünitesi HB.1.4.2.hedefinde yer alan “Okula geliş ve okuldan gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözlemler. Trafik kavramından hareketle kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış yaptığı davranışlar üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Kendini tanıma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 8. hedefinde yer alan “Bedenimiz. Bedenimizin harici azası, elbisemiz, ayakkabılarımız,” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Bedenimiz ünitesi 14. hedefinde yer alan “Vücudumuzun önemli unsurları nefes almak ve vermek, yemek, içmek, kanımız, kemiklerimiz, çalışmak ve dinlenmek, göz ve kulağımız, dişlerimiz, içki ve sigara” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Yeni dershanemiz ünitesi d. hedefinde yer alan “Sınıfımıza yeni gelen ve sınıfımızdan ayrılan arkadaşlarımız; sınıf mevcudu; yaşlarımız, boylarımız, ağırlıklarımız anne ve babalarımızın işleri” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Ben ve ailem ünitesi 1. hedefinde yer alan “Adımı, soyadımı, cinsiyetini, doğum yerini, yaşımı, boyunu, ağırlığımı söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.13.hedefinde yer alan “Okulda kendisinin ve arkadaşlarının güçlü yanlarını tanıır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.1. hedefinde yer alan “Kendini farklı özellikleriyle tanıtır. Fiziksel özellikleri, hoşlandıkları, yapabildikleri ve yapmak istedikleri üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.2.1.1. hedefinde yer alan “Kendini farklı özellikleriyle tanıtır. Fiziksel özellikleri, hoşlandıkları, yapabildikleri ve yapmak istedikleri üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Kişisel bakım becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Kış ünitesi 23. hedefinde yer alan “Kendimizi nasıl korumalıyız? Vücudumuzun temizliği” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Vücudumuza iyi bakalım ünitesi 15. hedefinde yer alan “Cilt ve mesamet. Yıkama, dişleri, saçları, tırnakları temiz tutma” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Vücudumuzu koruyalım ünitesi a.hedefinde yer alan “Deri ve gözenekler. El, yüz ve ayak yıkamanın, sık sık sıcak su ile yıkamanın önemi...” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sağlıklı büyüyelim ünitesi 6. hedefinde yer alan “Elini, yüzünü, burnunu, boynunu, kulağını ve ayağını yıkama” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.3. hedefinde yer alan “Gerektiğinde büyüklerinden yardım ederek kişisel bakımın yapar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 1.3.2. hedefinde yer alan “Yemekten önce ve sonra kişisel temizliğini yapar. El yıkama, peçete kullanma vb. üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.1.3.2. hedefinde yer alan “Sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark eder. Kişisel temizliğini yapma, mevsime uygun giyinme, meyve ve sebzeleri tüketmeden önce yıkama, spor yapma, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları, akılcı ilaç kullanımı, diş hekimine ve doktora gitmenin gerekliliği üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

19 Mayıs Bayramı ünitesi 29. hedefinde yer alan “Gençlik bayramı gösterileri. Çocukların bayramla ilgili intibalarını anlatmaları” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sınıf etkinliklerine katılım ve görev paylaşımı ünitesi 4. hedefinde yer alan “İlişkilerinde olumlu sözcükler kullanma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.12. hedefinde yer alan “Neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ve anlatır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.7. hedefinde yer alan “İhtiyaçlarını, isteklerini, duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını nezaket kuralları içerisinde açık bir şekilde ifade eder. İhtiyaçlarını, isteklerini, olaylar karşısında duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını çekingenlik göstermeden açık ve anlaşılır bir dil ile ifade edebilme becerisini geliştirmek için etkinlikler yapılacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.1.2.4. hedefinde yer alan “Evde aile bireyleri ile iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar. Evde aile bireyleriyle iletişim kurarken duygularını, düşüncelerini ve isteklerini nezaket kuralları çerçevesinde uygun ses tonu, mimik ve kelimelerle dile getirmesi üzerinde durulur. Evdeki diğer bireylerin odasına girerken izin istemesi gerektiği vurgulanır” kazanım ifadesinde.

Zaman yönetimi becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Mektübimiz ünitesi 9. hedefinde yer alan “Mektep nizamına talebenin alıştırılması. Mektebe ne zmaan geliriz? Dersaneye nasıl gireriz? Mektebin neresinde ve ne zaman onyarız? Nerede ve ne zaman çalışırız?” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Okula gelmeden önce, okuldan çıktıktan sonra ünitesi 7.hedefinde yer alan “Çocuklar okula vaktinde yetişmek için ne zaman kalkmalı, nasıl hazırlanmalıdır? Okul yolunda görülen şeyler. Ders başlıyor, paydos, ev yolunda, eve döndükten sonra, vaktinde yatmak” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Yeni yıl ünitesi 11. hedefinde yer alan “...Vaktin değeri. Hayattan alınmış misaller üzerinde” davranış ifadesinde.

Okula gelmeden önce, okuldan çıktıktan sonra ünitesi 7. hedefinde yer alan “Okula vaktinde yetişmek için sabahleyin kaçta kalkmalıyız?” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okuldan çıktıktan sonra ünitesi 7. hedefinde yer alan “Zamanında eve dönme” davranış ifadesinde.

Okulumuza gelmeden önce ünitesi 4. hedefinde yer alan “Okula gelmek için zamanında yatmak ve kalkmak” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Yeni ders yılımız ünitesi 4.hedefinde yer alan “Okul düzeni. Okula zamanında gelme. Derslere zamında girip çıkma” davranış ifadesinde.

Okuldan çıktıktan sonra ünitesi 7. hedefinde yer alan “Zamanında uyuma” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Bilinçli tüketicilik ve verimlilik ünitesi 7. hedefinde yer alan “Zamanı bilinçli kullanmanın önemini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.10. hedefinde yer alan “Zaman ifadelerini doğru kullanarak günlük ve haftalık plan yapar ve bu planlara uyar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.8. hedefinde yer alan “Rutin bir günde neleri, hangi zaman diliminde yaptığını açıklar. Öğrencinin bir gün içinde neler yaptığını zaman ile

ilişkilendirerek ifade etmesinin sağlanması, zamanı kullanma ve planlama becerisinin geliştirilmesi üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.3.2.7. hedefinde yer alan “Planlı olmanın kişisel yaşamına olan katkılarına örnekler verir. Oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, dinlenme, uyuma, beslenme, ailesi ve arkadaşlarıyla birlikte nitelikli zaman geçirme ile kitle iletişim araçlarını kullanma gibi işlerin planlanmasının hayatımıza kattığı kolaylıklar üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Yaratıcı Düşünme becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Evde oyun ünitesi 13. hedefinde yer alan “Artık havalar soğudu, evde oynadığımız oyunlar. Oyuncaklarımız: bebekler, küçük ev eşyası, top, yapı oyuncakları, *kendiliğimizden yaptığımız oyuncaklar*” davranış ifadesinde.

1998 Programı

İletişim ünitesi 9. hedefinde yer alan “Basit malzemelerden iletim araçları *tasarlama*” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.3. hedefinde yer alan “Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumzda hayat ünitesi HB.3.1.9. hedefinde yer alan “Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur” kazanım ifadesinde.

Karar verme becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Sınıf etkinliklerine katılım ve görev paylaşımı ünitesi sınıfta seçim etkinliğine katılabilme hedefinde yer alan “Seçimlerde oy kullanma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.3.24. hedefinde yer alan “Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini seçer ve kullanır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.4. hedefinde yer alan “Sınıfla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır. Farklı görüş ve çözümler çerçevesinde sınıf içi etkinliklerin belirlenmesi ve planlanması, sınıf kurallarını belirleme, pano hazırlama ve sınıfın süslenmesi gibi konular üzerinde durulacaktır. Kararlara katılma konusunda nasıl bir iletişim dili kullanılacağı ve birlikte çalışmanın temel kuralları vurgulanacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.2.1.4. hedefinde yer alan “Sınıfla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır. Farklı görüş ve çözümler çerçevesinde sınıf içi etkinliklerin belirlenmesi, planlanması, sınıf kurallarının oluşturulması, pano hazırlama ve sınıfın süslenmesi gibi konular üzerinde durulur. Karar alma sürecinde uygun iletişim dili kullanılması gerektiği vurgulanır. Ayrıca kararların öğrencilerin de katılımıyla alınmasına özen gösterilir” kazanım ifadesinde.

Girişimcilik becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.2.9. hedefinde yer alan “Kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları cesaretlendirir ve gerektiğinde yardımda bulunur” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.10. hedefinde yer alan “Sınıfta ve okulda arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uyar. Oyun oynarken arkadaşlarına karşı uygun dil kullanma, onlara zarar vermeme, oyunu kazanma veya kaybetmenin doğal bir durum olması gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.2.1.10. hedefinde yer alan “Okulda arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uyar. Oyun oynarken arkadaşlarına karşı nezaket dili kullanma, iş birliği içinde olma, öfkesini kontrol etme, arkadaşlarına zarar vermeme, oyunu kazanma veya kaybetmenin doğal bir durum olması gibi konular üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Dengeli beslenme becerisi ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi 3. hedefinde yer alan “Sağlıklı büyümek ve yaşamak için iyi beslenme: Sağlığa yararlı besinler alma. (Besinlerimizi nasıl elde ederiz?) davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sağlıklı büyüyelim ünitesi 9. hedefinde beslenme ve sağlık kurallarını kavrayabilme konusunda yer alan “Dengeli beslenmenin sağlıklı olan ilgisini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım temasında A.2.12. nolu hedefinde yer alan “Neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ve anlatır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesinde yer alan 3.3.3. nolu hedefinde yer alan “Vücudun gereksinimi olan besinleri yeterli miktarlarda ve uygun zamanlarda tüketir. Sağlıklı büyümeyi sağlayabilmek için dengeli beslenmenin gerekliliği vurgulanacaktır. Ayrıca obezite ve diyabet gibi sağlık sorunlarına da dikkat çekilecektir” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesinde yer alan HB.1.3.3. nolu hedefinde yer alan “Sağlığı için yararlı yiyecek ve içecekleri seçer. Dengeli beslenme için tüketmemiz gereken temel bitkisel ve hayvansal besinler vurgulanır. Dengeli beslenirken yiyecek ayırt etmeme, kaynağı belli olmayan gıdalar ile açıkta ve/veya sokakta satılan gıdalar, gazlı içecekler gibi ürünlerin tüketiminin sağlığa zararları üzerinde durulur.” kazanım ifadesinde.

4.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Değerler

Araştırmanın ikinci alt problemi “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerler nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” şeklinde kurgulanmış ve her bir program ayrı ayrı doküman incelemesine tabi tutularak tüm programların bulguları bir arada Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Değerler

Değerler	Öğretim Programının Yılları									Toplam (yer aldığı program)	
	2018	2015	2005/2009	1998	1995	1968	1948	1936	1926		
Sorumluluk	22	13	8	21	15	15	5	5	5	109	9
Vatanseverlik	13	13	22	17	9	7	15	7	5	108	9
Saygı	18	14	34	12	6	5	2	1	—	92	8
Yardımlaşma	7	5	14	5	6	3	2	1	1	44	9
Sevgi	7	5	18	5	4	1	—	—	—	40	6
Hoşgörü	4	3	21	6	—	—	—	—	—	34	4
Yeniliğe açıklık	2	—	16	2	3	3	2	—	—	28	6
Adalet	5	3	12	5	1	1	—	—	—	27	6
Öz Güven	8	4	22	2	—	—	—	—	—	36	4
Dayanışma	4	3	3	5	2	—	2	1	—	20	7
Doğa Sevgisi	1	5	—	3	—	—	4	4	2	19	6
Barış	5	3	8	—	—	—	—	—	—	16	3
Sabır	1	—	12	—	—	—	2	—	—	15	3
Dostluk	—	—	1	1	1	2	4	1	3	13	7
Paylaşma	5	5	—	2	—	—	1	—	—	13	4
Dürüstlük	1	1	9	1	—	—	—	—	—	12	4
Doğruluk	1	1	9	—	1	—	—	—	—	12	4
Bilimsellik	—	—	5	—	2	2	—	—	—	9	3
Estetik	3	1	—	2	—	1	—	—	—	7	4
Misafirperverlik	1	1	—	1	2	—	1	1	—	7	6
Merhamet	1	—	—	—	—	—	—	1	1	3	3
Güven	2	—	—	—	1	—	—	—	—	3	2
Çalışkanlık	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Toplam (programda geçtiği yer)	115	82	217	91	53	39	37	21	14	669	
Toplam (programda geçen değer sayısı)	22	18	16	16	13	10	11	8	5		

Tablo 4.2’de Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında değerlerin yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2018 programının 22 değer ile en çok değere sahip program olduğu anlaşılmaktadır. 2015 programının 18 değeri ile en çok değere sahip ikinci program olduğu belirlenmiştir. Bu programları 16’şar değer ile 2005/2009 ve 1998 programı, 13 değer ile 1995, 11 değer ile 1948, 10 değer ile 1968 ve 8 değer ile 1936 programlarının izlediği görülmektedir. 1926 programının ise 5 değer ile en az değer içeren program olduğu tespit edilmiştir.

Sorumluluk, vatanseverlik ve yardımlaşma değerlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında yer aldığı tespit edilmiştir. Saygı değerinin 8 programda, dayanışma ve dostluk değerlerinin 7 programda, sevgi, yeniliğe açıklık, adalet, doğa sevgisi ve misafirperverlik değerlerinin 6 programda, hoşgörü, öz güven, paylaşma, dürüstlük, doğruluk ve estetik değerlerinin 4 programda, barış, sabır, bilimsellik ve merhamet değerlerinin 3 programda ve güven ve çalışkanlık değerlerinin 2 programda yer aldığı belirlenmiştir. Değerlerin programlarda nasıl yer aldığına yönelik olarak her bir programdan örnekler aşağıda verilmiştir:

Sorumluluk değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 1. Hedefinde yer alan “Yeni dersanemiz: dersanemizin işleri. Dersanemizi temiz, sıhhi, muntazam bir hale koymak için sınıfımız dahilinde teskilat: sınıfımızda temizlik, sıhhat, intizam, güzellik gruplarının seçilmesi ve vazifelerinin tayini” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Okul yolu ünitesi 6. hedefinde yer alan “Çocukların sokakta dikkat edecekleri şeyler (yolun sağından yürümek, işlek caddelerde, yaya kaldırımı üzerinde durup konuşmamak. Karşıdan karşıya geçerken araba, otomobil vesaireyi kollamak. Yerleri kirletmemek, küçük çocuklara ve yaşlılara yardımda bulunmak)” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.3.3.3.hedefinde yer alan “Sağlığını korumak için mevsimlere özgü yiyeceklerle beslenir” kazanım ifadesinde.

Vatanseverlik değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Askerlik ünitesi 28.hedefinde yer alan “Ailemizden ve tanıdıklarımızdan asker olanlar. Sokakta, resmigeçitte, kışlada ve talimde askerler. Silahlar, askerlerin anlatıkları, askerlik oynuyoruz. Biz de asker olacağız” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 4.hedefinde yer alan “Bayrağımıza saygı” davranış ifadesinde.

2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.11. hedefinde yer alan “Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na neden saygı gösterilmesi gerektiğini açıklar” kazanım ifadesinde.

Saygı değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Cumhuriyet Bayramı ünitesi b. hedefinde yer alan “Bayramı nerde ve nasıl geçirdik? Gördükleriniz. Türk bayrağı, bayrağa saygı şekilleri” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi f. hedefinde yer alan “Bayrağa, İstiklâl Marşı’na ve Cumhurbaşkanına saygı” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.9. hedefinde yer alan “Fiziksel özelliklerini tanıyarak olumlu bir beden imgesi geliştirir” kazanım ifadesinde.

Yardımlaşma değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Ders yılı sonu ünitesi 2. hedefinde yer alan “Tatilde karşılaştığımız turistlere yardım” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sınıf etkinliklerine katılım ve görev paylaşımı ünitesi 4.hedefinde yer alan “Gerektiğinde öğretmen ve arkadaşlarına yardımcı olma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.14. hedefinde yer alan “Kulüp veya diğer grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetir” kazanım ifadesinde.

Sevgi değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi b. hedefinde yer alan “Ailede bulunanların karşılıklı ilişkileri (sevgi, saygı, yardımlaşma vb.))” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 3.1.4. hedefinde yer alan “Arkadaşlık ilişkilerinde temel değerleri kavrar. Arkadaş ilişkilerinde doğruluk, saygı, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik ve başkalarının haklarını gözetme gibi değerler üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Hoşgörü değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Okulumuz açıldı ünitesi 8. hedefinde yer alan “Arkadaşlarına hoşgörülü davranma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.6. hedefinde yer alan “Oyunlar sırasında kendisinin ve arkadaşlarının hata yapabileceğini kabul eder” kazanım ifadesinde.

Yeniliğe açıklık değeri ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.28. hedefinde yer alan “Okulu ve çevresini korumak için alternatifler üretir” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Ben ve okulum ünitesi HB.3.1.9. hedefinde yer alan “Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur” kazanım ifadesinde.

Adalet değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

İlçemizi tanıyalım ünitesi c. hedefinde yer alan “Demokrasi ilkelerinin uygulanması” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 3.1.6. hedefinde yer alan “Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder. Kendini ifade etme, sosyal süreçlere katılma ve dilek kutusu oluşturma gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Özgüven değeri ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.1. hedefinde yer alan “Fiziksel özelliklerini fark ederek kendini tanıır ve tanıtır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.1.1.14. hedefinde yer alan “Okul içi etkinliklerde görev almaya istekli olur. Belirli gün ve haftalara katılma, kulüp faaliyetlerinde bulunma, okul meclisi çalışmalarına katılma vb. konular üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Dayanışma değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Komşu kasabalar ünitesi 29. hedefinde yer alan “Bu kasabalar, kasabamızın ne tarafına düşerler? Buralara hangi yollardan, ne gibi vasıtalarla ve ne kadar zamanda gidilir? Bulduğumuz şehrin ve civarındaki kasabanın ekonomik faaliyetleri, zahire pazarı, halk pazarı, kooperatif, hal, kasaba halkı arasındaki münasabetler, alışveriş hayatını gözden geçirerek iş beraberliğinin, sosyal ve ekonomik elbirliğinin sezdirilmesi” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Son hafta ünitesi 2. hedefinde yer alan “Köyde komşuların birbirine bağlılığı ve yardımları” davranış ifadesinde.

Doğa sevgisi değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Deniz kenarında ünitesi 19. hedefinde yer alan “Ayrı ayrı mevsimde günün başka başka zamanlarında ve muhtelif havalarda denizin görünüşü. Ufuk” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Çevremizdeki canlılar ünitesi 4. hedefinde yer alan “Çevredeki canlıları korumaya istekli oluş” davranış ifadesinde.

Barış değeri ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.2.30. hedefinde yer alan “Millî bayramları kutlamak amacıyla hazırlık yapar ve kutlama için fikirler üretir” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 3.5.9. hedefinde yer alan “Dinî bayramların paylaşım ve dayanışma için özel günler olduğunu fark eder. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı’nda evde ve çevresinde bayram öncesi hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar, çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Sabır değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Artırma ve yerli malı haftası ünitesi d. hedefinde yer alan “Bu haftanın bize öğrettikleri. Arttırma, bir alışma işidir, buna küçük yaşta başlayalım” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.2.1.7. hedefinde yer alan “Sınıfta ve okulda yapılan etkinliklerde grupta çalışma kurallarına uyar. Grupta çalışmanın temel kuralları ve iş birliğinin gerekliliği vurgulanarak okul etkinliklerinde arkadaşlarıyla adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri çerçevesinde konu ele alınır” kazanım ifadesinde.

Dostluk değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Sınıf etkinliklerine katılım ve görev paylaşımı ünitesi 4. hedefinde yer alan “Öğretmenine ve arkadaşlarına sevgi ve saygı duyuş” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.3.1.4. hedefinde yer alan “Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar. Arkadaşlık bağlarının oluşturulması, korunması, güçlendirilmesi ve dostluğa dönüştürülmesine aracı olacak tutum ve değerlerin (saygı, dayanışma, birbirinin sorunlarına karşı duyarlılık, karşılıklı zarafet, güven ve kibarlık vb.) üzerinde durulur.” kazanım ifadesinde.

Paylaşma değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Okulda ve evde dayanışma ünitesi 4. hedefinde yer alan “Ailede sevinç ve üzüntünün paylaşıldığını söyleme” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 3.5.9. hedefinde yer alan “Dinî bayramların paylaşım ve dayanışma için özel günler olduğunu fark eder. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı’nda evde ve çevresinde bayram öncesi hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar, çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Dürüstlük değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Toplum hayatımızda ünitesi 10. hedefinde yer alan “Dürüstlüğün dayanışma açısından önemini söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.22. hedefinde yer alan “Okulda, arkadaşlarının sergiledikleri davranışların etik olup olmadığını fark eder” kazanım ifadesinde.

Doğruluk değeri ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.31. hedefinde yer alan “Dürüst davranışlarda bulunarak arkadaşlarının güvenini kazanır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 3.1.4. hedefinde yer alan “Arkadaşlık ilişkilerinde temel değerleri kavrar. Arkadaş ilişkilerinde doğruluk, saygı, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik ve başkalarının haklarını gözetme gibi değerler üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Bilimsellik değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Ders yılı sonu ünitesi a. hedefinde yer alan “Yıl içinde yaptığımız gezi, gözlem ve deneyler” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.14. hedefinde yer alan “Okul kurallarına uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolları uygular” kazanım ifadesinde.

Estetik değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

İlçemizin kuruluşu ve turistik yerleri ünitesi 3. hedefinde yer alan “Tarihi değerleri olan eserleri ve turistik yerleri” davranış ifadesinde.

2018 Program

Ülkemizde hayat ünitesi HB.3.5.3. hedefinde yer alan “Yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerlerin özelliklerini tanıtır. Yakın çevresinde bulunan cami, çeşme, han, hamam, müze, kale, tarihî çarşılar, köprüler, millî parklar vb. yerler hakkında araştırma yaptırılarak sınıfta arkadaşlarıyla paylaşması sağlanır” kazanım ifadesinde.

Misafirperverlik değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Ziyaret ünitesi 23. hedefinde yer alan “Bugün bize misafir geliyor. Hısım, akraba, tanıdıklar... Evde hazırlık. Misafirlere ikram. Misafir çocuklara muamele. Oyun” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Misafirlik ünitesi 22. hedefinde yer alan “Misafirlerin rahat etmeleri ve memnun kalmaları evde yapılacak hazırlıklar” davranış ifadesinde.

Merhamet değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Kış ünitesi 11. hedefinde yer alan “Güneşin tetkiki: güneşin doğması, batması. Günün uzunluğu, sonbaharla mukayese. Kar altında okulumuzun bahçesi. Bir kar tanesinin anlattıkları. Bahçede kuşlar. Kışın kuşlara acımak ve ihtimam” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.2.2.7. hedefinde yer alan “Yakın çevresindeki yardıma ihtiyaç duyan insanlara karşı duyarlı olur. Aile bireyelerine, akrabalara, komşulara, hasta,

hamile, yaşlı ve özel gereksinimli kişilere yardımcı olma üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Güven değeri ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Çiftçinin hayatı ünitesi 2. hedefinde yer alan “Köyde sağlık ve güven” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.3.1.4. hedefinde yer alan “Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar. Arkadaşlık bağlarının oluşturulması, korunması, güçlendirilmesi ve dostluğa dönüştürülmesine aracı olacak tutum ve değerlerin (saygı, dayanışma, birbirinin sorunlarına karşı duyarlılık, karşılıklı zarafet, güven ve kibarlık vb.) üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Çalışkanlık değeri ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 3.5.5. hedefinde yer alan “Ülkesinin gelişmesi ile kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi arasında bağlantı kurar. Çalışkan olma, işini en iyi şekilde ve eksiksiz yapmaya gayret gösterme üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.3.5.4. hedefinde yer alan “Ülkesinin gelişmesi ile kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi arasında ilişki kurar. Vatanseverlik, çalışkan olma, işini en iyi şekilde ve eksiksiz yapma üzerinde durulur. Bu değerlerin yansımalarının bireylerden başlayacağına değinilir” kazanım ifadesinde.

4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları Üçüncü Sınıflarında Kavramlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 3. sınıflarında kavramlar nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” şeklinde kurgulanmış ve her bir program ayrı ayrı doküman incelemesine tabi tutularak tüm programların bulguları bir arada Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 3. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Kavramlar

3. Sınıf Kavramlar	Öğretim Programının Yılları									Toplam (geçtiği yer)	Toplam (yer aldığı program)
	2018	2015	2005 2009	1998	1995	1968	1948	1936	1926		
Bitki	1	1	1	7	1	1	5	3	3	23	9
Doğa	2	2	1	1	1	2	6	5	3	23	9
Hayvan	1	1	1	4	3	3	5	4	3	25	9
Kroki	2	2	1	5	2	2	6	6	3	29	9
Tarih	1	1	2	1	4	3	9	4	2	27	9
Toplumsal paylaşım	1	1	1	2	7	6	1	1	1	21	9
Yön	1	1	2	4	1	1	11	1	1	23	9
Cumhuriyet	1	—	1	7	2	3	2	1	1	18	8
Güney	1	1	1	1	1	1	11	—	1	18	8
Hizmet	1	—	3	3	4	5	1	2	1	20	8
Kuzey	1	1	1	2	1	1	11	—	1	19	8
İhtiyaç	2	2	4	5	1	1	—	—	1	16	7
Kaza	1	2	2	—	1	1	1	2	—	10	7
Meteoroloji	—	—	1	1	1	1	1	2	3	10	7
Yerleşim birimi	—	—	1	3	9	11	9	8	4	45	7
Ay	—	—	1	1	1	1	1	1	1	7	6
Tutumluluk	4	1	4	4	—	—	1	—	1	15	6
Kültürel değer	—	—	1	4	4	3	2	—	—	14	5
Sevgi	—	1	1	1	1	—	1	—	—	5	5
Toplum	3	1	2	1	2	—	—	—	—	9	5
Zaman	—	—	3	6	—	—	7	5	1	22	5
Deprem	—	1	2	—	1	1	—	—	—	5	4
Hak	1	—	3	8	2	—	—	—	—	14	4
Madde	—	—	2	6	—	—	1	—	1	10	4
Su döngüsü	—	—	1	—	1	1	—	—	1	4	4
İstek	2	1	1	—	—	—	—	—	—	4	3
Teknolojik ürün	1	2	1	—	—	—	—	—	—	4	3
Barış	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2
Doğruluk	—	1	2	—	—	—	—	—	—	3	2
Dürüstlük	—	—	2	1	—	—	—	—	—	3	2
Gezegen	—	—	1	2	—	—	—	—	—	3	2
Görüş	2	—	2	—	—	—	—	—	—	4	2
Grafik	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	2
Harita	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2
Levha	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	2

Tablo'nun devamı diğer sayfada

Tablo 4.3'ün devamı

Müze	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	2
Reklâm	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	2
Yangın	—	1	2	—	—	—	—	—	—	3	2
Adalet	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Barınma	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Beden imgesi	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Bilgi teknolojisi	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
Bilgisayar	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Cansız varlık	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Duyarlılık	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Grup	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
İletişim teknolojisi	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4	1
İmkân	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
İşaret	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
İyimserlik	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Karşılıklı bağımlılık	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1
Karşılıklı etkileşim	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Küre	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Mizah	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Öğrenme tekniği	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Ön yargı	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Sanat	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1
Sözsüz iletişim	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Süreklilik	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1
Tahmin	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Yanlı davranış	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Yeterlilik	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Yönerge	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Toplam (programda geçtiği yer)	29	26	85	82	51	48	94	45	33	504	
Toplam (programda geçen kavram sayısı)	19	21	63	26	22	19	22	14	19		

Tablo 4.3'e göre üçüncü sınıf düzeyinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamının kavramları içerdiği görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2005/2009 programının 63 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 26 kavram ile 1998 programı, 22

kavram ile 1948 ve 1995 programları, 21 kavram ile 2015 programı, 19 kavram ile 2018, 1926 ve 1968 programları takip etmektedir. 14 kavram ile 1936 programı en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır.

Bitki, doğa, hayvan, kroki, tarih, toplumsal paylaşım ve yön kavramlarının tüm programlarda yer aldığı görülürken adalet, barınma, beden imgesi, bilgi teknolojisi, bilgisayar, cansız varlık, duyarlılık, grup, iletişim teknolojisi, imkân, işaret, iyimserlik, karşılıklı bağımlılık, karşılıklı etkileşim, küre, mizah, öğrenme tekniği, ön yargı, sanat, sözsüz iletişim, süreklilik, tahmin, yanlış davranış ve yeterlilik kavramlarının ise sadece bir programda (2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında) yer aldığı tespit edilmiştir. 3. sınıf kavramlarının programlarda nasıl yer aldığına yönelik olarak her bir programdan örnekler aşağıda verilmiştir:

Bitki kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

İlkbahar ünitesi 39. hedefinde yer alan “Ormanların faydası. Ağaçları himaye. Mevsiminde mektep bahçesine veyahut mahfuz ve gidimesi kolay bir mahalle ağaç dikmek ve dikilen ağaçlara ihtimam etmek” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Çayır ve tarlada ünitesi 23. hedefinde yer alan “Gezinti (kasaba civarındaki çayır veya tarlaya). Çayır veya tarlada bulunan nebatlar. Muhtelif çayır çiçekleri: Papatya, gelincik... Çiçekleri korumak” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.2. hedefinde yer alan “Canlıları sınıflandırarak, evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk alır” kazanım ifadesinde.

Doğa kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Şehir veya kasabamıza genel bakış ünitesi 19. hedefinde yer alan “Gezinti. Cihetlerin şehre tatbiki. Şehrin başka başka kısımları, her birinde bulunan belli başlı binalara, yapılar ve abideler. Şehrin etrafındaki tarla ve bahçeler, arızalar, akar veya

durgun sular. Şehrin genel planı. Bunun üzerinde belli başlı caddeler, bina, yapı ve abideler. Şehrimizin eski hali. Şehrimizden yetişen büyükler” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Çayır ve tarlada ünitesi 16. hedefinde yer alan “Çayır ve tarlaların görünüşü” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 3.6.1. hedefinde yer alan “Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır. Daha iyi yaşanılabilir bir çevre için su, hava ve toprak gibi doğal kaynakların temiz tutulması, uygun kullanılması ve ağaç dikilmesinin önemi üzerinde durulacaktır. Ayrıca konuyla ilgilenen sivil toplum kuruluşları temel düzeyde tanıtılacaktır” kazanım ifadesinde.

Hayvan kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Köyü ziyaret ünitesi 20. hedefinde yer alan “Köyün yolunda: Köyün yolu. Yol çeşitleri. Köy younda rastlanan engebeler. Akar ve durgun sular; çayır ve tarlalar; boş arazi, yapılar, bitkiler ve hayvanlar. Yolcular” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi 7. hedefinde yer alan “Zararlı hayvanlarla mücadele” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Çevremizdeki canlılar ünitesi 8. hedefinde yer alan “Hayvanların insanların yaşamı için önemini söyleyebilme” davranış ifadesinde.

Kroki kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi 1. hedefinde yer alan “Dersanemiz: Yeri, biçimi ve krokisi” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi 1. hedefinde yer alan “Dersanemizin yeri, biçimi ve krokisi” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.3.1.5. hedefinde yer alan “Sınıfının ve okulunun krokisini çizer” kazanım ifadesinde.

Tarih kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi 1. hedefinde yer alan “Okulumuzun tarihçesi ve yetiştirdiği büyükler” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.11. hedefinde yer alan “Okulunun tarihi hakkında araştırma yapar ve sunar” kazanım ifadesinde.

Toplumsal paylaşım kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Toplum hayatımız ünitesi 10. hedefinde yer alan “Toplumsal dayanışmanın önemini kavrayabilme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.20. hedefinde yer alan “Özel günlerin toplumsal paylaşımlar için uygun zamanlar olduğunu kabul eder ve kutlamalar için alternatifler üretir” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum teması 3.1.3. hedefinde yer alan “Okuldaki sosyal yardımlaşma ve dayanışmayla ilgili çalışmalara katılır” kazanım ifadesinde.

Yön kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Okulumuz ünitesi 2. hedefinde yer alan “Dershanemiz için yönlerin tespiti” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizi tanıyalım ünitesi 1. hedefinde yer alan “Dershanemiz: Yeri, biçimi ve krokisi (yönler ve pusula))” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.5. hedefinde yer alan “Evini yön ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder” kazanım ifadesinde.

Cumhuriyet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.11. hedefinde yer alan “Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.3.5.2. hedefinde yer alan “Ülkemizin yönetim şeklini açıklar. Cumhuriyet kavramı üzerinde durularak cumhuriyetin getirdiği hak ve özgürlükler vurgulanır” kazanım ifadesinde.

Güney kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 3.6.1. hedefinde yer alan “Doğadan yararlanarak yönleri bulur. Güneş, karınca yuvaları ve yosunları gözlemlene gibi doğal yön bulma yöntemleri üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.3.6.3. hedefinde yer alan “Doğadan yararlanarak yönleri bulur. Güneş, karınca yuvaları ve yosunları gözlemlene gibi doğal yön bulma yöntemleri üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Hizmet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 4. hedefinde yer alan “Hükümet teşkilatı. Başlıca hükümet daireleri ve hükümet memurları. Müdür, kaymakam, vali, hâkim, belediye reisi ve belediye heyeti. Bunların vazifeleri” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Şehir veya kasabamızdaki iyilik kurumları 2. hedefinde yer alan “Hastaneler, kızılây ve çocuk esirgeme kurumu, belediyenin sağlık işlerindeki rolü. Belediye doktoru, dispanserler...” davranış ifadesinde.

Kuzey kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Okulumuz ünitesi 2. hedefinde yer alan “Dersanemiz içinde yönlerin tesbiti. Elverişli maddelerden yapılcak bir rüzgâr gülünün bütün yıl kalmak üzere tavana asılması” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Evimiz ünitesi 7. hedefinde yer alan “Evin dışarıdan görünüşü, neden yapılmış olduğu ve iç bölümleri. Bunların yönlere ve sokaklara göre durumları” davranış ifadesinde.

İhtiyaç kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Yeryüzünde ve gökyüzünde gördüklerimiz ünitesi c. hedefinde yer alan “Canlıların havaya ihtiyacı” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Bilinçli tüketicilik ve verimlilik ünitesi 1. hedefinde yer alan “Yaşamımızı sürdürebilmek için temel ihtiyaçlarımızın beslenme, barınma, giyinme olduğunu söyleme” davranış ifadesinde.

Kaza kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi 5. hedefinde yer alan “Günlük hayatımızda başa gelecek çeşitli kazalara karşı uyanık olma” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 3.4.7. hedefinde yer alan “Okulda ve evde meydana gelebilecek kazaları önlemek için alınması gereken tedbirleri listeler” kazanım ifadesinde.

Meteoroloji kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

İlçemizi tanıyalım ünitesi a. hedefinde yer alan “Hava durumunun ve yeryüzü şekillerinin ilçemiz halkının yaşayışına etkisi” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.5. hedefinde yer alan “Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafiklerle gösterir, meteorolojinin tahminleriyle karşılaştırır” kazanım ifadesinde.

Yerleşim birimi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

İlçemizi tanıyalım ünitesi a. hedefinde yer alan “İlçemizin yeri ve sınırları” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Yaşadığımız yer ünitesi 8. hedefinde yer alan “İlçe/ilimizin önemli yapıların adlarını söyleme” davranış ifadesinde.

Ay kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.15. hedefinde yer alan “Ay’ın görünüşündeki farklılıkları gözlemler” kazanım ifadesinde.

Tutumluluk kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 3.2.6. hedefinde yer alan “Evde nelerden ve nasıl tasarruf edilebileceğine örnekler verir. Elektrik, su, para, giyecek ve yiyeceklerin kullanımını ele alınacak, özellikle ekmeğin israfının önlenmesi ile ihtiyaç fazlası ekmeğin değerlendirilmesi gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Kültürel değer kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Dün, bugün, yarın ünitesi C.3.24. hedefinde yer alan “*Müzelerden ve tarihi mekânlardan* bir eğitim ortamı olarak yararlanır, nesnelerin müzelerdeki eski hali ile yeni halini karşılaştırarak zaman içindeki değişimi kavrar” kazanım ifadesinde.

Sevgi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Sağlığımızı koruyalım ünitesi c. hedefinde yer alan “Neşeli insanı herkes sever” davranış ifadesinde.

Toplum kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Yaşadığımız yer ünitesi 5. hedefinde yer alan “Bütün mesleklerin *toplum* için önemli olduğunu söyleme” davranış ifadesinde.

Zaman kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Gökyüzü ünitesi 27. hedefinde yer alan “Ay’ın doğup battığı yönler ve *zamanlar*. Ay’ın şekilleri” davranış ifadesinde.

Deprem kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

İlçemizi tanıyalım ünitesi a. hedefinde yer alan “Depremler, toprak kayması ve erozyon” davranış ifadesinde.

Hak kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Atatürkçü düşünce ve özellik taşıyan önemli yaklaşımlar konusu 1. hedefinde yer alan “Mülkiyet *hakki*” davranış ifadesinde.

Madde kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Çevremizdeki maddeler ünitesi 6. hedefinde yer alan “*Maddelerin* ağır ve hafif olabileceklerini söyleme” davranış ifadesinde.

Su döngüsü kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C. 3.12. hedefinde yer alan “Doğadaki *su döngününün* nasıl gerçekleştiği hakkında sorular sorarak çıkarımlar yapar” kazanım ifadesinde.

İstek kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 3.1.6. hedefinde yer alan “Okula ilişkin *istek* ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder. Kendini ifade etme, sosyal süreçlere katılma ve dilek kutusu oluşturma gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Teknolojik ürün kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.3.2.5. hedefinde yer alan “Evde kullanılan alet ve teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarına örnekler verir” kazanım ifadesinde.

Bariş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.5. hedefinde yer alan “Arkadaşları ve başkalarıyla ilişkilerinde *duygularını* uygun biçimde ifade eder” kazanım ifadesinde.

Doğruluk kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Ben ve okulum ünitesi 3.1.4. hedefinde yer alan “Arkadaşlık ilişkilerinde temel değerleri kavrar. Arkadaş ilişkilerinde *doğruluk*, saygı, sevgi, hoşgörü, yardımseverlik ve başkalarının haklarını gözetme gibi değerler üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Dürüstlük kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Toplum hayatımız ünitesi 10. hedefinde yer alan “*Dürüstlüğün* dayanışma açısından önemini söyleme” davranış ifadesinde.

Gezegen kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Dünya ve uzay ünitesi 3. hedefinde yer alan “Güneş sistemi modeli üzerindeki *gezegenlerin* isimlerini söyleme” davranış ifadesinde.

Görüş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.3.1.9. hedefinde yer alan “Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün *önerilerde* bulunur” kazanım ifadesinde.

Grafik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Okul bahçesinde tarım deneyleri ve hava müşahedeleri ünitesi a.hedefinde yer alan “Okul bahçesinde, okul yakınındaki park ve bahçelerde sonbaharın izleri. Bahçede basit bir hava gözleme istasyonu meydana getirilmesi, bütün yıl sürmek üzere hava değişikliklerinin gözlenmesi ve sonuçlarının grafik halinde tesbiti” davranış ifadesinde.

Harita kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Güvenli hayat ünitesi 3.5.1. hedefinde yer alan “Yaşadığı yeri Türkiye *haritası* üzerinde gösterir” kazanım ifadesinde.

Levha kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Okul yolu ünitesi a. hedefinde yer alan “Okula gelirken geçtiğimiz caddeler, sokaklar ve meydanlar. Bunların adları. Cadde, sokak ve meydan adları taşıyan *levhaların* gözden geçirilmesi...” davranış ifadesinde.

Müze kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.24. hedefinde yer alan “Müzelerden ve tarihi mekânlardan bir eğitim ortamı olarak yararlanır; nesnelerin müzelerdeki eski halini karşılaştırarak zaman içindeki değişim kavrar” kazanım ifadesinde.

Reklam kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Bilinçli tüketicilik ve verimlilik ünitesi 5. hedefinde yer alan “Reklamların tüketiciyi bilgilendirmenin yanında kar amaçlarında olduğunu açıklama” davranış ifadesinde.

Yangın kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 3.4.9. hedefinde yer alan “Afetlerin etkilerinden korunmak için alınması gereken güvenlik tedbirlerine örnekler verir” kazanım ifadesinde.

Adalet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.20. hedefinde yer alan “Aile içinde görev dağılımının *adil* olup olmadığını sorgular” kazanım ifadesinde.

Barınma kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.1. hedefinde yer alan “Barınmanın insanın temel ihtiyaçlarından biri olduğunu kavrar ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtir” kazanım ifadesinde.

Beden imgesi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.9. hedefinde yer alan “Fiziksel özelliklerini tanıyarak olumlu bir beden imgesi geliştirir” kazanım ifadesinde.

Bilgi teknolojisi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.20 hedefinde yer alan “Bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar” kazanım ifadesinde.

Bilgisayar kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.20 hedefinde yer alan “*Bilgi ve iletişim teknolojilerinin* günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar” kazanım ifadesinde.

Cansız varlık kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.28. hedefinde yer alan “Canlı ve *cansız varlıklar* arasındaki ilişkiyi araştırarak karşılıklı etkileşimi kavrar” kazanım ifadesinde.

Duyarlılık kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.3.29. hedefinde yer alan “Kulüp ve diğer grup çalışmalarında grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına *duyarlı* olur” kazanım ifadesinde.

Grup kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvarım teması B.3.16. hedefinde yer alan “Farklı sosyal ve ekonomik *gruplara* mensup kişilerin bakış açılarının farklı olabileceğini kabul ederek bu kişilere ön yargısız davranır” kazanım ifadesinde.

İletişim teknolojisi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün yarın teması C.3.20. hedefinde yer alan “Bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar” kazanım ifadesinde.

İmkân kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.26. hedefinde yer alan “Çocuklara yönelik reklâmların işlevlerini; reklâmlar, ihtiyaçlar ve *imkânlar* arasındaki ilişkiyi sorgular” kazanım ifadesinde.

İşaret kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.26. hedefinde yer alan “Okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının güvenliği için trafik işaret ve levhalarına, trafik kurallarına uyar” kazanım ifadesinde.

İyimserlik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.15. hedefinde yer alan “Okul yaşamıyla ilgili *iyimser* bir bakış açısı geliştirir” kazanım ifadesinde.

Karşılıklı bağımlılık kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.29. hedefinde yer alan “Birey, toplum ve çevre arasındaki *karşılıklı bağımlılığı* kavrar ve bunu gösteren örnekler verir” kazanım ifadesinde.

Küre kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.40. hedefinde yer alan “Harita ve *küre* üzerindeki su ve kara alanlarını ayırt eder” kazanım ifadesinde.

Mizah kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.35. hedefinde yer alan “Ailesiyle katıldığı özel gün kutlamalarında *mizahı* kullanır” kazanım ifadesinde.

Öğrenme tekniği kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.3.24. hedefinde yer alan “Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun *öğrenme tekniklerini* seçer ve kullanır” kazanım ifadesinde.

Ön yargı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.16. hedefinde yer alan “Farklı sosyal ve ekonomik gruplara mensup kişilerin bakış açılarının farklı olabileceğini kabul ederek bu kişilere *ön yargısız* davranır” kazanım ifadesinde.

Sanat kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.6. hedefinde yer alan “Atatürk’ün hayatıyla ilgili olgu ve olayları sanat yoluyla ifade eder” kazanım ifadesinde.

Sözsüz iletişim kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.3.13. hedefinde yer alan “Ailesi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken, *sözel olmayan iletişim* öğelerinin de kullanıldığını fark eder” kazanım ifadesinde.

Süreklilik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.16. hedefinde yer alan “Dünya’nın hareketleri sonucunda oluşan değişim ve *sürekliliği* algılar” kazanım ifadesinde.

Tahmin kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.3.5. hedefinde yer alan “Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafikte gösterir, meteorolojinin *tahminleriyle* karşılaştırır” kazanım ifadesinde.

Yanlı davranış kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.8. hedefinde yer alan “Arkadaşlarının yanlı davranışlarını fark eder ve yanlılık içermeyen davranışlar sergiler” kazanım ifadesinde.

Yeterlilik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.32. hedefinde yer alan “Bir grup üyesi olarak dürüstlüğü, *yeterliliği* ile grup arkadaşlarının ve liderinin güvenini kazanır” kazanım ifadesinde.

Yönerge kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.3.25. hedefinde yer alan “*Yönergeleri* takip ederek okuldaki bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanır” kazanım ifadesinde.

4.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları İkinci Sınıflarında Kavramlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 2. sınıflarında kavramlar nasıl yer almaktadır, programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” şeklinde kurgulanmış ve her bir program ayrı ayrı doküman incelemesine tabi tutularak tüm programların bulguları bir arada Tablo 4.4’de sunulmuştur.

Tablo 4.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 2. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Kavramlar

2. Sınıf Kavramlar	Öğretim Programının Yılları									Toplam (geçtiği yer)	Toplam (yer aldığı program)
	2018	2015	2005 2009	1998	1995	1968	1948	1936	1926		
Güneş	1	1	2	7	1	1	3	3	1	20	9
Bilinçli tüketici	3	2	6	3	1	1	1	—	1	18	8
Yardım	3	3	2	4	2	2	2	3	—	21	8
İş	1	1	5	2	4	4	5	1	—	23	8
Hava	—	2	1	2	3	5	8	6	2	29	8
Değişim	—	1	14	3	2	3	4	1	1	29	8
Yapay çevre	5	7	1	5	2	1	1	—	—	22	7
Ulaşım araçları	—	1	1	4	2	2	2	—	1	13	7
Su	—	2	2	1	1	—	3	1	1	11	7
Saygı	2	—	2	4	1	1	1	1	—	12	7
Sağlık	2	4	1	10	—	1	3	2	1	23	7
Doğal çevre	4	7	1	5	2	1	1	—	—	21	7
Vücut	—	1	1	2	—	—	3	2	1	10	6
Tatil	—	—	1	2	2	2	4	2	—	13	6
Spor	1	1	1	1	—	—	1	1	—	6	6
Karşılaştırma	1	—	5	—	1	—	2	1	2	12	6
Vatan	1	2	2	2	—	—	—	—	1	8	5
Sağlıklı yaşam	3	4	3	—	1	1	—	—	—	12	5
İletişim	2	1	3	9	—	1	—	—	—	16	5
Gök cismi	—	—	1	2	—	—	1	2	1	7	5
Yer	1	—	1	2	—	—	1	—	—	5	4
Şekil	1	—	2	2	—	—	4	—	—	9	4
Büyüme	2	2	1	2	—	—	—	—	—	7	4
Tasarruf	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3	3
Organ	—	—	2	—	—	—	2	1	—	5	3
Hürriyet	—	—	2	4	1	—	—	—	—	7	3
Hayat	4	1	2	—	—	—	—	—	—	7	3
Hak	—	—	2	5	1	—	—	—	—	8	3
Güvenlik	3	2	2	—	—	—	—	—	—	7	3
Gelişme	1	1	3	—	—	—	—	—	—	5	3
Duygu	—	1	4	4	—	—	—	—	—	9	3
Dini bayram	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3	3
Ülke	2	—	6	—	—	—	—	—	—	8	2
Toprak	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	2
Öneri	—	—	2	1	—	—	—	—	—	3	2

Tablo'nun devamı diğer sayfada

Tablo 4.4'ün devamı

Nezaket	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2
Liderlik	—	—	4	3	—	—	—	—	—	7	2
Güven	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	2
Görsel materyal	—	—	3	1	—	—	—	—	—	4	2
Ders Programı	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2	2
Amaç	—	—	1	2	—	—	—	—	—	3	2
Aile büyüğü	—	—	6	1	—	—	—	—	—	7	2
Reddetme	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Proje	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Paylaşım	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Ortam	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Neden-sonuç	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
Kaynak kitap	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Katı-sıvı-gaz	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Gezi	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Eşsizlik	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Doğu	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Cesaret	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Bina	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Batı	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Toplam (programda geçtiği yer)	46	50	118	97	27	26	52	27	13	455	
Toplam (programda geçen kavram sayısı)	23	24	55	31	16	14	20	14	11		

Tablo 4.4'e göre ikinci sınıf düzeyinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında kavramların yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2005/2009 programının 55 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 31 kavram ile 1998 programı, 24 kavram ile 2015 programı, 23 kavram ile 2018 programı, 20 kavram ile 1948 programı, 16 kavram ile 1995 programı, 14 kavram ile 1968 ve 1936 programları takip etmektedir. 11 kavram ile 1926 programının ise en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır.

Güneş kavramının tüm programlarda yer aldığı görülürken bilinçli tüketici, yardım, iş, hava ve değişim kavramlarının 8 programda yer aldığı görülmektedir. Reddetme, proje, paylaşım, ortam, neden-sonuç, kaynak kitap, katı-sıvı-gaz, gezi, eşsizlik, doğu, cesaret,

bine, batı kavramlarının ise sadece bir programda (2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında) yer aldığı tespit edilmiştir. 2. sınıf kavramlarının programlarda nasıl yer aldığına yönelik olarak her bir programdan örnekler aşağıda verilmiş:

Bilinçli tüketici kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 14. hedefinde yer alan “Sene ve kısımları: dört mevsim. Ay, hafta, takvim, takvimden günleri bulmak. Saat, saatin, kaç olduğunu anlamak. Zamanın kıymeti, her işi vaktinde yapmak” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Sağlıklı büyüyelim ünitesi 8. hedefinde yer alan “Dengeli beslenmenin sağlığını korumadaki önemini söyleme” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.2.6.4. hedefinde yer alan “Tüketilen maddelerin geri dönüşümüne katkıda bulunur. Plastik, kâğıt, pil ve cam gibi maddelerin tekrar kullanılma alanları örneklenir. Bitkisel yağın uygun olmayan şekilde atılma/yok edilmesi durumları örneklenerek doğada ve gündelik hayatta oluşabilecek zararlara dikkat çekilir” kazanım ifadesinde.

Güneş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Yeni yıl ünitesi 10. hedefinde yer alan “Geçen yıla bakış. Yeni yıl ve bu yıl yapacaklarımız. Yeni takvimimiz. Gün, hafta, ay ve yıl. Ay isimleri. Güneş, ay ve yıldızlar. Saat” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Suyumuz ünitesi 28. hedefinde yer alan “Su, hava ve güneş ile birlikte sağlığımız için çok lüzumludur. Besin ve temizlik vasıtası olarak su” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 2.6.5. hedefinde yer alan “Güneşin hareketlerini gözlemleyerek yönleri gösterir. Ana yönler üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Değişim kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Ders yılının sonu ünitesi 31. hedefinde yer alan “Okulda ikinci ders yılını bitiriyoruz. Bu bir yıl içinde neler öğrendik? Bizde ve sınıfımızda ne gibi değişiklikler oldu?” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Çevremizde bahar ünitesi 1. hedefinde yer alan “Havadaki değişiklikler” davranış ifadesinde.

Hava kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Ders yılının sonu ünitesi c. hedefinde yer alan “Hava grafiklerinin incelenerek mevsimlerin karşılaştırılması” davranış ifadesinde.

1995 Programı

Çevremizde bahar ünitesi 1. hedefinde yer alan “Havadaki değişiklikler” davranış ifadesinde.

İş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Yaz belirtileri ünitesi c. hedefinde yer alan “Yaz başlangıcında evde, okulda, çevrede yapılan işler” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 2.2.2. hedefinde yer alan “Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar” kazanım ifadesinde.

Yardım kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Yangın ünitesi 34. hedefinde yer alan “Yangından çıkanlara yardım” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Tatile girerken ünitesi 1. hedefinde yer alan “Tatilde ailesine nasıl yardımcı olabileceğini söyleme” davranış ifadesinde.

Doğal çevre kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.22. hedefinde yer alan “Doğal ve yapay çevre arasındaki benzerlik ve farklılıkları ifade eder” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 2.6.4. hedefinde yer alan “Çevresinde bulunan bitki ve hayvanları korur” kazanım ifadesinde.

Sağlık kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 2.6.1. hedefinde yer alan “Bitkilerin büyümesinde ve sağlıklı kalmasında uygun ısı, hava ve suyun etkisini gözlemleyerek tanımlar. Bitkilerin tohumdan veya bitki soğanından çimlenmesi, büyümesi ve sağlıklı kalmasında ısı, hava ve suyun nasıl bir etkisinin olduğu gözlemlenerek gözlem sonuçları kaydedilir ve paylaşılır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.2.3.5. hedefinde yer alan “Sağlıkla ilgili hizmet veren kurumları ve meslekleri tanıır. Hastane, aile sağlığı merkezi/sağlık ocağı, eczane gibi kurumlar ile doktorluk, hemşirelik, eczacılık ve diş hekimliği gibi meslekler üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Saygı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.2.11. hedefinde yer alan “Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na neden saygı gösterilmesi gerektiğini açıklar” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.2.5.7. hedefinde yer alan “Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların yaşam şekillerine ve alışkanlıklarına saygı duyar. Ülkelerinden

zorunlu veya isteğe bağılı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklanır” kazanım ifadesinde.

Su kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Kış ünitesi 25. hedefinde yer alan “İçilecek su: İçilecek suyumuzu nereden alırız? Kaynak, pınar, dere, kuyu, göl...” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Suyumuz ünitesi 30. hedefinde yer alan “İçme ve kullanma suyumuz. Çeşme başında. İyi ve fea su. Kaynak (varsa), dere veya göl kenarında. Burada rastgeline nebat ve hayvanlar. Hamamda su. Hava ve güneş, sağlığımız için çok lüzumlu şeylerdir (müşahhas misallerle)” davranış ifadesinde.

Ulaşım araçları kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Taşıtlar ünitesi a. hedefinde yer alan “Okula gelip giderken, şehir veya kasabamızın bir tarafından öbür tarafına giderken bindiğimiz veya cadde ve sokaklardan geçerken gördüğümüz taşıtlar...” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 2.4.2. hedefinde yer alan “Ulaşım araçları ile yolculuk ederken kurallara uyar. Özel araçlar, toplu taşıma araçları ve okul servisi gibi araçlarda güvenlik açısından zorunlu olan kurallar üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Yapay çevre kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Cadde ve sokakta ünitesi 19. hedefinde yer alan “Cadde ve sokaklarda görülen şeyler. Ev ve dükkân sıraları, arsalar, yaya kaldırımını, caddenın taşıtların geçtiği kısmını, ağaçlı ve çiçekli kısımlar...” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.2.5.8. hedefinde yer alan “Yakın çevresinde yapılan üretim faaliyetlerini gözlemler. Sanayi, tarım ve hayvancılık gibi iş kollarından hareketle konu açıklanır” kazanım ifadesinde.

Karşılaştırma kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Yaz belirtileri ünitesi c. hedefinde yer alan “Hava grafiklerinin incelenerek mevsimlerin karşılaştırılması” davranış ifadesinde.

Spor kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Tatile giderken ünitesi 1. hedefinde yer alan “Oyun, *spor* ve dinlenmeye gerektiği kadar zaman ayrılmasının uygun olacağını söyleme” davranış ifadesinde.

Tatil kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.33. hedefinde yer alan “Ailesiyle birlikte gezmek, *tatillerini* geçirmek ve eğlenmek için plan yapar ve bu planı ailesiyle paylaşır” kazanım ifadesinde.

Vücut kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 2.3.1. hedefinde yer alan “Dengeli beslenme için *vücudun* ihtiyaç duyduğu besin maddelerini tanır. Yumurta, peynir, et, süt, ekmek, su, meyve ve sebze gibi örnekler üzerinden konu açıklanacaktır” kazanım ifadesinde.

Gök cismi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.18. hedefinde yer alan “Gökyüzünü gözlemler ve gözlemlediği *gök cisimlerini* listeler” kazanım ifadesinde.

İletişim kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Haberleşme ünitesi a. hedefinde yer alan “Kiminle haberleşiyoruz?” davranış ifadesinde.

Sağlıklı yaşam kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Baharda sağlığımız ünitesi ç. hedefinde yer alan “Terliyen su içmeyelim” davranış ifadesinde.

Vatan kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.35. hedefinde yer alan “Yaşadığı yerleşim biriminin ve vatanının kendisi için özel bir yer olduğunu fark ederek ülkesini de bir “yuva” olarak görür” kazanım ifadesinde.

Büyüme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Bitkileri tanıyabilme ünitesi 4. hedefinde yer alan “Bitkilerin büyümesi için güneş, hava, toprak, suya ihtiyaç olduğunu söyleme” davranış ifadesinde.

Şekil kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.13. hedefinde yer alan “Suyun hâl değiştirmesini gözlemleyerek maddenin kaybolmadığını, sadece *şekil* değiştirdiğini kavrar” kazanım ifadesinde.

Yer kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.2.5.1. hedefinde yer alan “Harita ve küre üzerinde ülkesini, başkentini ve yaşadığı *yeri* gösterir” kazanım ifadesinde.

Dinî bayram kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 2.5.7. hedefinde yer alan “*Dinî bayramların* paylaşım ve dayanışma için özel günler olduğunu fark eder. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı’nda ev ve çevresinde bayram öncesi hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar ve çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Duygu kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 3. hedefinde yer alan “Bayram töreni ile ilgili *duygularını* söyleme” davranış ifadesinde.

Gelişme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 2.3.4. hedefinde yer alan “Sağlıklı büyüme ve *gelişme* ile kişisel bakım, spor, uyku ve beslenme arasındaki ilişkiyi fark eder” kazanım ifadesinde.

Güvenlik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.2.4.5. hedefinde yer alan “Teknolojik araç ve gereçlerin *güvenli* bir şekilde kullanımı konusunda duyarlı olur. Teknolojik ürünlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda çevresindekileri gerekli durumlarda nezaket kuralları çerçevesinde uyarması üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Hak kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Atatürkçü düşüncede özellik taşıyan önemli yaklaşımlar konusu 1. hedefinde yer alan “İnsan *hak* ve hürriyetleri ile sorumlulukları” davranış ifadesinde.

Hayat kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.21. hedefinde yer alan “Canlıların *hayatta* kalabilmeleri için nelere ihtiyaçları olduğunu araştırır” kazanım ifadesinde.

Hürriyet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Okulda ve evde dayanışma ünitesi 5. hedefinde yer alan “İnsanların hak ve *hürriyetlere* sahip olduklarını söyleme” davranış ifadesinde.

Organ kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Vücudumuz ünitesi 14. hedefinde yer alan “Vücudumuzun başlıca kısımları ve adları. Dişler, azalarımız ve beş duyu” davranış ifadesinde.

Tasarruf kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 2.2.4. hedefinde yer alan “Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir” kazanım ifadesinde.

Aile büyüğü kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvmam teması B.2.11. hedefinde yer alan “Aile bireylerinin çocukluğunu araştırır” kazanım ifadesinde.

Amaç kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Okulda ve evde dayanışma ünitesi 1. hedefinde yer alan “Sınıfta kurulan eğitici kolların amacını söyleme” davranış ifadesinde.

Ders programı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.2.1.3. hedefinde yer alan “Ders araç ve gereçlerini günlük *ders programına* göre hazırlar. Okul çantasının ders programına göre günlük olarak hazırlanması ve gereksiz ağırlaştırılmaması vurgulanır” kazanım ifadesinde.

Görsel materyal kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Sağlıklı büyüyelim ünitesi 2. hedefinde yer alan “Bir dişin kısımlarını levha/model üzerinde gösterme” davranış ifadesinde.

Güven kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.23. hedefinde yer alan “Ailesi, akrabaları ve yakın çevresinde etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemleyerek, etik davranışların güven duygusunu nasıl güçlendirdiğini ve etik olmayan davranışların da *güven* duygusunu nasıl zedelediğini açıklar” kazanım ifadesinde.

Liderlik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 10. hedefinde yer alan “Atatürk’ün önderliğinde Cumhuriyet yönetimine kavuştuğumuzu söyleme” davranış ifadesinde.

Nezaket kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 2.1.7. hedefinde yer alan İhtiyaçlarını, isteklerini, duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını nezaket kuralları içerisinde açık bir şekilde ifade eder. İhtiyaçlarını, isteklerini, olaylar karşısında duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını çekingenlik göstermeden açık ve anlaşılır bir dil ile ifade edebilme becerisini geliştirmek için etkinlikler yapılacaktır” kazanım ifadesinde.

Öneri kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ünitesi 3. hedefinde yer alan “Bayramın daha iyi kutlanması konusundaki *önerilerini* söyleme/yazma” davranış ifadesinde.

Toprak kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.17. hedefinde yer alan “Mevsim değişikliklerine bağlı olarak hava, su ve *toprakta* meydana gelen değişiklikleri fark eder” kazanım ifadesinde.

Ülke kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.2.5.7. hedefinde yer alan “Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların yaşam şekillerine ve alışkanlıklarına saygı duyar. Ülkelerinden

zorunlu veya isteğe bağılı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklanır” kazanım ifadesinde.

Batı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.3. hedefinde yer alan “Güneş'in doğuşunu ve batışını gözlemleyerek doğu ve *batı* kavramlarını kavrar, evinin bölümlerini yönlere göre tarif eder” kazanım ifadesinde.

Bina kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.19. hedefinde yer alan “Geçmişten günümüze binalarda ne gibi değişiklikler olduğunu araştırır ve açıklar” kazanım ifadesinde.

Cesaret kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.9. hedefinde yer alan “Kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları *cesaretlendirir* ve gerektiğinde yardımda bulunur” kazanım ifadesinde.

Doğu kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması B.2.3. hedefinde yer alan “Güneş'in doğuşunu ve batışını gözlemleyerek *doğu* ve batı kavramlarını kavrar, evinin bölümlerini yönlere göre tarif eder” kazanım ifadesinde.

Eşsizlik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.2. hedefinde yer alan “Evinin ayırt edici bir özelliğini belirterek bu özelliğin evini nasıl *eşsiz* kıldığını açıklar” kazanım ifadesinde.

Gezi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.33. hedefinde yer alan “Ailesiyle birlikte *gezmek*, tatillerini geçirmek ve eğlenmek için plan yapar ve bu planı ailesiyle paylaşır” kazanım ifadesinde.

Katı-sıvı-gaz kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.14. hedefinde yer alan “Maddenin *katı, sıvı ve gaz* hâllerini gözlemler ve gözlemlerinden hareketle maddeleri sınıflandırır” kazanım ifadesinde.

Kaynak kitap kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.32. hedefinde yer alan “*Kaynak kitaplardan* nasıl yararlanacağını açıklar ve bunlardan yararlanır” kazanım ifadesinde.

Neden-sonuç kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.2.15. hedefinde yer alan “Dünya’nın hem kendi çevresinde hem de Güneş’in çevresinde dönmesi sonucunda meydana gelen olguları araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder” kazanım ifadesinde.

Ortam kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.25. hedefinde yer alan “Evde uygun bir öğrenme *ortamı* yaratmak için büyüklerinden yardım alır” kazanım ifadesinde.

Paylaşım kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.31. hedefinde yer alan “Dinî bayramların, milletimizin paylaşım ve dayanışma içine girdiği özel günler olduğunu fark eder ve bayram kutlamalarına katılır” kazanım ifadesinde.

Proje kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.2.7. hedefinde yer alan “Kulüp veya grup çalışmaları ile ilgili olarak geliştirilen bir *proje* üzerinde arkadaşlarıyla iş birliği yaparak çalışır” kazanım ifadesinde.

Reddetme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.2.24. hedefinde yer alan “Çevresindekilerin kabul edilemeyen önerileriyle karşılaştığında etkili *reddetme* davranışı sergiler” kazanım ifadesinde.

4.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları Birinci Sınıflarında Kavramlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 1. sınıfında kavramlar nasıl yer almaktadır ve programlara göre benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” şeklinde kurgulanmış ve her bir program ayrı ayrı doküman incelemesine tabi tutularak tüm programların bulguları bir arada Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 1. Sınıf Düzeyinde Yer Alan Kavramlar

1. Sınıf Kavramlar	Öğretim Programının Yılları									Toplam (geçtiği yer)	Toplam (yer aldığı program)
	2018	2015	2005 2009	1998	1995	1968	1948	1936	1926		
Okul	12	8	13	4	9	8	16	11	9	90	9
Çevre	8	11	8	2	5	3	8	7	12	64	9
Sınıf	4	5	8	7	5	5	6	2	10	52	9
Gün	2	2	4	5	8	3	5	3	4	36	9
Millî bayram	1	2	3	6	7	8	3	2	2	34	9
Temizlik	3	4	2	3	4	2	5	2	6	31	9
Arkadaş	1	1	9	2	3	3	5	3	1	28	9
Trafik	3	2	4	1	2	1	1	1	1	16	9
Adres	1	1	1	1	1	1	2	1	1	10	9
Mevsim	2	4	1	1	3	—	12	7	21	51	8
Canlı	3	4	4	4	2	—	7	6	9	39	8

Tablo'nun devamı diğer sayfada

Tablo 4.5'in devamı

Aile	3	2	13	3	4	—	5	3	3	36	8
Oyun	1	—	3	1	6	3	11	5	4	34	8
Türk Bayrağı	2	2	3	1	1	1	2	—	1	13	8
Ders araç ve gereci	2	1	1	—	1	1	1	1	1	9	8
Kural	9	10	4	4	2	—	1	—	1	31	7
Bilinçli tüketim	8	9	2	4	3	1	2	—	—	29	7
Görme/görülme	4	1	8	—	2	2	3	3	—	23	7
Değişiklik	1	—	5	1	1	1	4	—	1	14	7
Görev	1	1	5	1	1	—	1	3	—	13	7
İletişim aracı	2	2	1	—	1	1	2	1	—	10	7
Yardımlaşma	2	2	2	—	3	—	5	—	2	16	6
Eşya	—	—	5	—	1	1	4	1	3	15	6
Hava durumu	—	1	1	1	—	—	6	3	3	15	6
Öğretmen	—	1	1	2	—	—	2	1	3	10	6
Takvim	—	—	1	3	1	—	1	1	1	8	6
Kılık-kıyafet	—	—	1	—	3	—	6	1	3	14	5
Eğlenme	—	—	2	—	2	—	3	3	1	11	5
Özel gün	2	1	1	—	3	3	—	—	—	10	5
Seçme/seçilme	1	1	5	1	—	—	1	—	—	9	5
Kutlama	2	1	3	—	1	1	—	—	—	8	5
Fiziksel özellik	—	—	2	—	1	1	1	—	1	6	5
Acil durum	1	1	1	—	—	—	—	1	1	5	5
Birey	5	5	7	2	—	—	—	—	—	19	4
Görgü kuralları	1	1	2	—	—	—	1	—	—	5	4
Meslek	—	—	1	—	—	—	1	1	2	5	4
Oyuncak	—	—	1	—	1	—	1	2	—	5	4
Para	—	—	2	—	—	—	1	1	1	5	4
Akraba	—	—	1	1	—	—	—	1	1	4	4
Gökyüzü	1	—	1	—	—	—	1	1	—	4	4
Plan	1	1	1	—	—	—	1	—	—	4	4
Yuva	—	—	1	—	—	—	1	1	1	4	4
Farklı	3	1	2	—	—	—	—	—	—	6	3
Kaynak	1	1	4	—	—	—	—	—	—	6	3
Anı	—	—	2	2	1	—	—	—	—	5	3
Beslenme	—	—	2	—	2	1	—	—	—	5	3
Geçmiş	—	—	3	—	1	—	1	—	—	5	3
İstiklal Marşı	1	1	3	—	—	—	—	—	—	5	3
Kişisel bakım	2	2	1	—	—	—	—	—	—	5	3

Tablo'nun devamı diğer sayfada

Tablo 4.5'in devamı

Gençliğe Hitabe	1	1	2	—	—	—	—	—	—	4	3
Aşı	—	—	1	1	1	—	—	—	—	3	3
Dünya	1	—	1	1	—	—	—	—	—	3	3
Yaya	—	—	1	—	—	—	1	—	1	3	3
Doğal afet	—	—	4	3	—	—	—	—	—	7	2
Dayanışma	—	—	3	2	—	—	—	—	—	5	2
Şimdi	—	—	3	—	—	—	1	—	—	4	2
İş birliği	—	—	2	—	—	—	—	—	1	3	2
Sorumluluk	—	1	2	—	—	—	—	—	—	3	2
Benzer	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2	2
Grup çalışması	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1
Kulüp	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	1
Duyu organı	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
Hata	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
Öz geçmiş	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
Ses	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	1
Alet	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Buharlaştırma	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Bütçe	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Çözüm	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Donma	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Erime	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Gelecek	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Kaynama	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Makine	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Oy	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Oy pusulası	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Renk	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Sorun	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Yeryüzü	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Toplam (programda geçtiği yer)	99	94	209	70	92	51	141	79	112	947	
Toplam (programda geçen kavram sayısı)	37	35	79	29	34	21	40	30	32		

Tablo 4.5'e göre birinci sınıf düzeyinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında kavramların yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile

incelendiğinde 2005/2009 programının 79 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 40 kavram içeren 1948 programı takip etmektedir. 37 kavram içeren 2018 programı, 35 kavram ile 2015 programı, 34 kavram ile 1995 programı, 32 kavram ile 1926 programı, 30 kavram ile 1936 programı 29 kavram ile 1998 programı takip etmektedir. 21 kavram ile 1968 programının en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır.

Okul, çevre, sınıf, gün, millî bayram, temizlik, arkadaş, adres, trafik kavramları tüm programlarda yer aldığı görülürken grup çalışması, kulüp, bütçe, çözüm, donma, erime, gelecek, kınama, makine, oy, renk, sorun, yeryüzü kavramlarının ise sadece bir programda (2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında) yer aldığı tespit edilmiştir. 1. sınıf kavramlarının programlarda nasıl yer aldığına yönelik olarak her bir programdan örnekler aşağıda verilmiştir:

Adres kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 12. hedefinde yer alan “Evimiz *nerededir?*...” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi a. hedefinde yer alan “Evimiz *nerededir?* Ailemiz, babamızın işi, evimizde hayat” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 1.2.2. hedefinde yer alan “Evinin yerini tarif eder. Evinin yanında, karşısında, önünde, arkasında, sağında ve solunda neler olduğu ele alınacaktır. Öğrencinin ev adresi ve velisinin telefon numarasını yazılı olarak yanında bulundurması ve bu bilgileri kimlerle paylaşmasının güvenli olacağı vurgulanacaktır” kazanım ifadesinde.

Arkadaş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Sonbaharda çocukların oyunları ünitesi 8. hedefinde yer alan “Topaç, çember, uçurtma. Oyun arkadaşlığı” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Hastalıklar ünitesi a. hedefinde yer alan “Arkadaşlarımızdan ve ailemizden hasta olanlar” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.1.1.2. hedefinde yer alan “Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder. Öğrencilerin fiziksel özellikleri üzerinde durularak özel gereksinimli bireylerin farkına varma, onların kullandığı cihaz ve protezlere dikkat etme gibi unsurlar da vurgulanır” kazanım ifadesinde.

Çevre kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Çarşı veya pazar yerinde sonbahar ünitesi 8. hedefinde yer alan “Okul yakınındaki çarşı veya pazarı, panayırı ziyaret” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okul hayatımız ünitesi 5. hedefinde yer alan “Okul yolunda görülenler” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.1.6.3. hedefinde yer alan “Yakın çevresinde bulunan hayvanları ve bitkileri korumaya özen gösterir” kazanım ifadesinde.

Gün kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

İlkbahar ünitesi 37. hedefinde yer alan “Günlerin uzaması, havların ısınması, karların erimesi, derelerin, nehirlerin kabarması, ilkbaharda mekteplere yapılan işler, sobaların kaldırılması, evlerin temizlenmesi” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okulumuzda bir günümüz sonbahar ünitesi 6. hedefinde yer alan “Günümüzü değerlendirme” davranış ifadesinde.

2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.7. hedefinde yer alan “Günlük yaşamında oyun oynamak ve ders çalışmak için harcayacağı süreler arasında denge kurar” kazanım ifadesinde.

Milli bayram kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 3. hedefinde yer alan “Bayram izlenimlerimiz” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Bizim bayramımız 23 Nisan ünitesi 3. hedefinde yer alan “Bayram törenine katılma” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 1.5.5. hedefinde yer alan “Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ile bu bayramların anlamı üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Okul kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1968 Programı

Okul hayatımız ünitesi 7. hedefinde yer alan “Okuldan çıktıktan sonra” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Okula başlıyorum ünitesi 6. hedefinde yer alan “Okul kurallarına uyabilme” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.1.1.3. hedefinde yer alan “Okula geliş ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar. Servis araçlarında uyulması gereken temel kurallar, yaya geçidi, kaldırım ve yolların kullanımı ile tanıdığı ve tanımadığı kimselerle iletişimde nelere dikkat etmesi gerektiği konuları üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Sınıf kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.9. hedefinde yer alan “Sınıfının yerini ve sırasını bulmak için konumla ilgili temel kavramları (sağında, solunda, yanında, karşısında, önünde, arkasında, üstünde ve altında) kullanır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 1.1.6. hedefinde yer alan “Sınıf içi kural/kuralları belirleme sürecine katılır ve kurallara uyar. Sınıf eşyalarını özenli kullanma, sınıfını temiz tutma, söz alarak konuşma, arkadaşlarına ve arkadaşlarının eşyalarına zarar vermeme gibi kurallara değinilecektir” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Okulumuzda hayat ünitesi HB.1.1.11. hedefinde yer alan “Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır. Sınıf eşyalarını özenli kullanma, sınıfını temiz tutma, iletişimde zamanlamaya dikkat etme ile (dinleme, söz alarak konuşma, yerinde konuşma vb.) arkadaşlarına ve arkadaşlarının eşyalarına zarar vermeme, kendisini ve çevresini temiz tutma gibi kuralların gerekliliğinden hareketle konu açıklanır. Sınıf içi kuralların öğrencilerin de katılımıyla belirlenmesine özen gösterilir” kazanım ifadesinde.

Temizlik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Vücudumuzun bölümlerini tanıyabilme ünitesi 2. hedefinde yer alan “El temizliğinin ne zaman yapıldığını söyleme” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.40. hedefinde yer alan “Sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 1.3.10. hedefinde yer alan “Temizlik kurallarına dikkat ederek kendisi için yiyecek hazırlar. Uyarı: Kesici alet, ocak ve fırın kullanmadan hazırlayabileceği yiyecekler üzerinde durulmalıdır” kazanım ifadesinde.

Trafik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.37. hedefinde yer alan “Okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini araştırır” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 1.4.2. hedefinde yer alan “Trafik kurallarına uyar. Trafik işaretleri (dur, geç, yaya geçidi, dikkat, okul geçidi, bisiklet giremez gibi çocuğun yaşamıyla doğrudan ilişkili olanlar) işaretlerin olmadığı yerlerde ne yapacağını bilme (alt ve üst geçitler, yaya geçitleri, okul geçitleri, trafik lambalarının ve trafik polislerinin olduğu yerler, duran bir aracın önünden ve arkasından geçmeme vb.) ele alınacaktır” kazanım ifadesinde.

2018 Programı

Güvenli hayat ünitesi HB.1.4.2. hedefinde yer alan “Okula geliş ve okuldan gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözlemler. Trafik kavramından hareketle kendisinin ve başkalarının trafikte doğru ve yanlış yaptığı davranışlar üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Aile kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 25. hedefinde yer alan “Ailede kış hazırlıkları: tarhana, bulgur, erite yapmak, muhtelif turşular kurmak, reçeller yapmak, köür ve odun tedarik etmek” davranış ifadesinde.

1936 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 3. hedefinde yer alan “Evimiz nerededir? Ailemiz, babamızın işi, evimizde hayat” davranış ifadesinde.

Canlı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Evimizdeki hayvanlar ünitesi 17. hedefinde yer alan “Kedi ve fare. Köpeğimiz ve kuşumuz. Evde bulunan öteki hayvanlara bakmak” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Dışarıda kış eğlenceleri ünitesi 14. hedefinde yer alan “Kışın hayvanlar. Çocuklar kuşlara nasıl yardım edebilirler” davranış ifadesinde.

Ders araç ve gereci kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Dersanemizi tanıyalım ünitesi 2. hedefinde yer alan “Ders araçlarımızı tanıma ve koruma” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Okul hayatımız ünitesi 2. hedefinde yer alan “Ders araçlarımızı tanıma ve koruma” davranış ifadesinde.

Mevsim kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 2. hedefinde yer alan “Evimizde kış hazırlıkları” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Yılın mevsimleri ünitesi 3. hedefinde yer alan “İlkbahar mevsiminin özelliklerini söyleme” davranış ifadesinde.

Oyun kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Okul ve hayatımız ünitesi 1. hedefinde yer alan “Bahçede topluca oyunlar” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.5. hedefinde yer alan “Arkadaşlarının oyunlarına katılırken, onlarla oyun kurarken ve oynarken uygun davranışlarda bulunur” kazanım ifadesinde.

Türk Bayrağı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 4. hedefinde yer alan “Bayrağımıza saygı” davranış ifadesinde.

1998 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 1. hedefinde yer alan “Bayrağımızın özellikleri bilgisi” davranış ifadesinde.

Bilinçli tüketim kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.38. hedefinde yer alan “Okuldaki kaynakların neden bilinçli tüketilmesi gerektiğini açıklar” kazanım ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 1.6.7. hedefinde yer alan “Geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri tanı. Plastik, kâğıt, cam ve pil gibi maddeler üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Değişiklik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Kış ünitesi 28. hedefinde yer alan “Kış geliyor. Havaların değişmesi. Günlerin büsbütün değişmesine dikkat” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.1.6.8. hedefinde yer alan “Mevsime göre doğada meydana gelen değişiklikleri kavrar. Mevsimlere göre doğadaki değişiklikler ile bu değişikliklerin bitkiler, hayvanlar ve insanlar üzerindeki etkilerinin neler olduğu üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Görev kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

İlkbaharda hayvanlar ünitesi 24. hedefinde yer alan “Müşahede vazifesi: ilkbaharda küçük hayvanlar. Karıncalar, kelebekler, arılar, sinekler ve diğer haşereler” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Hastalıklar ünitesi e. hedefinde yer alan “Hasta bulunan bir evde çocuklara düşen ödevler. Hastalığa tutulmamanın yolları” davranış ifadesinde.

Görme/Görülme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Cumhuriyet Bayramı ünitesi 4. hedefinde yer alan “Bayramı nerde ve nasıl geçirdik? Gördükleriniz” davranış ifadesinde.

2018 Programı

Doğada hayat ünitesi HB.1.6.1. hedefinde yer alan “Yakın çevresinde bulunan hayvanları gözlemler. Yakın çevresinde bulunan hayvanlar (balıklar, kuşlar, sürüngenler, böcekler ve evcil hayvanlar vb.), bu hayvanların nelerle beslendikleri ve nerede barındıkları üzerinde durulur. Gözlem yapılacaksa gerekli güvenlik önlemleri alınır” kazanım ifadesinde.

İletişim aracı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Posta ünitesi 22. hedefinde yer alan “Mektup yazmak için nelere ihtiyaç vardır? Bir mektubun seyahati, postanede, postacı, posta kutusu” davranış ifadesinde.

1968 Programı

Bizim bayramımız 23 Nisan ünitesi 4. hedefinde yer alan “Gazete ve dergilerin bayramımız için yazdıkları” davranış ifadesinde.

Kural kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Sağlığımızı nasıl koruyalım ünitesi 6. hedefinde yer alan “Basit trafik kurallarına uyma” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 1.1.6. hedefinde yer alan “Sınıf içi kural/kuralları belirleme sürecine katılır ve kurallara uyar. Sınıf eşyalarını özenli kullanma, sınıfını temiz tutma, söz alarak konuşma, arkadaşlarına ve arkadaşlarının eşyalarına zarar vermeme gibi kurallara değinilecektir” kazanım ifadesinde.

Eşya kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Okul hayatımız ünitesi 2. hedefinde yer alan “Dersane eşyalarını tanıma ve koruma” davranış ifadesinde.

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması B.1.10. hedefinde yer alan “Kişisel eşyalarını özenli kullanır” kazanım ifadesinde.

Hava durumu kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Sonbahar ünitesi 20. hedefinde yer alan “Yazın havalar nasıldı? Sonbaharda havaların soğuması. Yağmur, sis, rüzgâr...” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Doğa ve çevre ünitesi 1.6.8. hedefinde yer alan “Doğa olayları karşısında önlem alır. Doğa olaylarından yağmur, kar, dolu, sis ve rüzgâr ele alınacak ayrıca bu tip doğa olayları karşısında yapılması gerekenler üzerinde durulacaktır. Ayrıca güneşe doğrudan bakılmaması, yaz aylarında güneş altında uzun süre kalınmaması vurgulanacaktır” kazanım ifadesinde.

Öğretmen kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Okulumuz ünitesi c.hedefinde yer alan “Okulumuzda bulunan insanlar: öğretmenler ve odacılar. Bunlara karşı nasıl davranacağız” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 1.1.1. hedefinde yer alan “Öğretmeniyle ve arkadaşlarıyla tanışır” kazanım ifadesinde.

Takvim kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Yeni yıl ünitesi 12. hedefinde yer alan “Eski yıl bitti. Yeni yıl. Yeni takvim. Takvimin anlattıkları. Günlern adları, saat” davranış ifadesinde.

1948 Programı

Yeni yıl ünitesi 12. hedefinde yer alan “Sınıfımıza asılan yeni takvim, bunun anlattıkları” davranış ifadesinde.

Yardımlaşma kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Son hafta ünitesi 2. hedefinde yer alan “Köyde komşuların birbirine bağlılığı ve yardımları” davranış ifadesinde.

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 1.1.10. hedefinde yer alan “Okul çalışanlarından istek ve ihtiyaçlarıyla ilgili yardım alır. Öğretmen, nöbetçi öğretmen, müdür yardımcıları veya müdürden hangi durumlarda izin, yardım isteyeceği ya da talepte bulunacağı üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Acil durum kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.31. hedefinde yer alan “Okulda çalışanların mesleklerini, görevlerini tanırlar ve acil durumlarda kimlere başvuracağını bilir” kazanım ifadesinde.

Eğlenme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi d. hedefinde yer alan “Evde gece eğlencelerimiz” davranış ifadesinde.

Fiziksel özellik kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.1. hedefinde yer alan “Fiziksel özelliklerini fark ederek kendini tanı ve tanıtır” kazanım ifadesinde.

Kılık-Kıyafet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.7. hedefinde yer alan “Geçmişten günümüze, *kılık kıyafette* oluşan değişiklikleri araştırır ve bir kıyafet tasarlar” kazanım ifadesinde.

Kutlama kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ülkemi seviyorum ünitesi 1.5.5. hedefinde yer alan “Millî bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ile bu bayramların anlamı üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Özel gün kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Ülkemizde hayat ünitesi HB.1.5.6. hedefinde yer alan “Millî gün, bayram, tören ve kutlamalara katılmaya istekli olur. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve bu günler için yapılan hazırlıklar ile çocuklar için anlamı üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Seçme/Seçilme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1948 Programı

Okulumuz ünitesi b. hedefinde yer alan “Okulumuzda temizlik ve düzen: okulumuzun dersane, oda ve koridorlarını, bahçesini temiz tutmak, okul eşyasına zarar vermemek; helâlâri ve muslukları temiz tutmak, helâlâri girip çıkma ve temizlenme. Temizlik, düzen vs. ile uğraşacak olanların seçilmesi. Her öğrencinin bunlara nasıl yardım edeceği” davranış ifadesinde.

Akraba kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1936 Programı

Ziyaret ünitesi 23. hedefinde yer alan “Bugün bize misafir geliyor: Hıssım, akraba ve tanıdıklar. Evde hazırlık. Misafirlere ikram. Misafir çocuklarına yapılacak muamele. Oyun” davranış ifadesinde.

Birey kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Ben ve ailem ünitesi 1. hedefinde yer alan “Kendini tanıtabilme” davranış ifadesinde.

Gökyüzü kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.12. hedefinde yer alan “Yeryüzünü ve gökyüzünü gözlemleyerek doğadaki renk çeşitliliğini fark eder” kazanım ifadesinde.

Görgü kuralları kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi 1.3.5. hedefinde yer alan “Yemek yerken görgü kurallarına uyar. Yemeğini temiz bir şekilde üstüne dökmeden yeme, ağzında lokma varken konuşmama, peçete kullanma gibi unsurlar üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Meslek kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 19. hedefinde yer alan “Babalarımızın, annelerimizin işleri: sanatlar ve meslekler” davranış ifadesinde.

Oyuncak kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Evimizde oyun ve eğlence ünitesi d. hedefinde yer alan “Oyuncaklarımız” davranış ifadesinde.

Para kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.24. hedefinde yer alan “Paranın değişim aracı olarak işlevini fark eder” kazanım ifadesinde.

Plan kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Evimizde hayat ünitesi HB.1.2.6. hedefinde yer alan “Gün içerisinde neler yapabileceğini planlar. Oyun oynama, ders çalışma, dinlenme, uyuma, beslenme, ailesi ve arkadaşlarıyla birlikte nitelikli zaman geçirme ile kitle iletişim araçlarını kullanma gibi işlere ayrılan süre üzerinde durulur” kazanım ifadesinde.

Yuva kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

İlkbahar ünitesi 44. hedefinde yer alan “Kuşlar: tavuk, piliç, hindi, kaz, ördek. Leyleklerin ve kırlangıçların avdeti, yuva yapmaları, yavru çıkarmaları. Kuşların himayesi, kuş yuvalarına dokunmak” davranış ifadesinde.

Anı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk ünitesi 4. hedefinde yer alan “Atatürk ile ilgili davranışlar” davranış ifadesinde.

Aşı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Sağlıklı büyüyelim ünitesi 6. hedefinde yer alan “Aşı olma yollarını söyleme” davranış ifadesinde.

Beslenme kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.21. hedefinde yer alan “Beslenme saatinde temizlik ve görgü kurallarına uyar” kazanım ifadesinde.

Dünya kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Güneş dünyamız ünitesi 1. hedefinde yer alan “Dünya’yı tanıyabilme” davranış ifadesinde.

Farklı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ben ve okulum ünitesi 1.1.14. hedefinde yer alan “Bireysel farklılıklara saygı duyar. Fiziksel ve zihinsel engellilik gibi bireysel farklılıklar ele alınacaktır. Ayrıca farklı özelliklere sahip bireyleri olduğu gibi kabul etme, onların kullandığı cihazlara dikkat etme gibi unsurlar üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Geçmiş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1995 Programı

Yeni yıl ünitesi 1. hedefinde yer alan “Geçen sene bu zaman nerede idik” davranış ifadesinde.

Gençliğe hitabe kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okulumuzda hayat teması A.1.25. hedefinde yer alan “Atatürk resmi, Türk Bayrağı, İstiklal Marşı ve Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi’nin sınıfta bulunma nedenleri hakkında sorular sorar” kazanım ifadesinde.

Kaynak kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Ailem ve evim ünitesi 1.2.5. hedefinde yer alan “Kaynakları verimli ve uygun olarak kullanır. Elektrik, su ve kişisel temizlik malzemelerinin uygun kullanımı üzerinde durulacaktır” kazanım ifadesinde.

Kişisel bakım kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2018 Programı

Sağlıklı hayat ünitesi HB.1.3.1. hedefinde yer alan “Kişisel bakımını düzenli olarak yapar. El, yüz yıkama ve dişleri usulüne uygun olarak fırçalama, banyo yapma, saç tarama, tuvalet eğitimi ile günlük kıyafetlerini giyme ve özenli kullanma üzerinde durulur. Ayrıca

kişisel bakımda sürekliliğin sağlanması vurgulanır. Kişisel bakımını yaparken kaynakların verimli kullanılması gerektiğine değinilir” kazanım ifadesinde.

Yaya kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1926 Programı

Evimiz ve ailemiz ünitesi 16. hedefinde yer alan “... yaya kaldırımın da daima sağdan gitmek, sokağın bir tarafından öbür tarafına geçerken evvela sola sonra sağa bakmak suretiyle iki cihetten gelecek araba, oto vesaireye dikkat etmek” davranış ifadesinde.

Benzer kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.18. hedefinde yer alan “Arkadaşları ile *benzer* ve farklı yönlerini fark eder” kazanım ifadesinde.

Dayanışma kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

1998 Programı

Ben ve ailem ünitesi 8. hedefinde yer alan “Dayanışmanın günlük hayattaki önemini kavrayabilme” davranış ifadesinde.

Doğal afet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.32. hedefinde yer alan “Görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel iletişim araçlarından yararlanarak doğal afetlerin zararlarını fark eder” kazanım ifadesinde.

İş birliği kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.15. hedefinde yer alan “Kulüp veya diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır” kazanım ifadesinde.

Sorumluluk kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2015 Programı

Güvenli hayat ünitesi 1.4.7. hedefinde yer alan “Herhangi bir sağlık problemi, alerjik durumu, sürekli kullandığı ilaç vb. varsa bunları yazılı olarak yanında bulundurması gerektiğini bilir” kazanım ifadesinde.

Şimdi kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.1. hedefinde yer alan “Geçmiş, şimdi, gelecek zaman dilimlerini ayırt eder ve uygun yerde kullanır” kazanım ifadesinde.

Alet kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.26. hedefinde yer alan “Evindeki alet ve makineleri güvenli bir şekilde kullanmak için sorular sorar” kazanım ifadesinde.

Buharlaştırma kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.4. hedefinde yer alan “Mutfakta büyüklerinin yemek yapmasını gözlemleyerek donma, erime, kaynama, buharlaştırma olaylarını fark eder” kazanım ifadesinde.

Bütçe kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.25. hedefinde yer alan “Aile bütçesi hazırlama çalışmalarına katılarak paranın sınırlı bir kaynak olduğunu fark eder” kazanım ifadesinde.

Çözüm kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.30. hedefinde yer alan “Okulda ortaya çıkan sorunları fark eder, karşılaşılabileceği her sorunun birden fazla çözümü olabileceğini kabul eder” kazanım ifadesinde.

Donma kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.4. hedefinde yer alan “Mutfakta büyüklerinin yemek yapmasını gözlemleyerek donma, erime, kaynama, buharlaşma olaylarını fark eder” kazanım ifadesinde.

Duyu organı kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.22. hedefinde yer alan “Ailesi ve yakın çevresi ile ilişki kurmada hangi duyu organlarından yararlandığını açıklar” kazanım ifadesinde.

Erime kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.4. hedefinde yer alan “Mutfakta büyüklerinin yemek yapmasını gözlemleyerek donma, erime, kaynama, buharlaşma olaylarını fark eder” kazanım ifadesinde.

Gelecek kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.1. hedefinde yer alan “Geçmiş, şimdi, gelecek zaman dilimlerini ayırt eder ve uygun yerde kullanır” kazanım ifadesinde.

Grup çalışması kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.15. hedefinde yer alan “Kulüp veya diğer *grup çalışmalarında* bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır” kazanım ifadesinde.

Hata kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.17. hedefinde yer alan “Kendisinin ve ailesindekilerin hata yapabileceğini ve bunun doğal olduğunu kabul eder” kazanım ifadesinde.

Kaynama kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.4. hedefinde yer alan “Mutfakta büyüklerinin yemek yapmasını gözlemleyerek donma, erime, kaynama, buharlaşma olaylarını fark eder” kazanım ifadesinde.

Kulüp kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.15. hedefinde yer alan “Kulüp veya diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır” kazanım ifadesinde.

Makine kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.26. hedefinde yer alan “Evindeki alet ve makineleri güvenli bir şekilde kullanmak için sorular sorar” kazanım ifadesinde.

Oy kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.12. hedefinde yer alan “Okuldaki ve sınıftaki seçim çalışmalarına katılarak *demokrasi kültürünün* gerektirdiği davranışları sergiler” kazanım ifadesinde.

Oy pusulası kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanım teması A.1.12. hedefinde yer alan “Okuldaki ve sınıftaki seçim çalışmalarına katılarak demokrasi kültürünün gerektirdiği davranışları sergiler” kazanım ifadesinde.

Öz geçmiş kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması B.1.8. hedefinde yer alan “Kendi çocukluğu hakkında araştırma yapar” kazanım ifadesinde.

Renk kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.12. hedefinde yer alan “Yeryüzünü ve gökyüzünü gözlemleyerek doğadaki *renk* çeşitliliğini fark eder” kazanım ifadesinde.

Ses kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Dün, bugün, yarın teması C.1.9. hedefinde yer alan “Canlıların hareketlerini ve *seslerini* birbirinden ayırt eder” kazanım ifadesinde.

Sorun kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Okul heyecanı teması A.1.30. hedefinde yer alan “Okulda ortaya çıkan sorunları fark eder, karşılaşılabileceği her sorunun birden fazla çözümü olabileceğini kabul eder” kazanım ifadesinde.

Yeryüzü kavramı ile ilgili programlardan örnekler:

2005/2009 Programı

Benim eşsiz yuvam teması C.1.12. hedefinde yer alan “Yeryüzünü ve gökyüzünü gözlemleyerek doğadaki renk çeşitliliğini fark eder” kazanım ifadesinde.

4.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Beceriler, Değerler ve Kavramlar

Araştırmanın altıncı alt problemi “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında becerilerin, değerlerin ve kavramların yer alma dağılımları ve yoğunlukları nasıldır?” şeklinde kurgulanmış; becerilerin, değerlerin ve kavramların yer alma dağılımları ve yoğunluklarının nasıl olduğuna yönelik bulgular Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Becerilerin, Değerlerin ve Kavramların Yer Alma Dağılımları ve Yoğunlukları

		Öğretim Programının Yılları								Toplam	
		2018	2015	2005 2009	1998	1995	1968	1948	1936		1926
Beceriler	f	26	25	27	26	20	19	23	20	20	206,00
	%	12.6	12.1	13.1	12.6	9.7	9.2	11.2	9.7	9.7	100.0
Değerler	f	22	18	16	16	13	10	11	8	5	112,00
	%	18.5	15.1	13.4	13.4	10.9	8.4	9.2	6.7	4.2	100.0
Kavramlar	f	79	80	196	85	71	54	82	58	62	767,00
	%	10.3	10.4	25.6	11.1	9.3	7.0	10.7	7.6	8.1	100.0
Genel	f	127	123	239	127	104	83	116	86	87	1092
	%	11.6	11.3	21.9	11.6	9.5	7.6	10.6	7.9	8.0	100.0

Tablo 4.6'ya göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından beceriler boyutuyla en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 2018, 1998, 2015, 1948, 1995, 1936, 1926 programlarının izlediği ve en az beceri yoğunluğunun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6'ya göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından değerler boyutuyla en yoğun programın 2018 programı olduğu, bu programı 2015, 2005/2009, 1998, 1995, 1948, 1968, 1936 programlarının izlediği ve en az değer yoğunluğunun 1926 programında olduğu görülmektedir. 1968 programı hariç tutulduğunda her bir programda değerlerin bir önceki programa göre artırıldığı (1998 ve 2005/2009 eşit yoğunlukta) söylenebilir.

Tablo 4.6'ya göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından kavramlar boyutuyla en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 1998, 1948, 2015, 2018, 1995, 1926, 1936 programlarının izlediği ve en az kavram yoğunluğunun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6'ya göre Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarından beceri, değer ve kavram boyutları birlikte ele alındığında en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 2018, 1998, 2015, 1948, 1995, 1926, 1936 programlarının izlediği ve en az yoğunluğun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlara, bu sonuçlardan hareketle literatüre dayalı taştırmalara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak oluşturulan sonuçlar ve bu sonuçların alan yazına göre yapılan tartışmaları yer almaktadır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının tamamında beceriler yer almıştır. 1998, 2005/2009 ve 2018 programları 26'sar beceriyi içermesi bakımından en çok beceriye sahip programlardır. Bu programı bir eksik beceri ile 2015 programı izlemiştir.

2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının temelini 2005 yılında Türkiye'de geliştirilen programların felsefesi oluşturmaktadır. 2005 programları genel hatları ile yapılandırmacılık anlayışına uygun olarak geliştirilmiştir. Tay ve Baş'a (2015) göre 2004 yılında ilk defa farklı bir yaklaşım olarak yapılandırmacı eğitim anlayışı temel alınarak ilköğretim programları oluşturulmuş ve bu durum hayat bilgisi programı için de geçerli olmuştur. 2004 yılında hazırlanan ve bir yıl pilot illerde uygulanan Hayat Bilgisi programı 2005 yılında uygulamaya sunulmuştur. 2005 programı küçük değişikliklerle 2009 yılında oluşturulan hayat bilgisi programının da temelini oluşturmuştur. Yapılandırmacı anlayış gereği programların beceri geliştirmeye yönelik olması beklenmektedir. 2005/2009 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının beceriler yönüyle en çok beceri içeren programlar olması ve bir eksik beceri ile 2015 programının izlemesi yapılandırmacı anlayış çerçevesinde hazırlanmış olması ile açıklanabilir. Koç'a (2020: 631) göre 2018 programının yaşam becerileri açısından rafine edilmiş bir içeriğe sahip olduğu ve programların her ikisinin de yaşam becerileri açısından geliştirmeye açık yönleri olduğu ancak 2009 programının görece daha yetkin ve işlevsel bir

program olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte 2005/2009 ve 2018 programlarındaki becerilerden “yaratıcı düşünme becerisi” dışındaki tüm beceriler 2015 programında da yer almıştır. 2015 programının da temelini yapılandırmacı anlayış oluşturduğundan en çok beceri içeren programlardan olması beklenen bir durum olabilir. Güneş’e (2018: 4) göre son yıllarda Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, OECD, UNESCO gibi uluslararası kuruluşların 2030 vizyonunda beceri yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Öğrencileri geleceğe hazırlamak için öğretilecek bilgi, beceri, değer ve tutumlar üzerinde durulmaktadır. Gelecekte “bilgi toplumundan beceri toplumuna” geçileceği vurgulanmaktadır. Dünyadaki gelişmeleri takip eden ülkemizde de yenilenen öğretim programları ile birlikte kazandırılması hedeflenen becerilerde artış olduğu görülmüştür.

1998 programı da 26 beceri ile en çok beceri içeren programlardan biridir. 1998 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında içerik olarak hedef davranışların detaylı bir şekilde sunulması, programın en çok beceri içeren programlardan biri olmasını sağladığı söylenebilir. Hedef ve davranışlar başlığı altında önce her bir hedef açıklanmış, ardından bu hedefler ile ilgili olan davranışlar açık bir şekilde ifade edilmiş ve tek tek sıralanmıştır. Bu çalışmada programlar detaylı bir şekilde incelendiğinden söz konusu hedef ve davranış ifadeleri de derinlemesine incelenmiş ve böylece kazandırılması gereken beceriler ortaya çıkarılmıştır. Bu bakış açısıyla 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının beceriler bakımından en zengin programlardan biri olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat yapılan bir çalışmaya göre 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “beceri” sözcüğü bulunan cümlelerin az olmasının programın beceri öğretimine odaklanmamış olduğuna ilişkin ipucu olduğu betimlenmiştir (Mızıkacı ve Şahin, tarihsiz: 188). Bu betimlemenin sözcük olarak “beceri” kavramına odaklanıyor olması, 1998 programında bu araştırma ile ortaya çıkarılan becerilerin görülmesi önünde engel olduğu söylenebilir. Nitekim 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan “programının uygulanmasıyla ilgili olan esaslarda” Hayat Bilgisi dersinde temel amacının, öğrencinin içinde yaşadığı toplumla uyum içinde olmasını sağlayıcı bilgi, tutum ve beceriler geliştirmek olduğu belirtilmektedir (Kocaoluk, 2000: 207). Programının uygulanmasıyla ilgili olan esaslarda geçen “beceriler geliştirmek” ifadesinin hedef ve davranışlarda da geçtiği tespit edilmiştir.

23 beceri içeren 1948 programına göre hayat bilgisi dersi gözlem, yaşama, iş ve deney dersidir ve öğrenciler, eşya ve olaylarla direkt olarak karşı karşıya gelmelidir (MEB, 1948: 39). Hayat bilgisi dersinin gözlem, yaşama, iş ve deney dersi olması ve böylece

öğrencilerin eşya ve olaylarla direkt olarak karşı karşıya bırakılması, programın beceriler boyutunu ön plana taşıdığı ifade edilebilir.

1926, 1936 ve 1995 programlarını 20'şer beceri ile diğer programların takip ettiği tespit edilmiştir. 1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Türkiye'yi ziyaret edip eğitim sistemimiz hakkında rapor yazan Dewey'in 1926 programı üzerinde önemli etkileri vardır. Şimşek'e (2010: 51) göre Atatürk'ün, John Dewey'i Türkiye'ye program çalışmalarına yardımcı olması amacıyla davet etmiş olması hayat bilgisi dersinin programının ortaya çıkmasında da önemli bir dönüm noktası olarak görülür. Dewey'in yaparak yaşayarak öğrenme üzerinde durması beceri eğitimini önemli kılmaktadır. Bu yönüyle de 1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının beceri anlamında zengin bir program olmasını sağladığı düşünülebilir. Bu bağlamda 1926 programında bazı becerilerin programda direkt olarak verildiği bazı becerilerin ise örtük bir şekilde verildiği görülmüştür. Araştırma, gözlem ve mekân algılama becerileri ön plana çıkan beceriler olmuştur. Şahin'e (2009: 404) göre 1926 programında özellikle coğrafya konularında gözlemin önemi belirtilmiş ve söz konusu gözlemlerde yer ve zaman konusuna özel önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını beceriler boyutuyla ele alındığında 1968 programının 19 beceri ile en az beceri içeren program olduğu görülmüştür.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında yer alan beceriler şunlardır:

1. Öz yönetim,
2. Güvenlik ve korunmayı sağlama,
3. Araştırma becerisi,
4. Gözlem becerisi,
5. Mekân algılama,
6. Kendini koruma,
7. Kaynakların kullanımı,
8. Sağlığını koruma becerisi,
9. Sosyal katılım,
10. Millî ve kültürel değerleri tanıma,
11. Değişim ve sürekliliği algılama,

12. Kurallara uyma,
13. İşbirliği becerisi,
14. İletişim becerisi,
15. Kariyerbilinci geliştirme,
16. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma,
17. Doğayı koruma becerisi,
18. Zaman yönetimi.

Kendini tanıma ve kişisel bakım becerisi 7 programda, eleştirel düşünme ve dengeli beslenme becerisi 6 programda, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi 5 programda, yaratıcı düşünme, karar verme ve girişimcilik 4 programda yer aldığı görülmektedir.

Uluslararası yapılan birçok araştırma, rapor ve incelemelerde 21.yüzyılda yaşayan bireylerin iş hayatında ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için sahip olmaları gereken becerilerin öneminden bahsedilmektedir (Cansoy, 2018: 3114). Partnership for 21st Century Skills'e (2013 Akt. Eryılmaz ve Uluyol 2015: 211) göre 21. yüzyıl becerilerinin neler olduğu üzerinde evrensel bir görüş bulunmamakla birlikte bu becerilerin

1. Yaratıcı Düşünme
2. Eleştirel Düşünme
3. Problem Çözme
4. İletişim
5. İşbirliği
6. Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Okuryazarlığı
7. Medya Okuryazarlığı
8. Kendini Yönetme
9. Sosyal Beceriler
10. Üretkenlik ve Hesap Verebilirlik
11. Liderlik olduğunu belirtmektedir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında bu 21. yüzyıl becerilerinden kendini yönetme ve liderlik (özyönetim), problem çözme (araştırma becerisi), sosyal beceriler (sosyal katılım), işbirliği, iletişim ve bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerileri tüm programlarda yer aldığı tespit edilmiştir. Eleştirel düşünme 1926, 1936 ve 1968 programında bulunmasa da son yıllarda yapılan programlarda yer aldığı görülmektedir. Yaratıcı düşünme ise 2009 programında yoğun bir şekilde yer alırken, 2015 programında hiç, 2018 programında ise daha az yer almıştır. Bununla birlikte programlarda “medya okuryazarlığı” ve “üretkenlik ve hesap verilebilirlik” becerilerin olmadığı 21. Yüzyıl becerilerinin için de gösterilen bu becerilerin programa eklenmesi gerektiği söylenebilir.

Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme ve girişimcilik becerileri önceki programlarda yer almadığı fakat sonraki programların (2005/2009, 2015 ve 2018) tamamında yer aldığı görülmüştür. Bu bağlamda düşünüldüğünde söz konusu becerilerin son yıllarda bir ihtiyaç olarak belirlendiği ve bu becerilerin öğretimi konusuna önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında değerlerin yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2018 programının 22 değer ile en çok değere sahip program olduğu anlaşılmaktadır. 2015 programının 18 değeri ile en çok değere sahip ikinci program olduğu belirlenmiştir. Bu programları 15'er değer ile 2005/2009 ve 1998 programı, 12 değer ile 1995, 10 değer ile 1948, 9 değer ile 1968 ve 8 değer ile 1936 programlarının izlediği görülmektedir. 1926 programının ise 5 değer ile en az değer içeren program olduğu tespit edilmiştir. Yaşaroğlu'na (2018: 731) göre tüm programlar incelendiğinde 2005 yılı ve sonrasında geliştirilen programlarda giriş kısımlarında değer vurgusunun gittikçe arttığı görülmekte, bu da değerlere ve değerler eğitime verilen önemin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ona göre bu başlık aynı zamanda programın dayandığı temel yaklaşımı da göstermektedir. Bu çalışmada sırası ile 2018, 2015, 2005/2009 ve 1998 programları içerdikleri değer bakımından en çok değere sahip programlar olmuştur. Bu bağlamda Yaşaroğlu (2018) tarafından yapılan değerlendirme paralelinde bir sonuca ulaşıldığı söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerlere nicelik olarak bakıldığında; 2018, 2015, 2005/2009, 1998, 1995, 1948, 1968, 1936 ve 1926 programlarının en çok

değer içerenden en az değer içerene doğru sıralandığı görülmektedir. Bu sıralamada 1968 programı dışarıda tutulursa, 1926 programından 2018 programına doğru değerlerin programlarda yer alma durumunun artarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Bunun sebeplerinden birinin toplumsal ihtiyaçlardan kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü 1926'dan günümüze Türkiye'de sosyal hayat köy ağırlıklı bir yaşamdan kent ağırlıklı yaşama dönüşmüştür. Işık'a (2005: 62) göre 1950-1980 dönemindeki kentleşme hareketlerini bir önceki dönemden ayıran en önemli fark, kentlerin doğal nüfus artışından çok kırsal alandan kentlere yönelik göçlerle büyümeleri olmuştur. Köylerden kentlere doğru olan bu göçün sosyal yaşamı değiştirdiği ve bazı ihtiyaçları da beraberinde ortaya çıkardığı bir gerçektir. Köy ağırlıklı yaşam için gelenek ve göreneklere bağlılık söz konusu olduğundan değerlerin bu yaşam içinde örtük bir anlayışla kazandırıldığı söylenebilir. Kent yaşamının ise köy yaşamına göre söz konusu gelenek ve göreneklere uzaklaştığı görülebilir. Bunun da değerler eğitime olan ihtiyacı ortaya çıkardığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda değer eğitiminin örtük anlayıştan planlı programlı bir anlayışa geçtiği söylenebilir. Başka bir ifade ile değerler eğitiminin formal eğitim içerisinde verilmesi zorunlu hale gelmiştir. Tüm bunlar yıllar içerisinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerlerin hem sayısal hem de içerik olarak artmasında etkili olmuştur.

Bir diğer yandan hızla gelişen teknoloji ve küreselleşmenin sonucunda değerlerde bir azalma görülmektedir. Bu da değerler ve değerler eğitime daha çok önem verilmesini zorunlu kılmaktadır. Tutkun'a (2010: 1000) göre Türk toplumu küreselleşirken, uluslar arası düzeyde var olmak için ve aynı zamanda kendi özünü ve değerlerini koruma yollarını keşfederek, yurttaşlarını yeni yüzyıla hazırlamalı ve bu nedenle tüm kurumlarda olduğu gibi, eğitim kurumlarının da eğitim programları yeniden tanımlanmalı ve planlamalıdır. Tüm bunlar gözönünde bulundurularak güncellenecek ya da yenilenecek programlarda değerlere verilen önem ve değerlerin bulunma düzeyindeki artış kaçınılmaz olmalıdır. Bu çalışmada da görüldüğü gibi yıllar bazında ele alındığında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerlere verilen önem ve değerlerin sayısında artış olmuştur.

Sorumluluk, vatanseverlik ve yardımlaşma değerlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında yer aldığı tespit edilmiştir. Saygı değerinin 8 programda, dayanışma değerinin 7 programda, sevgi, yeniliğe açıklık, adalet, doğa sevgisi ve misafirperverlik değerlerinin 6 programda, hoşgörü, öz güven, paylaşma, dürüstlük, doğruluk ve estetik değerlerinin 4 programda, barış, sabır, bilimsellik ve merhamet

değerlerinin 3 programda ve güven ve çalışkanlık değerlerinin 2 programda yer aldığı belirlenmiştir.

İlkokul Hayat Bilgisi dersi 1, 2. ve 3. sınıf öğretim programı kazanımlarının öğretim programı içerisinde yer alan “kök değerler” ile ilişkisinin nasıl, ne düzeyde ve temalar düzeyinde nasıl dağılım gösterdiğini belirlemeyi amaçlayan bir çalışmaya göre sınıflar düzeyinde kazanımlarla en fazla ilişkili olan kök değerler sorumluluk ve vatanseverlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Esemen, 2020). Bu çalışmada da sorumluluk ve vatanseverlik değerleri Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının hem tamamında yer almış hem de en çok yer alan değerler olmuştur.

Sorumluluk ve vatanseverlik değerlerinden sonra programlarda en çok yer alan değerlerin saygı, yardımlaşma, sevgi ve hoşgörü değerleri olduğu belirlenmiştir. Demir ve Demirhan İşcan'a (2007: 13) göre 2009 Hayat Bilgisi dersi kapsamında, her üç temada da (Okul Heyecanım, Benim Eşsiz Yuvam, Dün, Bugün, Yarın) en çok yardımseverlik, vatanseverlik, sevgi, saygı, dürüstlük değerleri hem öğretim programındaki kazanımlarda hem de ders ve çalışma kitaplarında ele alınmıştır. Buna göre saygı, yardımlaşma ve sevgi değerleri ile ilgili olarak elde edilen bulgunun bu araştırma sonucuyla desteklendiği söylenebilir.

Bu çalışmada 1936 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, dayanışma, doğa sevgisi, misafirperverlik ve merhamet değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018), 1936 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında duyarlılık, sevgi ve sadakat değerlerinin yer aldığını, duyarlılık değeri ile coğrafi duyarlılık ve tarihi duyarlılık değerleri; sevgi değeri ile de doğa sevgisi, yurt sevgisi ve millet sevgisi değerlerinin vurgulandığını betimlemişlerdir. Sadece amaçlara odaklanan Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı'nın (2018) tespitleri ile programların geneline odaklanılan bu çalışmanın sonuçlarının desteklendiği görülebilir. Yine başka bir çalışmada 1936 hayat bilgisi programının hedeflerinde doğa sevgisi ve milli değerlerin vurgulandığı ve sadece bu iki değer vurgulandığı belirtilmiştir (Yaşaroğlu, 2018).

Bu çalışmada 1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, yeniliğe açıklık, dayanışma, doğa sevgisi, sabır, paylaşma ve misafirperverlik değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018), 1948 İlkokul Programı hayat bilgisi dersinin amaçlarında

sevgi, saygı, doğruluk, sorumluluk, yardımseverlik ve duyarlılık değerlerinin yer aldığını ve bununla birlikte sevgi değerinin alt değerleri olarak insan sevgisi, vatan sevgisi ve millet sevgisinin de yer aldığını belirtmişlerdir. Programların geneline odaklanılan bu çalışmada, Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı'nın (2018) tespitlerinden sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik ve duyarlılık (paylaşma) değerleri ile benzer olduğu anlaşılabılır.

1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, sevgi, yeniliğe açıklık, adalet, bilimsellik ve estetik değerlerinin olduğu tespit edilmiştir. Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018) 1968 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında sevgi, dayanışma, sorumluluk, saygı, demokrasi, dürüstlük/doğruluk, dayanışma, fedakârlık ve çalışkanlık değerleri yer aldığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte sevgi ve saygı değerlerinin alt değerleri olduğunu sevgi değerinin alt değerleri doğa sevgisi, millet sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi ve insan sevgisi değerleri; saygı değerinin alt değerleri ise Türk büyüklerine ve yaptıklarına saygı ve bireylere saygı değerlerinde yer aldığını belirtmişlerdir. Programların geneline odaklanılan bu çalışmada, Avcı ve Kayabaşı'nın (2018) tespitlerinden sevgi, saygı, sorumluluk, dayanışma (yardımseverlik) vatanseverlik, demokrasi (adalet) değerleri ile benzer olduğu anlaşılabılır. Yaşaroğlu (2018), 1968 programının içeriğinde de sevgi, saygı, yardımlaşma değerlerinin olduğunu tespit etmiştir.

1995 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, sevgi, yeniliğe açıklık, adalet, dayanışma, doğruluk, bilimsellik, misafirperverlik ve güven değerlerinin olduğu bulgulanmıştır.

1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, sevgi, hoşgörü, yeniliğe açıklık, adalet, öz güven, dayanışma, doğa sevgisi, paylaşma, dürüstlük, estetik ve misafirperverlik değerlerinin olduğu bulgulanmıştır. Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018) 1998 İlköğretim Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında sevgi, bağımsızlık, duyarlılık, saygı, güven, dayanışma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, demokrasi ve sorumluluk değerleri yer almaktadır. Sevgi, duyarlılık, saygı ve güven değerlerinin yer aldığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte sevgi değerinin alt değerleri millet sevgisi ve Atatürk sevgisi, duyarlılık değerinin alt değerleri kültürel değerlere duyarlılık, ülke ve dünya sorunlarına duyarlılık ve doğal çevreye duyarlılık, saygı değerinin alt değeri Atatürk'e saygı; güven değerinin alt değeri ise özgüvendir olduğunu belirtmişlerdir. Programların geneline odaklanılan bu çalışmada, Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı'nın (2018) tespitlerinden sevgi, duyarlılık (paylaşma), saygı, güven,

dayanışma, demokrasi (adalet, vatanseverlik), sorumluluk (çalışkanlık) değerleri ile benzer olduğu anlaşılabilir. Yine başka bir çalışmada Yaşaroğlu (2018), 1998 programında da üniteler olmakla beraber, ilk defa hedef davranışlar yer almaktadır. Yine bu hedef davranışlarda sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, sorumluluk, işbirliği değerlerinin işlendiği görülmektedir. Yaşaroğlu'nun (2018) tespit ettiği değerlerin tamamının bu çalışmada da tespit edildiği görülmüştür.

2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, sevgi, hoşgörü, yeniliğe açıklık, adalet, öz güven, dayanışma, barış, sabır, dürüstlük, doğruluk, bilimsellik değerleri bulgulanmıştır.

2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, sevgi, hoşgörü, adalet, öz güven, dayanışma, doğa sevgisi, barış, paylaşma, dürüstlük, doğruluk, estetik, misafirperverlik, çalışkanlık değerleri bulgulanmıştır. Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018) 2015 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında sevgi, duyarlılık, millî-manevi ve insani değerlere önem verme, temizlik, sorumluluk ve bilimsellik değerlerinin var olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte sevgi değerinin aile sevgisi ve doğa sevgisi alt değerleri, duyarlılık değerinin alt değeri ise aile birliğine önem verme değeri olduğunu söylemişlerdir. Programların geneline odaklanılan bu çalışmada, Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı'nın (2018) tespitlerinden sevgi, doğa sevgisi, duyarlılık (paylaşma) ve sorumluluk değerleri ile benzer olduğu anlaşılabilir.

2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında sorumluluk, vatanseverlik, saygı, yardımlaşma, sevgi, hoşgörü, yeniliğe açıklık, adalet, öz güven, dayanışma, doğa sevgisi, barış, sabır, paylaşma, dürüstlük, doğruluk, estetik, misafirperverlik, merhamet, güven, çalışkanlık değerleri bulgulanmıştır. Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018), 2018 İlkokul Programı Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında genel olarak ailevi değerler, toplumsal değerler, millî, manevi ve insani değerler, sorumluluk, duyarlılık ve sevgi değerlerinin var olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte ailevi değerlerin aile sevgisi ve aile birliğine önem verme şeklinde alt değerleri bulunduğunu, duyarlılık değerinin tarihi değerlere duyarlılık, kültürel değerlere duyarlılık ve doğaya/çevreye duyarlılık olarak üç alt değeri olduğunu söylemişlerdir. Programların geneline odaklanılan bu çalışmada, Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı'nın (2018) tespitlerinden sorumluluk, sevgi, ailevi değerler, toplumsal değerler, millî ve manevi değerleri ile benzer olduğu anlaşılabilir. MEB'e (2015) göre 2015 İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında bilimsellik, çalışkanlık,

dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, öz güven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımlaşma değerlerinin kazandırılması amaçlanmıştır, şeklinde ifade edilerek bu değerlerin program geliştirme sürecinin başından beri dikkate alınmış olduğu belirtilmiştir. Amaçlarında yer alan bu değerlerin içerik olarak kazanımlarda da olduğu tespit edilmiştir.

Hoşgörü, öz güven, barış, paylaşma, dürüstlük, doğruluk, estetik ve çalışkanlık değerlerinin 1998 yılından sonraki programlarda yer aldığı fakat önceki programlarda yer almadığı tespit edilmiştir. Söz konusu değerlerin 1998 programları ile yer almaya başlaması yukarıda da ifade edilen değerlere duyulan ihtiyacın göstergeleri olabilir. Kişisel ve toplumsal yaşamda hoşgörünün, barışın ve paylaşmanın azalması, doğruluk ve dürüstlük düsturunun kaybolmaya yüz tutması, geçmişe oranla daha çok çalışkan olunma zorunluğu, kendini ve toplumu geliştirmede estetiğin gözardı edilmemesi gerekliliği ve herşeyin kendine olan güvenle başlayacak olması; hoşgörü, öz güven, barış, paylaşma, dürüstlük, doğruluk, estetik ve çalışkanlık değerlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında yer almasını zorunlu kıldığı söylenebilir.

5.1.3. Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında “1. sınıf” düzeyinde belirlenen kavramların yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2005/2009 programının 79 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 40 kavram içeren 1948 programı takip etmektedir. 37 kavram içeren 2018 programı, 35 kavram ile 2015 programı, 34 kavram ile 1995 programı, 32 kavram ile 1926 programı, 30 kavram ile 1936 programı 29 kavram ile 1998 programı takip etmektedir. 21 kavram ile 1968 programı en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır. Okul, çevre, sınıf, gün, millî bayram, temizlik, arkadaş, adres, trafik kavramları tüm programlarda yer aldığı görülürken grup çalışması, kulüp, bütçe, çözüm, donma, erime, gelecek, kaynama, makine, oy, renk, sorun, yeryüzü kavramlarının ise sadece bir programda (2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında) yer aldığı tespit edilmiştir.

1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamında “2. sınıf” düzeyinde belirlenen kavramların yer aldığı görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2005/2009 programının 55 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı

31 kavram ile 1998 programı, 24 kavram ile 2015 programı, 23 kavram ile 2018 programı, 20 kavram ile 1948 programı, 16 kavram ile 1995 programı, 14 kavram ile 1968 ve 1936 programları takip etmektedir. 11 kavram ile 1926 programının en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır. Güneş kavramının tüm programlarda yer aldığı görülürken bilinçli tüketici, yardım, iş, hava ve değişim kavramlarının 8 programda yer aldığı görülmektedir. Reddetme, proje, paylaşım, ortam, neden-sonuç, kaynak kitap, katı-sıvı-gaz, gezi, eşsizlik, doğu, cesaret, bine, batı kavramlarının ise sadece bir programda (2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında) yer aldığı tespit edilmiştir.

1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005/2009, 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının tamamının “3. sınıf” düzeyinde belirlenen kavramları içerdiği görülmektedir. Programlar boyutu ile incelendiğinde 2005/2009 programının 63 kavramı içermesi bakımından en çok kavrama sahip program olduğu tespit edilmiştir. Bu programı 26 kavram ile 1998 programı, 22 kavram ile 1948 ve 1995 programları, 21 kavram ile 2015 programı, 19 kavram ile 2018, 1926 ve 1968 programları takip etmektedir. 14 kavram ile 1936 programının en az kavram içeren program olduğu anlaşılmaktadır. Bitki, doğa, hayvan, kroki, tarih, toplumsal paylaşım ve yön kavramlarının tüm programlarda yer aldığı görülürken adalet, barınma, beden imgesi, bilgi teknolojisi, bilgisayar, cansız varlık, duyarlılık, grup, iletişim teknolojisi, imkân, işaret, iyimserlik, karşılıklı bağımlılık, karşılıklı etkileşim, küre, mizah, öğrenme tekniği, ön yargı, sanat, sözsüz iletişim, süreklilik, tahmin, yanlı davranış ve yeterlilik kavramlarının ise sadece bir programda (2005/2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında) yer aldığı tespit edilmiştir. MEB’e (2009) göre Hayat Bilgisi dersinin temel amacı, öğrencilerin günlük yaşamda ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olmaktır. Bunun yanı sıra çocukların ileride alacakları fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine temel oluşturabilmeleri için bazı kavramlar da tanıtılacaktır. 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında kavramlar “Okul Heyecanım”, “Benim Eşsiz Yuvam”, “Dün, Bugün, Yarın” olmak üzere üç başlık altında 1., 2., 3. sınıf düzeyinde liste halinde verilmiştir. Bu kavramların içerikte kazanımlarda tümünün yer aldığı tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında kavramların yer alma durumu 1., 2. ve 3.sınıf seviyesine göre öğrencinin yakın çevresinden (sınıf, okul), uzak çevresine (toplum, doğal ve yapay çevre gibi) doğru gittiği görülmektedir. Şimşek, (2010: 58) 2009 Hayat Bilgisi Öğretim Programı temalar başlığı altında kavramların durumunu, birinci sınıfta çevresinde karşılaştığı eşya ya da olayların kavram olarak öğretilmek istendiğini, ikinci

sınıfta ise bir takım değerlerin basit anlamda kavram olarak verildiği, bunun yanında temel yaşam hakkı ve bedensel gelişim ile ilgili daha karmaşık kavramların, üçüncü sınıfta ise bilgiye dönük daha genel ve karmaşık kavramların verildiğini açıklamıştır. Hayat bilgisi dersinde öğrencinin ilk, sınıfından başlayarak okulunu, okul çalışanlarını sonrasında yaşadığı toplumu ve doğayı, yaşadığı çevredeki çalışanları, yerleri içeren kavramları basitten karmaşığa doğru öğretilmesinin hedeflendiği görülmüştür. Bu bağlamda basitten karmaşığa, çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak düzenlendiği bu kavramların da öğretim programlarında yer aldığı görülmüştür.

2015 ve 2018 yıllarında beceriler ve değerler ile ilgili listeler verilirken kavramlar ile ilgili bir liste belirlenmemiştir. 1926, 1936, 1948, 1968 ve 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında yer alan kırağı, mangal, çiçek, deniz, iklim, terzi, kıyı, kasaba, turizm, turist, dede, teyze vb. kavramlarının 2005/2009 programındaki kavramlar listesinde yer almamaktadır. Bununla birlikte 2005/2009 yılından sonra oluşturulan 2015 ve 2018 programların kazanımlarda yeni eklenen kavramlar olduğu açıktır. Geri dönüşüm, sağlıklı yaşam, kitle, ilaç, reçete, rutin, dengeli beslenme, istek ve tablo gibi kavramlar bunlara örnektir. Bundan sonra yapılacak olan programda kavramlar listesi düzenlenip programda liste halinde verilmesi uygun olabilir.

Meteoroloji, yerleşim birimi, ay, madde, su döngüsü, katı-sıvı-gaz, duyu organı, ses, buharlaşma, donma, erime, kaynama ve gezegen kavramlarının 2015 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında yer almaması bu kavramları içeren konuların fen bilimleri dersine kaydırılmış olması söylenebilir.

İhtiyaç, toplum, istek, teknolojik ürün, vatan, sağlıklı yaşam, iletişim, büyüme, tasarruf, hayat, güvenlik, gelişme, dinî bayram, acil durum, birey, görgü kuralları, plan, farklı, kaynak, İstiklâl Marşı, kişisel bakım ve Gençliğe Hitabe kavramlarının ise önceki programlarda yer almadığı son programların (2005/2009, 2015 ve 2018) tamamında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu kavramların zamanla öneminin arttığı için programlarda yer aldığı söylenebilir.

5.1.4. Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceriler boyutuyla en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 2018, 1998, 2015, 1948, 1995, 1936, 1926 programlarının izlediği ve en az beceri yoğunluğunun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında değerler boyutuyla en yoğun programın 2018 programı olduğu, bu programı 2015, 2005/2009, 1998, 1995, 1948, 1968, 1936 programlarının izlediği ve en az değer yoğunluğunun 1926 programında olduğu görülmektedir. 1968 programı hariç tutulduğunda her bir programda değerlerin bir önceki programa göre artırıldığı (1998 ve 2005/2009 eşit yoğunlukta) söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında kavramlar boyutuyla en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 1998, 1948, 2015, 2018, 1995, 1926, 1936 programlarının izlediği ve en az kavram yoğunluğunun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında beceri, değer ve kavram boyutları birlikte ele alındığında en yoğun programın 2005/2009 programı olduğu, bu programı 2018, 1998, 2015, 1948, 1995, 1926, 1936 programlarının izlediği ve en az yoğunluğun 1968 programında olduğu tespit edilmiştir.

Genel bir bakış açısıyla özetlenecek olursa Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında becerilerin sayısal olarak 19 ile 27 arasında değiştiği ve programlarda ortalama 22 becerinin yer aldığı, değerlerin sayısal olarak 5 ile 21 arasında değiştiği ve programlarda ortalama 12 değer yer aldığı, kavramların sayısal olarak 54 ile 196 arasında değiştiği ve programlarda ortalama 85 kavramın yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Değerler ve becerilerin yıllar geçtikçe programlarda yer alma durumunda artış olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kavramların 2005/2009 Hayat Bilgisi Öğretim programında yoğun bir şekilde yer aldığı (programlar boyutuyla ortalamanın çok üstünde olduğu), diğer programlarda ise bir dengenin olduğu görülmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlara bağlı olarak önerilerde bulunulmuştur.

1. Bu araştırmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında ortalama 22 becerinin, 12 değer ve 85 kavramın yer aldığı görülmektedir. Bundan sonra Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları geliştirilirken bu ortalamalar dikkate alınabilir. Böylece beceri, değer ve kavram yoğunluğunun öğrencilerin düzeylerine uygun olmasını sağlamada bir başka ölçüt olarak değerlendirilebilir.

2. Bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında 21. yüzyıl becerilerinden çoğunun yer aldığı fakat “medya okuryazarlığı” ve “üretkenlik ve hesap verilebilirlik” becerilerin olmadığı tespit edildi. Hayat Bilgisi Dersi Program geliştirmelerinde bu durumun dikkate alınması önerlebilir.

3. Bu çalışmada bazı kavramların (kırağı, mangal, çiçek, deniz, iklim, terzi, kıyı, kasaba, turizm, turist, dede, teyze vb.) 2005/2009 öncesindeki programlarda yer aldığı bazı kavramların ise (geri dönüşüm, sağlıklı yaşam, kitle, ilaç, reçete, rutin, dengeli beslenme, istek ve tablo vb.) 2005/2009 sonrasındaki programlarda yer aldığı belirlendi. Bu durumun Hayat Bilgisi Dersi Program geliştirme çalışmalarında dikkate alınması önerlebilir.

4. Bu çalışmada kavramlar, 2005/2009 programındaki kavramlar listesi ölçüt olarak kullanılarak tespit edilmiştir. Yapılacak olan çalışmalarda her bir programda yer alan kavramlar açık yaklaşım tercih edilerek tespit edilebilir.

5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımları ile ilişkili “beceriler”, “değerler” ve “kavramların” Hayat Bilgisi ders kitaplarında nasıl ve ne düzeyde yer aldığı araştırılabilir.

6. Bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları incelenmiştir. Yapılacak olan başka çalışmalarda ilkokul derslerinin (Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik vb.) öğretim programları da incelenebilir.

7. Araştırmacı aynı zamanda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Tez konusu çerçevesinde hem güncel hem de geçmişteki ilkokul öğretim programlarının lisans eğitiminde verilmesinin gerekliliğine inanmıştır. Bu bağlamda hem güncel hem de geçmiş ilkokul öğretim programlarının öğretmen yetiştirme sürecinde verilmesini önermektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Y., Cevher, S. (2020). Mekânı Algılama Becerisi. Tekin Çelikkaya ve Hamza Yakar (Ed.), *Konu Ve Beceri Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (131-157). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akçay, H., Kapıcı, H.(2016). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ve Temel Beceriler. Semra Güven ve Selahattin Kaymakçı (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi içinde* (112-131). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aktay, S., Çetin, H. S. (2019). 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 577-600.
- Akyürek Tay, B., Baş, M. (2017). Cumhuriyet'ten Günümüze Hayat Bilgisi Öğretim Programlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. Bayram Tay (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi Etkinlik Örnekleriyle içinde* (46-73). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, M. (2000). Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Ve Belli Başlı Özellikleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 146(01.12), 2008.
- Arslan, A., Ulusoy, K. (2019). Değerli Bir Kavram Olarak “Değer Ve Değerler Eğitimi” Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi içinde* (1-16). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ata, B. (1998). John Dewey ve Türkiye’de ilköğretimde tarih öğretimi (1923-1930). *Atatürk’ün Cumhuriyetin İlanından Sonraki Hedefleri Sempozyumunda Sunulan Bildiri*, Kocaeli, Haziran
- Atik, S., Aykaç, N. (2019). Hayat Bilgisi öğretim programlarının değerlendirilmesi (1926-2018). *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(4), 708-722.
- Aydoğdu, B. (2014). Bilimsel süreç becerileri. *Fen bilimleri öğretimi*. Ankara, 99, 100.
- Başcı Namlı, Z. (2020). Karakter Eğitimi Ve Temel Kavramlar. Salih Zeki Genç ve Adem Beldağ (Ed.), *Karakter Ve Değer Eğitimi içinde* (70-28). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baymur, A.F. (1937). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Baysal, N.Z. (2015). Hayat Bilgisi Öğretimi. Mehmet Gültekin (Ed.). *Hayat Bilgisi dersinde beceri öğretimi içinde* (216-248), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bektaş, M., Sellum, F. S. ve Polat, D. (2019). 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın 21. Yüzyıl Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri Açısından İncelenmesi.
- Berkowitz, M. W. (2011). What Works in Values Education. *International Journal of Educational Research*, 50, 153-158. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2011.07.003>

- Beydoğan, H.Ö. (1998). Çocuklarda Dil Edinimi Ve Kavram Öğrenme. *Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi*, 52.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Binbaşıoğlu, C. (1970). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bölük, E. (2018). *Çizgi filmlerde yer alan değerlerin ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan değerler çerçevesinde incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Blackwell, F., Hofmann, C. (1991) *Science: Field Test Edition (High/Scope K-3 Curriculum Series)* Ypsilanti, MI: High/Scope Press.
- Brimi, H. (2008). Academic instructors or moral guides? Moral education in America and teacher's dilemma. *The Clearing House*, 82(3), 125-130.
- Brückl, H. (1932). *İlk toplu tedrisin temeli olmak itibarile hayat-bilgisi*. F.Gündüzalp (Çev.). İstanbul: Resimli Ay Matbaası.
- Büyüköztürk, Ş., vd. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cannon (2002). Concepts and Themes, *Gifted Child Today Magazine*, 25(3), 6-24.
- Cansız Aktaş, M. (2014). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Mustafa Metin (Ed.), *Nitel Veri Toplama Araçları içinde* (337-371), Ankara: Pegem A Akademi Yayınevi.
- Cansoy, R. (2018). *Uluslararası Çerçevelere Göre 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması 21st Century Skills According to International Frameworks and Building Them in the Education System*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7(4), 3112-3134.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21. yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134.
- Çaylak, A. (2020). İlk Askerî Darbe Ve Bürokratik Vesayetinin Kurumsallaşması. Muhittin Ataman (Ed.), *Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarihi içinde*(72-86), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2021). *Kendini Keşfetmeye Zorluklarla Başa Çıkmaya Var Mısın?* Tuğçe İnceoğlu (Ed.), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- Craft, A. (2003). Creative thinking in the early years of education, *Early Years: An International Journal of Research and Development*, 23(2), 143-154.
- Demir, K., Demirhan İşcan, C. (2007). Hayat bilgisi dersinde değerler ve değerler eğitimi. *1. Ulusal İlköğretim Kongresi*, 15(17), 1-15.
- Demirel, A. (2020). Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarihi. Muhittin Ataman (Ed.), *Tek Parti Döneminde Türkiye içinde* (26-47). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Demirel Balık, Z. (2016). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki değerler bağlamında Hayat Bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Demirel, M., Yıldırım, G. (2020). Değerler ve değerler eğitimi. *Değer Eğitime Yönelik Mevcut Yaklaşımlar* içinde (130-166) İstanbul: İdeal ve Kültür Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (1992). Türkiye'de Program Geliştirme Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 27-43.
- Demirkaya, H. (2008). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Düşünme Ve Soru Sorma Becerileri* içinde (390-424), Ankara: Pegem Akademi.
- Demirkasımoğlu, N. (2015). Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(01), 138-156.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Gazi Akademik Bakış*, (02), 155-176.
- Deveci, H. (2008). Sosyal Bilgilerde Bilgi, Beceri ve Değerlerin Kazandırılması. Şefik Yaşar (Ed.). *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (187-206) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dinççağ, A. (2011). OECD Beceri Stratejisi Ve UMEM Projesi. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, Politika Notu, 1325252508-2, 1-8.
- Doğan, S. (2010). Öğretmenlerin 2005 yılı ilköğretim programına yönelik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 2019-2050.
- Durmaz, A. (2020). Araştırma Becerisi. Tekin Çelikkaya ve Hamza Yakar (Ed.), *Konu Ve Beceri Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (271-294), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dündar, H. (2008). Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Düşünme Ve Soru Sorma Becerileri* içinde (301-334), Ankara: Pegem Akademi.
- Elkatmış, M. (2009). Hayat Bilgisi Öğretimi. Bayram Tay (Ed.), *Hayat Bilgisi öğretiminin değer öğretimi* içinde (335-365), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ekmen, M. (2019). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi.
- Erbaş, A. A., Başkurt, İ. (2021). Hayat Bilgisi Öğretim Programındaki Değerlerin Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına Yansıma Durumu. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 785-813.
- Erbil, B. A., Doğan, B. (2019). İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İçin Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Ortaya Çıkan İhtiyaçlar. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 14-26.

- Ercan, R. (2010). Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Ve Demokrasi Eğitimi. *Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (163-196). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Ergen, G. (2020). Eğitim Felsefesi Ve Hedefleri Bakımından Karakter Ve Değer Eğitimi.Salih Zeki Genç ve Adem Beldağ (Ed.). *Karakter ve Değer Eğitimi* içinde (31-47).Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ersoy, M.A. (1998). *Safahat*. İstanbul: Dergah Ofset.
- Esemen, A., Sadioğlu, Ö. (2019). 2018 Tarihinde Yenilenen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Ulusal Değerler. *Academy Journal of Educational Sciences*, 3(1), 14-27.
- Esemen, A. (2019). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının kök değerler ile ilişkisinin değerlendirilmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 16-29.
- Fer, S. (2005). 1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi*. 7-9 Aralık 2005. İstanbul.
- Gibbons, A., Nelson, J., Richards, R. (2000). The architecture of instructional simulation: A design for tool construction. Center for Human-System Simulation Technical Report, Idaho Falls, ID: Idaho National Engineering and Environmental Laboratory. Retrieved from http://webpub.byu.net/asg33/ineel_simulation_paper.Pdf
- Giddens, J. (2016). Underestimated challenges adopting the conceptual approach. *Journal of Nursing Education*, 55 (4), 187-188
- Girmen, P. (2017). Hayat Bilgisi Dersi ve Kavram Öğretimi. Bayram TAY (Ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (257-280) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Goffin, S. G., Tull, C. Q. (1993). Problem Solving: Encouraging Active Learning. *Young Children*. 40(3), 28-32.
- Gözel, Ü. (2018). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Gözütok, D. (Tarihsiz). Cumhuriyet İlanından 2013'e Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları. Cumhuriyet'in İlanından 2013'e Öğretim Programlarının Analizi içinde (1-23). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Güleryüz, H. (2008). Hayat Bilgisi Öğretimi ve Programları. *Hayat Bilgisi Öğretimi Ve Programı* içinde (71-244). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2008). Hayat Bilgisi Öğretim Programları. *Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (225-255). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 1-9.
- Güneş, F. (2018). Öğretmen Yetiştirmede Beceri Yaklaşımı. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(2), 1-16.
- Gündoğan, A. (2017). 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Sosyal Beceriler Bağlamında İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 437-456.
- Gürdoğan Bayır, Ö. (2017). Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi Bayram Tay (Ed.), Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Öğretimi içinde (284-322). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Gürel, D. (2020). Eleştirel Düşünme. Tekin Çelikkaya ve Hamza Akar (Ed.), *Konu ve Beceri Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi I* içinde (299-321). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 355-374.
- Halstead, J.M & Taylor, M.J. (2000). Learning and Teaching about Values: A review of recent research, *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-20
- Hannover Research. (2012). *Effective Career Awareness and Development Programs for K-8 Students*. Washington DC: Hannover Research Publication
- Hodgins, H. W. (2000). Into the future a vision paper. In Commission on Technology and Adult Learning. Retrieved from <http://www.learnativity.com/download/MP7.pdf>
- https://www.academia.edu/22211373/JOHN_DEWEY_VE_T%C3%9CRK%C4%B0YED_E_%C4%B0LK%C3%96%C4%9ERET%C4%B0MDE_TAR%C4%B0H_%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%C4%B0_1923_1930 adresinden 01.12.2020 tarihinde alınmıştır.
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%201%093%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_siyasi_tarihi
- Işık, Ş. (2005). Türkiye'de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 57-71.
- Kapluhan, E. (2014). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Ve Önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 123-134.
- Karabağ, G., İnal, S. (2009). Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Öğretimi Selahiddin Öğülmüş (Ed.), *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi Ve Öğretmenin El Kitabı* içinde (269-475). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Karabağ, G., İnal, S. (2009). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Göre İçerik. Selahiddin Öğülmüş (Ed.), *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi Ve Öğretmenin El Kitabı* içinde (61-114). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karakuş, C. (2021). İlkokul Hayat Bilgisi Programı (2018) Kazanımlarının Yaşam Becerileri Yönünden İncelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 1-25.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu Avcı, E., Ketenoğlu Kayabaşı Z. E. (2018). Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 27-56.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kerschensteiner, G. (1977). Karakter Kavramı Ve Terbiyesi. Fikret Kanad (Çev.). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak analiz. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189.
- Kinnier, R.Kemes, J. L., Dautheribes, T. M. (2000). A shortlist of universal moral values. *Counseling and Values*, 45 (1), 4-16.
- Kocaoluk, F., Kocaoluk, M.Ş. (2000). *İlköğretim Okulu Programı 1-5 Sınıfların Yıllık, Ünite Ve Günlük Plan Örnekleri*. İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Koç, E. S. (2020). Yaşam Becerilerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alma Durumu. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 605-624.
- Koçoğlu, E., Erdoğan, E. (2016). Dini Ve Ahlaki Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Razaman Sever, Mesut Aydın ve Erol Koçoğlu (Ed.), *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (539-560). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kurt, Ö. (2019). *6-10 Yaş Çocuk Öykü Kitaplarının Meb 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Bulunan Değerler Yönünden İncelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Küçük, F. (2016). *Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğrencilerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki özgüven, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerini kazanma düzeyleri* (Master's thesis, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Kültür Bakanlığı (1930). *İlk Mektep Müfredat Programı*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Kültür Bakanlığı (1936). *İlkokul Programı*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Lickona, T. (1992). *Educating For Character (How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility)*. New York: Bantam Books.
- Lovat, T. J., Clement, N. D. (2008). The Pedagogical Imperative of Values Education. *Journal of Beliefs & Values*, 29(3), 273-285. <https://doi.org/10.1080/13617670802465821>

- Maddy,B., C., Dare, D. E. (1997). Career guidance for elementary and middle school students. *Office of Student Services Brief*, 9(1), 353-415.
- Martorella, P. H. (1986), Teaching concepts. James MbCooper (ed) *Classrom teaching skills*. Heat and Company.
- Maxım, G. W. (1997), Time Capsules: Tools of the Classroom Historian, *The Social Studies*, 88 (5), 227-232.
- MEB (1998). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi
- MEB (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2015). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2018). *Hayat Bilgisi dersi (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar) öğretim program*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Meriç, C. (2006). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Merriam, S., B. (2013). *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Selahattin Turan (Çev.), Ankara: Nobel.
- Merrill, M.D. (1983). *Component Display Theory*. In C. Reigeluth (Ed.), *Instructional Design Theories and Models*. Hillsdale, NJ: Erlbaum Associates. 279–333.
- Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri Ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Meydan, H. (2020). Din, Ahlak Ve Değerler. Salih Zeki GENÇ ve Adem BELDAĞ (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi içinde* (87-112). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Mızıkacı, F., Alkın Şahin, S. (tarihsiz). 1998 İlköğretim Programı. Dilek Gözütok vd.(Ed.), *Cumhuriyet'in İlanından 2013'e Öğretim Programlarının Analizi içinde* (167-207) Ankara: Yargı Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1948). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1969). İlkokul programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Miş, N. (2020). Ak Partili Yıllar. Muhittin Ataman (Ed.), *Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Tarihi içinde*(154-183). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Montello,(2001). *Spatial Cognition* In N. J. Smelser & B. Baltes (eds.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. 7--14771. Pergamon Press.
- Mortimer, J. T., Zimmer-Gembeck, M. J., & Holmes, M. (2002). The process of occupational decision making: Patterns during the transition adulthood. *Journal of Vocational Behavior*, 61, 439-465.

- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Electronic Turkish Studies*, 8(7), 355-363.
- Murphy, G. (2004). *Büyük Kavramlar Kitabı*. MIT basın.
- Narin, D. (2015). *İlköğretim hayat bilgisi dersi öğretim programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Narman, B. (2011). *İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Duyuşsal Kavramların Gelişim, Program ve Beceri Açısından İncelenmesi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Harlow: Pearson
- Özer, M., Aktaş, B. Ç. (2019). Değerler Eğitimi Devamlılığı: Okul Öncesi Eğitim Programından Hayat Bilgisi Öğretim Programına. *Ilkogretim Online*, 18(1).
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, D. (2021). Controversial issues: A mixed study with middle school students. *Participatory Educational Research*, 9(4), 1-18.
- Öztürk, E. (2009). Hayat Bilgisi Dersinde Değer Eğitimi Ve Örnek Uygulamalar. Selahiddin Öğülmüş (Ed.), *İlköğretim Hayat Blgisi Öğretimi Ve Öğretmen El Kitabı* içinde (481-534). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, T. (2015). Öğrencilerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(181)
- Özyürek, M. (1983). Kavram Öğrenme ve Öğretme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (2)
- Patton, M., Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir (Çev. Eds.), Ankara: Pegem Akademi
- Pellegrini, D.S., Urbain, E.S. (1986). An Evaluation of Interpersonal Cognitive Problem Solving Training With Children. *Child Psychology and Psychiatry*. 26(1), 17-41.
- Ratner, J. (2010). Günümüzde Eğitim. B. Ata ve T. Öztürk (Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayınlar.
- Rawat, K. J., Qazi, W., Hamid, S. (2012). Creativity and education, *Academic Research International*, 2(2), 264-275.
- Robb, B. (1998). What is Values Education- And So What? Scotland: *Journal of Values Education*, 1, 1-11.
- Rubicon, M. (2017). A Quick Guide to Concept-Based Learning and <https://www.rubicon.com/concept-based-learning-curriculum/>

- Ryan, K. (1991). *Moral and values education*. Arie Lewy(Ed.). The International Encyclopedia of Curriculum, Advances in Education, Pergaman Pres.
- Sağlam, H.İ. (2015). Toplum, Birey Ve Doğaya Bütüncül Bakış: Hayat Bilgisi. Mehmet GÜLTEKİN (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi içinde* (1-14). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Saldana, J. (2022). *Nitel Araştırmalar İçin Kodlama El Kitabı*. Aysel Tüfekçi ve Süleyman Nihat Şad (Çev.), Ankara: Pegem Akademi.
- Samancı, O., Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281-288.
- Sarıkaya, N., Altunışık, R. (2011). Kişisel bakım olgusu ve kişisel bakım ürünlerine yönelik tüketici tutum ve tercihlerini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(2), 389-413.
- Sıcak, A., Eker, C. (2016). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının öz düzenleme becerileri açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1).
- Sönmez, V. (2017). *Gelecekteki olası eğitim sistemleri ve bazı araştırmalar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Shaheen, R. (2010). Creativity and education, *Creative Education*, 1(3), 166-169.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. *Journal of International Social Research*, 2(8), 402-410.
- Şimşek, N. (2010). 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’na Önceki Programlarla Karşılaştırmalı Bir Bakış. Nurdan Baydal (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi içinde* (50-66). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Tazebay, A., Çelenk, S., Tertemiz, N., Kalaycı, N. (2000). *İlköğretim Programları ve Gelişmeler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Tarhan, M., Kılıç, F. (2017). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Girişimcilik Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Kaynaklar Bibliyografyası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1974-1993.
- Tay, B., Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Tay, B., Baş, M. (2015). Çok kültürlü eğitim anlayışı temelli öğrenme-öğretme yaklaşımı. *Etkinlik Örnekleriyle Güncel Öğrenme-Öğretme Yaklaşımları-III*, 61-95.
- Tay, B. (2017). Hayat Bilgisi: Hayatın bilgisi. Bayram Tay (Ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi içinde* (1-39). Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Temiz, N. (2019). İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi 2018 Yılı Öğretim Programının Karakter Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 6(2), 147-154.
- Tokcan, H. (2015). Kavram Öğrenme ve Kavram Öğrenme Stratejileri. *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Öğretimi* içinde (15-38). Ankara: Pegem Akademi.
- Torun, F. (2020). Karar Verme Becerisi. Tekin Çelikkaya ve Hamza Yakar (Ed.), *Konu Ve Beceri Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (323-347). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tuğluoğlu, F. ve Tunç, T. (2010). 1926 İlk Mektep Müfredatı Ve Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Ekonomik Hedefleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(76), 55-98.
- Tutkun, Ö. F. (2010). 21. yüzyılda eğitim programının felsefi boyutları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 993-1016.
- Trommsdorff, G., Chen, X. (2012). *Values, religion and culture in adolescent development*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139013659>
- Uğraş, H. (2011). Öğrencilerin hayat bilgisi dersinde eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kazanma düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri (Elazığ ili örneği)/Teacher? views about the levels of fulfillment of learning attainment on the critical and creative skills on life science lesson.
- Ulubey, Ö., Koçer, E. (tarihsiz). 1968 İlkokul Programı. Dilek Gözütok vd.(Ed.), *Cumhuriyet'in İlanından 2013'e Öğretim Programlarının Analizi* içinde (135-166). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Ulubey, Ö., Türe, E. (tarihsiz). 1936 İlkokul Programı. Dilek Gözütok vd.(Ed.), *Cumhuriyet'in İlanından 2013'e Öğretim Programlarının Analizi* içinde (73-100). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Uluyol, Ç., Eryılmaz, S. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında fatih projesi değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 209-229.
- Urdan, T., Weggen, C. (2004). Corporate E-learning: Exploring a new frontier,. 2000. WR Hambrecht & Co, 1-95.
- Ustaoglu, A., Çetintürk, F., Çürük, C., Karaçalı, H., Kaşevklioğlu, S., Kozaner, Ç. (2011). Kınalı Ali Zade Efendi Ve Değerler Bahri Ata (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Kınalızade Ali Efendinin Ahlak-İ Ala'i Üzerine Okumalar* içinde (21-36). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Ütkür, N. (2018). 2009 ve 2015 Hayat Bilgisi öğretim programlarının sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle karşılaştırılması. *Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, (28).

- Vygotsky, L.S. (1998). *Düşünce ve Dil*. Toplumsal Dönüşüm Yayınları
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(7).
- Yaşaroğlu, C. (2018). Öğretim programlarında değerler: Hayat Bilgisi dersi örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 725-733.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlere Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, S.G., Demirel, M. (2020). *Değerler Ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Wach, E., Ward, R. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis. *Ids Practice Paper In Brief*, 13, 1-10.
- Welton, D. A., Mallan, J. T.(1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayşe AŞKAN

Eğitim Durumu

Lisans : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Yayınlar :

1. Aşkan, A. ve Tay, B. (2022). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının 3. sınıf kazanımlarında kavramlar. X. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES2022), (Özeti basılan sözlü bildiri).